

РЕФЕРАТИ РЕФЕРАТЫ ABSTRACTS

Дубик В.Я., Осідач О.Б. ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Мета. З'ясування сутності інновацій, етапів становлення і розвитку інноваційної теорії та їх впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою статті є праці провідних зарубіжних і вітчизняних вчених з питань розвитку інноваційної діяльності, інноваційного прориву як передумови сталого розвитку національної економіки. У статті використано методи економічного аналізу, зокрема: логіко-теоретичний та історико-системний методи аналізу, синтезу і порівняння, методи прогнозування, економічного моделювання в обґрунтованні рекомендацій – для вдосконалення інноваційної діяльності підприємств вітчизняної економіки у сучасних умовах.

Результати дослідження. Висвітлено основні етапи генези та еволюції наукових підходів до інноваційної теорії як підґрунтя науково-технічного прогресу та економічного зростання і їх віддзеркалення в економічних доктринах. Проаналізовано зміни наукових підходів до визначення основних факторів створення та впровадження інновацій. Обґрунтовано систему чинників, що забезпечують інноваційний розвиток. Окреслено стан та перспективи осмислення цієї проблеми у сучасній українській економічній науці. Відмічено провідні інноваційні тенденції як орієнтири доцільних економічних змін на сучасному шляху реформування економіки.

Наукова новизна результатів дослідження. Поглиблено аналіз основних етапів генези та еволюції наукових підходів до інноваційної теорії і змін наукових підходів до визначення основних факторів створення та впровадження інновацій, на цій основі розроблено та удосконалено науково-практичні рекомендації щодо формування системи чинників, що забезпечують інноваційний розвиток національної економіки та визначено основні інноваційні тенденції як орієнтири доцільних економічних змін на сучасному шляху реформування економіки.

Практична значущість результатів дослідження. Результати і рекомендації статті можуть бути враховані під час підготовки узагальнюючих наукових досліджень про інноваційну діяльність підприємств національної економіки як передумови її сталого розвитку.

Основні теоретичні положення, методичні підходи та висновки статті можуть також використовуватися у навчальному процесі вищих навчальних закладів фінансово-економічного спрямування.

Ключові слова: інноваційна теорія, інновації, інноваційна діяльність, інноваційна система, ефективність економіки.

Дубик В.Я., Осідач Е.Б. ІННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ПРЕДПОСЫЛКА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Цель. Выяснение сущности инноваций, этапов становления и развития инновационной теории и их воздействия на социально-экономическое развитие общества.

Методика исследования. Методологической и теоретической основой статьи являются труды ведущих зарубежных и отечественных ученых по вопросам развития инновационной деятельности, инновационного прорыва как предпосылки устойчивого развития национальной экономики. В статье использованы методы экономического анализа, в частности логико-теоретический и историко-системный, методы анализа, синтеза и сравнения, методы прогнозирования, экономического моделирования в обосновании рекомендаций по повышению инновационной деятельности предприятий отечественной экономики в современных условиях.

Результаты исследования. Освещены основные этапы генезиса и эволюции научных подходов к инновационной теории как основы научно-технического прогресса и экономического роста, а также их отражение в экономических доктринах. Проанализированы изменения научных подходов к определению основных факторов создания и внедрения инноваций. Обосновано систему факторов, обеспечивающих инновационное развитие. Определено состояние и перспективы осмысления этой проблемы в современной украинской экономической науке. Отмечено ведущие инновационные тенденции как ориентиры целесообразных экономических изменений на современном пути реформирования экономики.

Научная новизна результатов исследования. Углублен анализ основных этапов генезиса и эволюции научных подходов к инновационной теории и изменений научных подходов к определению основных факторов создания и внедрения инноваций. На этой основе разработаны и усовершенствованы научно-практические рекомендации по формированию системы факторов, обеспечивающих инновационное развитие национальной экономики, и определены основные инновационные тенденции как ориентиры целесообразных экономических изменений на современном пути реформирования экономики.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты и рекомендации статьи могут быть учтены при подготовке обобщающих научных исследований об инновационной деятельности предприятий национальной экономики как предпосылки ее устойчивого развития.

Основные теоретические положения, методические подходы и выводы статьи могут также использоваться в учебном процессе высших учебных заведений финансово-экономического направления.

Ключевые слова: инновационная теория, инновации, инновационная деятельность, инновационная система, эффективность экономики.

Dubyk V.Ya., Osidach O.B. INNOVATION ACTIVITY AS PRESUPPOSITION OF STABLE DEVELOPMENT OF NATIONAL ECONOMY

Purpose. Figuring out of the essence of innovation and stages of becoming and development the innovation theory and their impacts on social and economic development of the society.

Methodology of research. Methodological and theoretical basis of the article is the works of leading foreign and domestic scholars on the issues of development the innovation and innovative breakthrough as a precondition for stable

development of the national economy. This article uses methods of economic analysis, including logical and theoretical, historical and systematic, methods of analysis, synthesis and comparison, forecasting methods, economic models in the justification of recommendations to improve the innovative technological domestic economy in modern conditions.

Findings. In article reviewed the basic stages of the genesis and evolution of scientific approaches to innovation theory as the basis of scientific and technological progress and economic growth and their reflection in economic doctrines. It is analyzed changes in scientific approaches to determine the main factors of creation and innovation. The system of factors that provide innovative development has been substantiated. It has been outlined state and prospects of understanding this problem in the modern Ukrainian economics. It is marked leading innovative trends as a guide viable economic change in the modern way of economic reforms.

Originality. Depth analysis of the main stages of the genesis and evolution of scientific approaches to innovation theory and changes in scientific approaches to determine the main factors of creation and innovation, on this basis, developed and improved scientific and practical recommendations for the formation the system of factors that provide innovative development of the national economy and marked leading innovative trends as a guide viable economic changes in the modern way of economic reforms.

Practical value. The results and recommendations of article may be taken into account during the preparation of syntheses of research about the innovation activities of the national enterprises as a precondition for its sustainability.

Basic theoretical concepts, methodological approaches and conclusions of the article can also be used in the educational process of higher education finance and economic trends.

Key words: an innovative theory, innovation, innovative activity, innovation system, economic efficiency.

Мельник Л.М. ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Мета. Дослідження сучасного стану машинобудівної галузі у контексті переходу до сталого розвитку.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблематики забезпечення сталого розвитку на різних рівнях. Ступінь обґрунтованості наукових положень, наведених у статті, базується на використанні загально-наукових і спеціальних методів дослідження, зокрема: аналітичні та логічні узагальнення, статистичний та компаративний аналіз.

Результати дослідження. В ході дослідження проаналізовано сучасний стан підприємств машинобудівної галузі. Обґрунтовано, що діагностика стану машинобудівної галузі України повинна охоплювати три аспекти діяльності господарюючих суб'єктів: економічні, екологічні та соціальні. Виявлено основні причини гальмування процесу забезпечення сталого розвитку підприємств, зокрема, та національної економіки, загалом.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у представленні структури діагностики стану машинобудівної галузі, базуючись на принципах концепції сталого розвитку.

Практична значущість результатів дослідження. Одержані результати відображають сучасний стан машинобудівної галузі України та основні проблеми забезпечення сталого розвитку підприємств, які можуть бути використані для розроблення та впровадження заходів щодо забезпечення сталого розвитку на рівні окремого підприємства, регіону, галузі та держави.

Ключові слова: сталий розвиток, економічна ефективність, діагностика, соціальна результативність, екологічна безпека.

Мельник Л.М. ДИАГНОСТИКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОЙ ОТРАСЛИ УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ПЕРЕХОДА К УСТОЙЧИВОМУ РАЗВИТИЮ

Цель. Исследование современного состояния машиностроительной отрасли в контексте перехода к устойчивому развитию.

Методика исследования. Теоретико-методологической основой исследования являются научные труды отечественных и зарубежных ученых по проблемам обеспечения устойчивого развития на разных уровнях. Степень обоснованности научных положений, приведенных в статье, базируется на использовании научных и специальных методов исследования, в частности: аналитические и логические обобщения, статистический и компаративный анализ.

Результаты исследования. В ходе исследования проанализировано современное состояние предприятий машиностроительной отрасли. Обосновано, что диагностика состояния машиностроительной отрасли Украины должна охватывать три аспекта деятельности хозяйствующих субъектов: экономические, экологические и социальные. Выявлены основные причины торможения процесса обеспечения устойчивого развития предприятий в частности и национальной экономики в целом.

Научная новизна результатов исследования заключается в представлении структуры диагностики состояния машиностроительной отрасли, основываясь на принципах концепции устойчивого развития.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты отражают современное состояние машиностроительной отрасли Украины и основные проблемы обеспечения устойчивого развития предприятий, которые могут быть использованы для разработки и внедрения мероприятий по обеспечению устойчивого развития на уровне отдельного предприятия, региона, отрасли и государства.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экономическая эффективность, диагностика, социальная результативность, экологическая безопасность.

Melnyk L.M. DIAGNOSTIC OF THE CONTEMPORARY STATE OF UKRAINIAN ENGINEERING INDUSTRIES IN THE CONTEXT OF TRANSITION TO SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Purpose. Research of the contemporary state of the engineering industry in the context of transition to sustainable development.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of research is the scientific works of Ukrainian and foreign scholars on issues of sustainable development at different levels. The degree of scientific validity of the statements contained in the article is based on the use of general scientific and special methods of research, including: analytical and logical generalization, statistical and comparative analysis.

Findings. The study analyzes the modern state of Ukrainian engineering industry. There has been proved that the diagnostics of the engineering industry should cover three aspects: economic, environmental and social. The basic reasons for slowing down the providing process of sustainable development of enterprises in particular and the national economy as a whole were discovered in the paper.

Originality of the results of the study is the representing of diagnostics structure of the engineering industry based on the principles of sustainable development.

Practical value. The results reflect the current state of the engineering industry of Ukraine and major challenges for sustainable development of enterprises, which can be used for the development and implementation of measures for sustainable development at the level of the individual enterprise, region, industry and state.

Key words: sustainable development, economic efficiency, diagnosis, social impact, environmental safety.

Бугайчук Н.В. ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ ТА СИСТЕМНИХ ЗМІН В ЕКОНОМІЦІ

Метою статті є обґрунтування необхідності модернізації соціального комплексу держави та визначення основних стратегічних напрямів його розвитку в умовах трансформаційних перетворень та системних змін в економіці.

Методика дослідження. Методичною та теоретичною основою дослідження є фундаментальні публікації вітчизняних вчених з проблем формування, розвитку та ефективного функціонування соціального комплексу держави. Для реалізації поставленої мети дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: монографічний (для дослідження теоретичних основ визначення соціального комплексу); абстрактно-логічний (для розкриття теоретичних засад до формування соціального комплексу); системного аналізу та теоретичного узагальнення (для обґрунтування напрямів розвитку соціального комплексу).

Результати дослідження. Обґрунтовано необхідність створення сприятливих умов для розвитку соціальної сфери як основи забезпечення високого рівня життя населення. Виділено основні підходи до дефініції поняття «соціальна сфера» та «соціальний комплекс». Визначено вплив факторів на формування, розвиток та ефективне функціонування соціального комплексу держави, а також обґрунтовано цільові пріоритети коригування факторного впливу. Запропоновано напрями модернізації соціального комплексу для забезпечення соціально-економічного розвитку.

Наукова новизна результатів дослідження. Розроблено функціональну структуру соціального комплексу відповідно до напрямів соціального вектору економічного розвитку держави. Запропоновано практичні рекомендації для збереження ефективного функціонування та подальшого розвитку соціального комплексу держави.

Практична значущість результатів дослідження. Практичне значення дослідження полягає у покращенні розуміння сутності соціального комплексу держави та обґрунтуванні практичних рекомендацій подолання негативних аспектів та перешкод його функціонування.

Ключові слова: соціальна сфера, соціальний комплекс, адміністративна інфраструктура, ринкова інфраструктура, соціально-побутовий комплекс, соціально-культурний комплекс, комплекс соціальних послуг.

Бугайчук Н.В. ПРЕПОСЫЛКИ МОДЕРНИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОГО КОМПЛЕКСА УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИОННЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ И СИСТЕМНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В ЭКОНОМИКЕ

Цель. Целью статьи является обоснование необходимости модернизации социального комплекса государства и определения основных стратегических направлений его развития в условиях трансформационных преобразований и системных изменений в экономике.

Методика исследования. Методической и теоретической основой исследования являются фундаментальные публикации отечественных ученых по проблемам формирования, развития и эффективного функционирования социального комплекса государства. Для реализации поставленной цели исследования использовались общенаучные и специальные методы: монографический (для исследования теоретических основ определения социального комплекса); абстрактно-логический (для раскрытия теоретических основ к формированию социального комплекса); системного анализа и теоретического обобщения (для обоснования направлений развития социального комплекса).

Результаты исследования. Обоснована необходимость создания благоприятных условий для развития социальной сферы как основы обеспечения высокого уровня жизни населения. Выделены основные подходы к дефиниции понятия «социальная сфера» и «социальный комплекс». Определено влияние факторов на формирование, развитие и эффективное функционирование социального комплекса государства, а также определены целевые приоритеты корректировки факторного воздействия. Предложены направления модернизации социального комплекса для обеспечения социально-экономического развития.

Научная новизна результатов исследования. Разработана функциональную структуру социального комплекса в соответствии с направлениями социального вектора экономического развития государства. Предложены практические рекомендации для сохранения эффективного функционирования и дальнейшего развития социального комплекса государства.

Практическая значимость результатов исследования. Практическое значение исследования заключается в улучшении понимания сущности социального комплекса государства и обосновании практических рекомендаций преодоления негативных аспектов и препятствий его функционирования.

Ключевые слова: социальная сфера, социальный комплекс, административная инфраструктура, рыночная инфраструктура, социально-бытовой комплекс, социально-культурный комплекс, комплекс социальных услуг.

Buhaichuk N.V. BACKGROUNDS FOR MODERNIZATION OF SOCIAL COMPLEX OF UKRAINE IN TERMS OF TRANSFORMATIONS AND SYSTEMIC CHANGES IN THE ECONOMY

Purpose. The article's aim is justification of the need in the state's social complex modernization and determination of the major strategic directions of its development in terms of transformations and systemic changes in the economy.

Methodology of research. Fundamental publications of national scientists on problems of establishment, development, and efficient operation of the state's social complex are the methodological and theoretical basis for the research. General scientific and special methods have been used for achieving the research's goal: monographic (to study the theoretical foundations of social complex definition); abstract and logical (to disclose theoretical principles for social complex establishment); systemic analysis and theoretical generalization (to justify the directions of the social complex development).

Findings. The necessity of creating conducive environment for social sphere development as the basis for ensuring high standard of living has been justified. The main approaches to the definition of the notions of "social sphere" and "social complex" have been outlined. The factors' influence on the establishment, development, and efficient operation of the state's social complex has been studied and priorities for factorial influence adjustment have been defined. Directions of social complex modernization in order to provide for social and economic development have been suggested.

Originality. The functional structure of the social complex has been elaborated pursuant to the social vector directions for the state's economic development. Practical recommendations for preserving efficient operation and further development of the state's social complex have been suggested.

Practical value. The research's practical significance lies in improving the comprehension of the nature of the state's social complex and substantiation of practical recommendations for overcoming negative aspects and obstacles for its operation.

Key words: social sphere, social complex, administrative infrastructure, market infrastructure, amenities and social complex, socio-cultural complex, social services' complex.

Ткаченко І.В. СТАН ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ЯК ІНДИКАТОР МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Мета. Метою статті є вивчення динаміки макроекономічних чинників та їх впливу на доходи і витрати Пенсійного фонду шляхом: здійснення аналізу динаміки доходів і витрат Пенсійного фонду у порівнянні з темпами росту ВВП; дослідження динаміки видатків Державного бюджету на покриття дефіциту Пенсійного фонду; порівняння змін заробітної плати з власними доходами Пенсійного фонду; проведення аналізу динаміки витрат Пенсійного фонду в залежності від кількості пенсіонерів та рівня пенсійних виплат.

Методика дослідження. Для вирішення поставлених завдань у статті використано загальнонаукові методи дослідження: статистико-економічний, аналітичний, графічний та метод порівняння при дослідженні впливу окремих макроекономічних чинників на доходи і витрати Пенсійного фонду; зокрема: темпів зростання видатків Пенсійного фонду над ростом ВВП і власними доходами Фонду; темпів росту трансфертів Державного бюджету; співвідношення динаміки номінальної пенсії і власних доходів Пенсійного фонду; темпів росту витрат Пенсійного фонду на виплату пенсій в залежності від кількості отримувачів пенсійних виплат.

Результати дослідження. В результаті проведеного дослідження впливу окремих макроекономічних чинників на доходи і витрати Пенсійного фонду виявлено основні проблемні тенденції: по-перше, відзначаються випереджачі темпи зростання видатків Пенсійного фонду над ростом ВВП і власними доходами Фонду, що стало наслідком збільшення середньорічних темпів росту пенсійних виплат та зменшенням середньорічних темпів кількості зайнятого населення; по-друге, темпи росту трансфертів Державного бюджету Пенсійному фонду перевищують темпи росту ВВП. В т.ч. середньорічні темпи росту витрат Державного бюджету на покриття дефіциту Пенсійного фонду зросли на 1,27%; по-третє, співвідношення динаміки номінальної пенсії перевищують темпи росту власних доходів Пенсійного фонду, що стало наслідком зменшення середньорічних темпів кількості зайнятого населення; по-четверте, простежуються випереджачі темпи росту витрат Пенсійного фонду на виплату пенсій з одночасним зменшенням кількості отримувачів пенсійних виплат за середньорічним показником на -0,28%, що стало наслідком зростання розміру пенсій за середньорічним темпом на 23,68%.

Наукова новизна результатів дослідження. В результаті дослідження визначено вплив основних макроекономічних показників на динаміку доходів і витрат Пенсійного фонду.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження дають можливість сформулювати певні пропозиції щодо покращення виявлених проблемних тенденцій.

Ключові слова: розмір заробітної плати, кількість працюючих, розмір пенсійних виплат, кількість пенсіонерів, обсяги ВВП, доходи і витрати Пенсійного фонду.

Ткаченко И.В. СОСТОЯНИЕ ПЕНСИОННОГО ФОНДА УКРАИНЫ КАК ИНДИКАТОР МАКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ

Цель. Целью статьи является изучение динамики макроэкономических факторов и их влияния на доходы и расходы Пенсионного фонда путем проведения анализа динамики доходов и расходов Пенсионного фонда по сравнению с темпами роста ВВП; исследования динамики расходов Государственного бюджета на покрытие дефицита Пенсионного фонда; сравнения изменений заработной платы с собственными доходами Пенсионного

фонда; проведения анализа динамики расходов Пенсионного фонда в зависимости от количества пенсионеров и уровня пенсионных выплат.

Методика исследования. Для решения поставленных задач в статье использованы общенаучные методы исследования: статистико-экономический, аналитический, графический и метод сравнения при исследовании влияния отдельных макроэкономических факторов на доходы и расходы Пенсионного фонда; в частности: темпов роста расходов Пенсионного фонда над ростом ВВП и собственными доходами Фонда; темпов роста трансфертов Государственного бюджета; соотношение динамики номинальной пенсии и собственных доходов Пенсионного фонда; темпов роста расходов Пенсионного фонда на выплату пенсий в зависимости от количества получателей пенсионных выплат.

Результаты исследования. В результате проведенного исследования влияния отдельных макроэкономических факторов на доходы и расходы Пенсионного фонда выявлены основные проблемные тенденции: во-первых, отмечаются опережающие темпы роста расходов Пенсионного фонда за ростом ВВП и собственными доходами Фонда, что стало следствием увеличения среднегодовых темпов роста пенсионных выплат и уменьшением среднегодовых темпов количества занятого населения; во-вторых, темпы роста трансфертов Государственного бюджета Пенсионному фонду превышают темпы роста ВВП. В т.ч. среднегодовые темпы роста расходов Государственного бюджета на покрытие дефицита Пенсионного фонда выросли на 1,27%; в-третьих, соотношение динамики номинальной пенсии превышают темпы роста собственных доходов Пенсионного фонда, что стало следствием уменьшения среднегодовых темпов количества занятого населения; в-четвертых, прослеживаются опережающие темпы роста расходов Пенсионного фонда на выплату пенсий с одновременным уменьшением количества получателей пенсионных выплат по среднегодовому показателю на 0,28%, что стало следствием роста размера пенсий по среднегодовым темпом на 23,68%.

Научная новизна результатов исследования. В результате исследования определено влияние основных макроэкономических показателей на динамику доходов и расходов Пенсионного фонда.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты исследования дают возможность сформулировать определенные предложения по улучшению выявленных проблемных тенденций.

Ключевые слова: размер заработной платы, количество работающих, размер пенсионных выплат, количество пенсионеров, объемы ВВП, доходы и расходы Пенсионного фонда.

Ткаченко І.В. STATE OF THE UKRAINIAN PENSION FUND AS AN INDICATOR OF MACROECONOMIC INDEXES

Purpose. The article aims to study the dynamics of macroeconomic factors and their effects on revenues and expenditures of the Pension Fund by: – analyzing the dynamics of the Pension Fund revenues and expenses as compared to growth rate of GDP; – studying the dynamics of the State budget expenditures to cover the Pension Fund deficit; – comparing the changes in wages with the own Pension Fund revenues; – analyzing the dynamics of the Pension Fund expenditures depending on the number of pensioners and pension benefits rate.

Methodology of research. To achieve the article objectives the following basic scientific methods are applied as economic and statistical, analytical and graphical methods as well as comparison method to study the impact of certain macroeconomic factors on the Pension Fund revenues and expenditures including the overgrowth rate of the Pension Fund expenditures as to growth of both GDP and the real Fund revenues; growth rates of the State budget transfers; the dynamic ratio between the nominal pension and the real Pension Fund revenues; growth rates in the Pension Fund expenditures for pension payment depending on the number of pension benefit recipients.

Findings. The study of effect of the some macroeconomic factors on the Pension Fund revenues and expenditures identified the major challenging trends:

– firstly, there is accelerated growth rate of the Pension Fund expenditures over the GDP growth and own Fund revenues resulted an increase in the average annual growth rate of pension benefits and a decrease in average annual rate of the employed population;

– secondly, the growth rate of State budget transfers to the Pension Fund exceeds the GDP growth rate including the average annual growth of the State budget expenditures increased by 1.27% to cover the Pension Fund deficit;

– thirdly, the ratio of the nominal pension dynamics exceeds the growth rate of own Pension Fund revenues resulted the reducing in average annual rate of the employed population number;

– fourthly, there are accelerated growth rates of the Pension Fund expenditures for pension payments with the simultaneous decrease in the number of pension payment recipients in the average annual indicator to -0.28% resulted the growth of pension benefits at the average annual rate to 23.68%.

Originality. The research reveals the influence of key macroeconomic indicators on dynamics of the Pension Fund revenues and expenditures.

Practical value. The research results enable to formulate certain proposals to improve the identified challenging trends.

Key words: wage amount, employed number, pension benefit amounts, the number of pensioners, GDP volume, the Pension Fund revenues and expenditures.

Варченко О.М., Липкань О.В. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою статті є удосконалення методичних підходів до оцінювання ефективності інвестиційних проектів, що реалізуються сільськогосподарськими підприємствами, в умовах посилення інфляційних процесів та зміни економічних умов їх реалізації

Методика дослідження. Теоретичною основою дослідження є наукові праці вітчизняних вчених за досліджуваною проблемою, законодавчі та нормативні акти України. В процесі дослідження використані

загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: діалектичний, індукції і дедукції – при визначенні переваг та недоліків перелічених методик оцінки інвестиційної привабливості підприємств; методи формальної логіки – при формуванні інтегрального показника для оцінки ефективності інвестиційних проектів сільськогосподарських підприємств; систематизації та узагальнення – при узагальненні сучасних методичних підходів до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що дозволять інтегрально оцінити привабливість суб'єкта господарювання та результативність процесу інвестування у конкретних умовах.

Результати дослідження. Розглянуто і узагальнено сучасні методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, що дозволять інтегрально оцінити привабливість суб'єкта господарювання та результативність процесу інвестування у конкретних умовах. Окреслено переваги та недоліки перелічених методик оцінки інвестиційної привабливості підприємств. Запропоновано інтегральний показник для оцінки ефективності інвестиційних проектів сільськогосподарських підприємств.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в удосконаленні методики оцінки інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження виступають основою для вирішення практичних проблем оцінювання ефективності інвестиційних проектів, реалізованих сільськогосподарськими підприємствами.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, сільськогосподарські підприємства, інвестиційний проект.

Варченко А.М., Липкань А.В. МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью статьи является совершенствование методических подходов к оценке эффективности инвестиционных проектов, реализуемых сельскохозяйственными предприятиями, в условиях усиления инфляционных процессов и изменения экономических условий их реализации.

Методика исследования. Теоретической основой исследования являются научные труды отечественных ученых по исследуемой проблеме, законодательные и нормативные акты Украины. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: диалектический, индукции и дедукции – при определении преимуществ и недостатков перечисленных методик оценки инвестиционной привлекательности предприятий; методы формальной логики – при формировании интегрального показателя для оценки эффективности инвестиционных проектов сельскохозяйственных предприятий; систематизации и обобщения – при обобщении современных методических подходов к оценке инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий, позволяющих интегрально оценить привлекательность субъекта хозяйствования и результативность процесса инвестирования в конкретных условиях.

Результаты исследования. Рассмотрены и обобщены современные методические подходы к оценке инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий, позволяющих интегрально оценить привлекательность субъекта хозяйствования и результативность процесса инвестирования в конкретных условиях. Обозначены преимущества и недостатки перечисленных методик оценки инвестиционной привлекательности предприятий. Предложен интегральный показатель для оценки эффективности инвестиционных проектов сельскохозяйственных предприятий.

Научная новизна результатов исследования заключается в усовершенствовании методики оценки инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования выступают основой для решения практических проблем оценки эффективности инвестиционных проектов, реализуемых сельскохозяйственными предприятиями.

Ключевые слова: инвестиционная деятельность, сельскохозяйственные предприятия, инвестиционный проект.

Varchenko O.M., Lypkan O.V. METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE INVESTMENT ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is the improvement of methodological approaches to assessing the effectiveness of investment projects implemented by agricultural enterprises in conditions of increased inflation processes and changes in economic conditions for their implementation.

Methodology of research. Scientific works of domestic scientists regarding the investigated problem, legislative and normative acts of Ukraine were the theoretical basis of the study. General scientific and special methods were used during the study, including: dialectical, induction and deduction – in determining advantages and disadvantages of these methods for assessing investment attractiveness of enterprises; methods of formal logic – in forming integral indicator for assessing the effectiveness of investment projects of agricultural enterprises; systematization and generalization – in generalization of modern methodological approaches to assessing the investment activity of agricultural enterprises that will allow integrally to evaluate attractiveness of business entity and effectiveness of the process of investing in specific conditions.

Findings. Modern methodological approaches to assessing the investment activity of agricultural enterprises that will allow integrally to evaluate attractiveness of business entity and efficiency of the process of investing in specific circumstances have been considered and generalized. Advantages and disadvantages of these methods for evaluation of investment attractiveness of enterprises have been outlined. An integral indicator for assessing the effectiveness of investment projects of agricultural enterprises was proposed.

Originality. The scientific novelty of the research is to improve the methodology for assessing investment activity of agricultural enterprises.

Practical value. The obtained results of research are the basis for solving practical problems for assessing effectiveness of investment projects implemented by agricultural enterprises.

Key words: investment activity, agricultural enterprises, investment project.

Свиноус І.В., Хомяк Н.В., Рудич О.О. РОЛЬ І МІСЦЕ ДЕРЖАВИ В ПРОЦЕСІ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень щодо ролі і місця державних органів в стимулюванні процесу відтворення основних засобів в сільськогосподарських підприємствах.

Методика дослідження. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: діалектичний і абстрактно-логічний (теоретичне узагальнення і вивчення особливостей відтворення основних засобів у сільському господарстві), метод порівнянь, а також інші загальноприйняті методи – при обґрунтуванні необхідності підвищення ролі держави у процесі економічного регулювання відтворення, зокрема сільського господарства як складної галузі економіки; при визначенні умов державної підтримки розвитку сільськогосподарського виробництва, яка повинна забезпечити такі умови функціонування, за яких переважна частина сільськогосподарських товаровиробників матиме можливість вести розширене відтворення за рахунок власних коштів.

Результати дослідження. Доведено, що в процесі економічного регулювання відтворення у зв'язку з його циклічністю участь держави як активної складової цього процесу є неминучою. Встановлено, що у широкому розумінні роль держави полягає у визначенні законодавчої бази для дії ринкових механізмів, у вузькому – держава виступає як безпосередній учасник ринкового процесу. Виявлено, що найбільш гостро питання про економічну роль держави постало в аграрній сфері економіки, що зумовлено специфікою процесу відтворення і криз у цій сфері;

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано, що державна підтримка розвитку сільськогосподарського виробництва повинна забезпечити такі умови функціонування, за яких переважна частина сільськогосподарських товаровиробників матиме можливість вести розширене відтворення за рахунок власних коштів, а також залучати та обслуговувати позичкові кошти. Встановлено, що в умовах обмеженості можливостей реалізації процесу повного відтворення засобів виробництва внаслідок дії виробничих і фінансових факторів підвищується актуальність набуття процесу часткового відтворення, що забезпечує подовження терміну служби технічних засобів і можливості їх використання у виробництві.

Практична значущість результатів дослідження. Визначено, що в практичній діяльності аграрних формувань основним напрямом державного регулювання сільськогосподарського виробництва у сучасних умовах повинна стати фінансова підтримка товаровиробників. Фінансове регулювання має створювати сприятливі умови для організації фінансування сільськогосподарських товаровиробників із різних джерел, які відповідають потребам періоду і господарюючого суб'єкта галузі.

Ключові слова: державне регулювання, основні засоби, сільськогосподарські підприємства, відтворення, державна підтримка.

Свиноус И.В., Хомяк Н.В., Рудич О.А. РОЛЬ И МЕСТО ГОСУДАРСТВА В ПРОЦЕССЕ ВОСПРОИЗВОДСТВА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью исследования является разработка теоретических, методологических положений о роли и месте государственных органов в стимулировании процесса воспроизводства основных средств в сельскохозяйственных предприятиях.

Методика исследования. В процессе исследования применялись следующие методы: диалектический и абстрактно-логический (теоретическое обобщение и изучение особенностей воспроизводства основных средств в сельском хозяйстве), метод сравнений, а также другие общепринятые методы – при обосновании необходимости повышения роли государства в процессе экономического регулирования воспроизводства, в частности сельского хозяйства как сложной отрасли экономики; при определении условий государственной поддержки развития сельскохозяйственного производства, которая должна обеспечить такие условия функционирования, при которых подавляющая часть сельскохозяйственных товаропроизводителей будет иметь возможность вести расширенное воспроизводство за счет собственных средств.

Результаты исследования. Доказано, что в процессе экономического регулирования воспроизводства в связи с его цикличностью участие государства, как активной составляющей этого процесса является неизбежной. Установлено, что в широком понимании роль государства заключается в определении законодательной базы для действия рыночных механизмов, в узком – государство выступает как непосредственный участник рыночного процесса. Виявлено, что наиболее остро вопрос об экономической роли государства встал в аграрной сфере экономики, что обусловлено спецификой процесса воспроизводства и кризисов в этой сфере.

Научная новизна результатов исследования. Обосновано, что государственная поддержка развития сельскохозяйственного производства должна обеспечить такие условия функционирования, при которых подавляющая часть сельскохозяйственных товаропроизводителей будет иметь возможность вести расширенное воспроизводство за счет собственных средств, а также привлекать и обслуживать заемные средства. Установлено, что в условиях ограниченности возможностей реализации процесса полного воспроизводства средств производства вследствие воздействия производственных и финансовых факторов повышается актуальность приобретения процесса частичного воспроизведения, что обеспечивает продление срока службы технических средств и возможности их использования в производстве.

Практическая значимость результатов исследования. Определено, что в практической деятельности аграрных формирований основным направлением государственного регулирования сельскохозяйственного производства в современных условиях должна стать финансовая поддержка товаропроизводителей. Финансовое регулирование должно создавать благоприятные условия для организации финансирования сельскохозяйственных товаропроизводителей из различных источников, которые отвечают потребностям периода и хозяйствующего субъекта отрасли.

Ключевые слова: государственное регулирование, основные средства, сельскохозяйственные

предприятия, воспроизводство, государственная поддержка.

Svynous I.V., Khomiak N.V., Rudych O.O. ROLE AND PLACE OF THE STATE IN THE PROCESS OF REPRODUCTION OF THE MAIN MEANS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is the development of theoretical, methodological provisions on the role and place of state authorities in driving the process of reproduction of fixed assets at the agricultural enterprises.

Methodology of research. The following methods were used during the study: dialectical, abstract and logical (theoretical generalizations and study of peculiarities for reproduction of fixed assets in agriculture), the method of comparisons and other generally accepted methods – in substantiating the need to increase the state's role in the process of economic regulation of reproduction, including agriculture as a complex branch of economy; in determining conditions for state support of agricultural production development, which should ensure such conditions of operation, in which the majority part of agricultural producers will have the opportunity to conduct extended reproduction at their own expense.

Findings. It has been proved that in the process of economic regulation of reproduction due to its cyclical part of the state as the active component of this process is inevitable. It has been established that in a broad sense the state's role is to determine the legal framework for market mechanisms, in a narrow – the state acts as a direct participant in the market process. It has been revealed that the most pressing issue on the economic role of the state arose in the agricultural sector of the economy, due to the specifics of the process of reproduction and crises in this sphere.

Originality. It has been substantiated that state support for the development of agricultural production must ensure such conditions of functioning, in which the majority part of agricultural producers will have the opportunity to reproduction extended at their own expense, and also to attract and maintain loan funds.

It has been established that with limited of opportunities for implementation the process of full reproduction of production as a result of industrial and financial factors increases the relevance of acquiring partial reproduction process, providing extension the term of services of technical means and their possible use in production.

Practical value. It has been determined that in the practice of agrarian formations of basic direction of state regulation of agricultural production in modern conditions should be financial support of producers. Financial regulation should create favorable conditions for the organization of financing of agricultural producers from different sources that meet the needs of the period and business entity in the industry.

Key words: state regulation, fixed assets, agricultural enterprises, reproduction, state support.

Мудрак Р.П., Мазур Ю.П. МАРКЕТИНГОВІ КАНАЛИ РОЗПОДІЛУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

Метою статті є аналіз динаміки структури маркетингових каналів розподілу продукції сільськогосподарських підприємств, з'ясування причин змін та висунення припущень про їх ймовірний вплив на результати господарської діяльності, обґрунтування заходів із підвищення ефективності організації маркетингових каналів розподілу в досліджуваній сфері.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення економічних, соціальних, екологічних та інших аспектів агропродовольчого виробництва. У процесі дослідження використовувалися такі методи, як історичний, монографічний, дедукції, аналіз і синтез, спостереження і порівняння, графічний, динамічних рядів тощо – при: аналізі процесу формування конфігурації маркетингових каналів розподілу продукції сільськогосподарських підприємств; формуванні горизонтально-інтегрованих маркетингових систем; обґрунтуванні створення вертикального-інтегрованих маркетингових систем керованого типу.

Результати дослідження. Виявлено динамічні зміни процесу формування конфігурації маркетингових каналів розподілу продукції сільськогосподарських підприємств: канали розподілу «видано пайовикам в рахунок орендної плати», «населенню» та «на ринку» демонструють відносно стабільну динаміку своїх часток; натомість частка каналу розподілу «переробним підприємствам» продовжується зменшуватися; а частка - «за іншими напрямками» - зростає.

Встановлено, що в структурі розподілу головного виду продукції сільськогосподарських підприємств – зерна, всередині провідного каналу його розподілу «за іншими напрямками» домінує продаж посередникам, продаж на експорт та продаж на ринку кормів. Причому, продаж посередникам переважає в структурі каналів розподілу малих і середніх сільськогосподарських підприємств;

Доведено, що сільськогосподарські підприємства, які не продають свою продукцію на експорт втрачають від 20 до 95% доходу (виручки від реалізації). Для вирішення проблеми запропоновано формування горизонтально-інтегрованих маркетингових систем, зокрема кооперативного елеватора, на який покладатимуться функції прийому, зберігання і реалізації зернової продукції членів кооперативу, в тому числі на експорт.

Для підвищення ефективності розміщення тваринницької продукції сільськогосподарських підприємств на відповідному ринку визначено доцільним створювати вертикального-інтегрованих маркетингових систем керованого типу. Ініціаторами таких проектів мають виступати, в першу чергу, переробні підприємства – для формування оптимальних, в територіальному аспекті, сировинних зон. Це дозволить знизити транспортні витрати, забезпечити ефект від масштабу виробництва та отримувати продукцію, що відповідає європейським стандартам безпечності і якості.

Науковою новизною результатів дослідження є обґрунтування необхідності деталізації Державною службою статистики України каналу розподілу продукції сільськогосподарських підприємств «за іншими

напрямами». Уточнено кількісні параметри недоотриманого доходу сільськогосподарськими підприємствами за рахунок різниці цін за умовами EXW елеватори України і CIF.

Практична значущість результатів дослідження полягає в обґрунтуванні доцільності створення горизонтальних та вертикальних маркетингових систем.

Ключові слова: збут, канали розподілу, ціни, посередники, експорт, горизонтальні маркетингові системи, вертикальні маркетингові системи.

Мудрак Р.П., Мазур Ю.П. МАРКЕТИНГОВЫЕ КАНАЛЫ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ПРОДУКЦИИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ: СОСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВЫ

Цель статьи – анализ динамики структуры маркетинговых каналов распределения продукции сельскохозяйственных предприятий, определение причин изменений и выдвижение предположений об их вероятном влиянии на результаты хозяйственной деятельности, обоснование мероприятий по повышению эффективности организации маркетинговых каналов распределения в исследуемой сфере.

Методика исследования. Методологическим основанием исследования выступает системный подход к изучению экономических, социальных, экологических и других аспектов агропродовольственного производства. В процессе исследования использовались такие методы, как исторический, монографический, дедукции, анализ и синтез, наблюдение и сравнение, графический, динамических рядов и т.д. - при анализе процесса формирования конфигурации маркетинговых каналов распределения продукции сельскохозяйственных предприятий; формировании горизонтально-интегрированных маркетинговых систем; обосновании создания вертикально-интегрированных маркетинговых системы управляемого типа.

Результаты исследования. Выявлены динамические изменения процесса формирования конфигурации маркетинговых каналов распределения продукции сельскохозяйственных предприятий: каналы распределения «выдано пайщикам в счет арендной платы», «населению» и «на рынке» демонстрируют относительно стабильную динамику своих долей; в то же время доля канала распределения «перерабатывающим предприятиям» продолжает уменьшаться; а доля - «по другим направлениям» - расти.

Установлено, что в структуре распределения главного вида продукции сельскохозяйственных предприятий - зерна, внутри ведущего канала «по другим направлениям», доминирует продажа посредникам, продажа на экспорт и продажа на рынке кормов. Причем, продажа посредникам преобладает в структуре каналов распределения малых и средних сельскохозяйственных предприятий.

Доказано, что сельскохозяйственные предприятия, не продающие свою продукцию на экспорт, теряют от 20 до 95% дохода (выручки от реализации). Для решения проблемы предложено формирование горизонтально-интегрированных маркетинговых систем, в частности кооперативного элеватора, на который будут полагаться функции приема, хранения и реализации зерновой продукции членов кооператива, в том числе на экспорт.

Для повышения эффективности размещения животноводческой продукции сельскохозяйственных предприятий на соответствующем рынке определено целесообразным создавать вертикально-интегрированные маркетинговые системы управляемого типа. Инициаторами таких проектов должны выступать, в первую очередь, перерабатывающие предприятия - для формирования оптимальных, в территориальном аспекте, сырьевых зон. Это позволит снизить транспортные расходы, обеспечить эффект от масштаба производства и получать продукцию, соответствующую европейским стандартам безопасности и качества.

Научной новизной результатов исследования является обоснование необходимости детализации Государственной службой статистики Украины канала распределения продукции сельскохозяйственных предприятий «по другим направлениям». Уточнены количественные параметры недополученного дохода сельскохозяйственными предприятиями за счет разницы цен по условиям EXW элеваторы Украины и CIF.

Практическая значимость результатов исследования заключается в обосновании целесообразности создания горизонтальных и вертикальных маркетинговых систем.

Ключевые слова: сбыт, каналы распределения, цены, посредники, экспорт, горизонтальные маркетинговые системы, вертикальные маркетинговые системы.

Mudrak R.P., Mazur Yu.P. MARKETING CHANNELS FOR DISTRIBUTION OF PRODUCTS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES: STATUS, TENDENCIES AND PERSPECTIVES

Purpose. The objective of the article is an analysis of changes in the structure of marketing channels of distribution of products of agricultural enterprises, determination of the reasons of changes and assumptions about their impact on the economic activity, substantiation of measures to improve the efficiency of marketing channels of distribution in the studied sphere.

Methodology of research. The methodological basis of the research is a systematic approach to studying the economic, social, environmental and other aspects of agree-food production. In the process of the research we used such methods as historical, monographic, deduction, analysis and synthesis, observation and comparison, graphic, time series, etc. – in the process of the analysis of formation of configuration marketing channels of distribution of products of agricultural enterprises; in the process of formation of horizontal integrated marketing systems; in the process justification of creating a vertically integrated marketing systems of controlled type.

Findings. The authors revealed the dynamic changes of the process of formation of configuration of marketing distribution channels for products of agricultural enterprises: distribution channels "are issued by shareholders at the expense of rent," "to the public" and "at the market", they show a relatively stable dynamics of their shares; while the share of distribution channel for "processing companies" continues to decline; and the share – "in other areas» – grows.

It is established that in the structure of the distribution of the main type of farm products - grains, within its leading distribution channel "in other areas" the sales to intermediaries, sales for export and sales at the feed market dominate. Moreover, a sale to intermediaries prevails in the structure of distribution channels for small and medium-sized agricultural enterprises.

It is proved that agricultural enterprises that do not sell their products for export lose from 20 to 95% of revenue (sales revenue). To solve the problem the authors proposed the formation of horizontally integrated marketing systems, including cooperative elevator, which rely features of reception, storage and sale of grain production of the members of the cooperative, including for export.

To increase the effectiveness of placing livestock production farms at the relevant market the author defined that it is appropriate to create a vertically integrated marketing system of the controlled type. The initiators of these projects in the first place must be the processing companies – to form in territorial aspect the optimal raw areas. This will reduce transportation costs, to ensure effects of scale and obtain products that meet European standards of safety and quality.

Originality. Scientific novelty of the results of the research is the substantiation of the need for detailed justification of State Statistics Service of Ukraine of the channel of distribution of products of agricultural enterprises "in other areas." The authors specified quantitative parameters of foregone farm income due to the price difference in terms of EXW elevators in Ukraine and CIF.

Practical value. The practical significance of the results of the research is the substantiation of the creation of horizontal and vertical marketing systems.

Key words: sales, distribution channels, prices, intermediaries, export, horizontal marketing systems, vertical marketing system.

Егупов Ю.А. РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРОГРАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Ціль статті полягає у розвитку теоретичних, методологічних і прикладних аспектів використання основних підходів до управління як інструментарію планування діяльності підприємства, включаючи формування виробничої програми.

Методика дослідження. Методичною базою проведеного дослідження є сукупність положень і методів, використовуваних в пізнанні соціально-економічних явищ і процесів. Постановка проблеми і аналіз об'єкта дослідження здійснено за допомогою методу логічного узагальнення. На основі методів аналогії і абстрагування досліджені сутнісні характеристики сучасних підходів до управління підприємством. Для обґрунтування основних рекомендацій щодо вдосконалення інструментарію формування виробничої програми підприємства використані методи дедукції та синтезу.

Результати дослідження. Доведено, що вдосконалення теоретико-методичних основ формування виробничого плану має базуватися на результатах досліджень, спрямованих на розвиток концептуальних підходів до управління підприємством. Обґрунтовано коректність і доцільність використання поєднання системного, функціонального, ситуаційного та процесного підходів до управління як інструментарію формування виробничої програми. Визначена функціональна роль у вирішенні даного завдання кожного із зазначених підходів. Обґрунтовано конкретні методи реалізації процесного підходу до розробки виробничого плану.

Наукова новизна результатів дослідження. Визначено сутність дефініції «підхід до планування». Обґрунтовано склад основних параметрів інформаційної моделі процесу формування виробничої програми. Здійснено формалізацію і систематизацію методів реалізації процесного підходу до вирішення зазначеного завдання. Доведено доцільність використання «гібридного» методу, що об'єднує основні переваги цільового і оптимізаційного методів.

Практична значущість результатів дослідження. Використання методичних розробок і рекомендацій, обґрунтованих у статті, забезпечує цільову спрямованість і високу керованість процесу формування виробничої програми підприємства, підвищує оперативність і точність планових розрахунків, знижуючи при цьому трудомісткість їх виконання.

Ключові слова: підхід до управління, процес управління, процесний підхід, виробнича програма, формування виробничої програми, методи реалізації процесного підходу, параметри моделі процесу управління, гібридний метод.

Егупов Ю.А. РАЗВИТИЕ ПОДХОДОВ К ФОРМИРОВАНИЮ ПРОИЗВОДСТВЕННОЙ ПРОГРАММЫ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель статьи заключается в развитии теоретических, методологических и прикладных аспектов использования основных подходов к управлению в качестве инструментария формирования производственной программы предприятия, включая формирование производственной программы.

Методика исследования. Методической базой проведенного исследования является совокупность положений и методов, используемых в познании социально-экономических явлений и процессов. Постановка проблемы и анализ объекта исследования осуществлены с помощью метода логического обобщения. На основе методов аналогии и абстрагирования исследованы существенные характеристики современных подходов к управлению предприятием. Для обоснования основных рекомендаций по совершенствованию инструментария формирования производственной программы предприятия использованы методы дедукции и синтеза.

Результаты исследования. Доказано, что совершенствование теоретико-методических основ формирования производственного плана должно базироваться на результатах исследований, направленных на развитие концептуальных подходов к управлению предприятием. Обоснована корректность и целесообразность использования сочетания системного, функционального, ситуационного и процессного подходов к управлению в качестве инструментария формирования производственной программы. Определена функциональная роль в решении данной задачи каждого из указанных подходов. Обоснованы конкретные методы реализации процессного подхода к разработке производственного плана.

Научная новизна результатов исследования. Определена сущность дефиниции «подход к планированию». Обоснован состав основных параметров информационной модели процесса формирования производственной программы. Осуществлена формализация и систематизация методов реализации

процесного підходу к решению указанной задачи. Доказана целесообразность использования «гибридного» метода, объединяющего основные достоинства целевого и оптимизационного методов.

Практическая значимость результатов исследования. Использование методических разработок и рекомендаций, обоснованных в статье, обеспечивает целевую направленность и высокую управляемость процесса формирования производственной программы предприятия, повышает оперативность и точность плановых расчетов, снижая при этом трудоемкость их выполнения.

Ключевые слова: подход к управлению, процесс управления, процессный подход, производственная программа, формирование производственной программы, методы реализации процессного подхода, параметры модели процесса управления, гибридный метод.

Yegupov Yu.A. DEVELOPMENT OF APPROACHES TO THE FORMATION OF THE PRODUCTION PROGRAM OF THE ENTERPRISE

Purpose. The aim of the article is to develop theoretical, methodological and applied aspects for using basic approaches to management as tools for planning enterprise activity.

Methodology of research. Methodical basis of the conducting study is a set of principles and methods used in the knowledge of the social and economic phenomena and processes. Formulation of the problem and analysis of the research object was carried out by the method of logical generalization. The essential characteristics of contemporary approaches to enterprise management were researched on the basis of methods of analogy and abstraction techniques. Methods of deduction and synthesis were used for substantiation the basic recommendations for improving the tools of forming production program of the enterprise.

Findings. It has been proved that the improvement of theoretical and methodological foundations for the formation of production plan should be based on the research results aimed at developing conceptual approaches to management of the enterprise.

Correctness and feasibility of using a combination of system, functional, situational and process approaches to management as tools for the formation of the production program has been substantiated. Functional role in solving this problem for each of these approaches has been determined. Specific methods for implementing the process approach for development of a production plan have been substantiated.

Originality. The essence of the definition of "approach to planning" has been determined. The composition of the basic parameters of the information model of the formation process of the production program has been substantiated. Formalization and systematization of methods of implementing the process approach to solving this problem has been carried out.

The expediency of using "hybrid" method, which combines the main advantages of the target and optimization techniques have been proved.

Practical value. The use of methodical developments and recommendations substantiated in the article provides target orientation and high control of the formation process of the production program of the enterprise, improves the efficiency and accuracy of planning calculations, while reducing the complexity of their implementation.

Key words: the approach to management, the process of management, the process approach, the production program, formation of the production program, methods of implementing the process approach, model parameters of the management process, the hybrid method.

Сітковська А.О. ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Дослідити сутність інноваційних перетворень, аналіз факторів і умов інноваційної активності аграрних підприємств.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення проблем регулювання розвитку інновацій в аграрній сфері економіки. Для ідентифікації факторів і умов активізації інноваційних перетворень використано структурно-функціональний аналіз, а при дослідженні сутності інновацій - історико-логічний метод.

Результати дослідження. Встановлено, що сутність інновацій полягає в проведенні змін, які становлять функціональне наповнення інноваційної діяльності підприємства. Визначені умови інноваційної активності підприємств в поєднанні з причинами виникнення інновацій і найбільш значимими факторами їх успішної практичної реалізації розкривають об'єктивну необхідність постійно здійснюваних інноваційних перетворень.

Обґрунтовано, що успіх інноваційних перетворень забезпечується сприятливим поєднанням певних чинників і умов, розвиток яких можливо тільки при проведенні цілеспрямованої інноваційної політики. Серед умов активізації інноваційних перетворень виділено домінуючу роль елементу інвестування інноваційної діяльності аграрних підприємств, оскільки сприятливий інвестиційний клімат прямо впливає на рівень інтенсивності інноваційних процесів, зокрема удосконалення кредитної, податкової і митної політики у сфері інноваційної діяльності.

Наукова новизна результатів дослідження. Удосконалено сутність інноваційних перетворень яке, на відміну від існуючих визначень, розглядається як постійний процес, недотримання його ритмічності і запізнення з впровадженням неминує призводить до технологічних відставань і як результат до зниження конкурентоспроможності підприємств.

Практична значущість результатів дослідження. Теоретичні положення поглиблюють практику регулювання конкурентоспроможності підприємства та забезпечують можливість активізації інноваційного процесу в аграрній сфері економіки.

Ключові слова: інновація, інноваційна активність, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, інноваційна політика.

Ситковская А.А. ИННОВАЦИОННАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Исследовать сущность инновационных преобразований, анализ факторов и условий инновационной активности аграрных предприятий.

Методика исследования. Теоретико-методологической основой исследования является системный подход к изучению проблем регулирования развития инноваций в аграрной сфере экономики. Для идентификации факторов и условий активизации инновационных преобразований использовано структурно-функциональный анализ, а при исследовании сущности инноваций – историко-логический метод.

Результаты исследования. Установлено, что сущность инноваций заключается в проведении изменений, которые составляют функциональное наполнение инновационной деятельности предприятия. Выявленные условия инновационной активности предприятий в сочетании с причинами возникновения инноваций и наиболее значимыми факторами их успешной практической реализации раскрывают объективную необходимость постоянно осуществляемых инновационных преобразований.

Обосновано, что успех инновационных преобразований обеспечивается благоприятным сочетанием определенных факторов и условий, развитие которых возможно только при проведении целенаправленной инновационной политики. Среди условий активизации инновационных преобразований выделено доминирующую роль элемента инвестированием инновационной деятельности аграрных предприятий, поскольку благоприятный инвестиционный климат напрямую влияет на уровень интенсивности инновационных процессов, в частности усовершенствование кредитной, налоговой и таможенной политики в сфере инновационной деятельности.

Научная новизна результатов исследования. Усовершенствована сущность инновационных преобразований которое, в отличие от существующих определений, рассматривается как постоянный процесс, несоблюдение его ритмичности и опоздания с внедрением неизбежно приводит к технологическим отставаниям и как результат к снижению конкурентоспособности предприятий.

Практическая значимость результатов исследования. Теоретические положения углубляют практику регулирования конкурентоспособности предприятия и обеспечивают возможность активизации инновационного процесса в аграрной сфере экономики.

Ключевые слова: инновация, инновационная активность, инновационное развитие, конкурентоспособность, инновационная политика.

Sitkovska A.O. INNOVATIVE ORIENTATION FOR INCREASING COMPETITIVENESS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. Explore the innovative nature of change, analysis of factors and conditions innovation activity agricultural enterprises.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of the study is a systematic approach to studying the problems of regulation of innovation in the agricultural sector of the economy. To identify the factors and conditions intensify innovative transformations applied structural and functional analysis and the study of the nature of innovation historical and logical method.

Findings. It was established that the essence of innovation is to conduct changes that are functional filling the innovation enterprise. The conditions of innovative activity of enterprises, combined with innovation and causes of the most important factors in their successful practical implementation reveal the objective need to constantly implemented innovative reforms.

The success of innovative transformations provided favorable combination of factors and conditions, the development of which is possible only during purposeful innovation policy. Among the conditions for activating innovative transformations highlighted the dominant role of innovation investment element of agricultural enterprises, as a favorable investment climate directly affects the level of intensity of innovation processes, including improving credit, tax and customs policy in the field of innovation.

Originality. Improved essence of innovative transformations which, unlike existing definitions is seen as an ongoing process, not following its rhythm and delayed implementation of process inevitably leads to delays and as a result reduce the competitiveness of enterprises.

Practical value. The theoretical deepen the practice of adjusting the competitiveness of enterprises and provide an opportunity to enhance the innovation process in the agricultural sector of the economy.

Key words: innovation, innovative activity, innovative development, competitiveness, innovation policy.

Панухник Я.Г. СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У МУНІЦИПАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Мета. Концептуалізація соціальних технологій в управлінні підприємством відповідно до принципів сталого розвитку економіки.

Методика дослідження. Методичними засадами дослідження стали основні положення теорій управління підприємствами та національного господарства, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених щодо сталого розвитку економіки та модернізації технологій управління.

Використано наступні методи дослідження: діалектичний метод пізнання; логічний; системний аналіз; абстрактно-логічний та інші – для обґрунтування важливості соціальних підходів до модернізації технологій управління підприємством; при проведенні структуризації інструментарію мотиваційного механізму здійснення

підприємствами соціально відповідальної діяльності; при здійсненні аналізу систем менеджменту, які базуються на міжнародних стандартах серії ISO.

Результати дослідження. Обґрунтовано важливість соціальних підходів до модернізації технологій управління підприємством, зокрема подано авторське визначення соціальної технологізації в управлінні підприємством, під яким пропонується розуміти процес активного впливу на його функціонування і розвиток та роботу його персоналу задля запобігання або усунення їх розбалансованості шляхом використання соціальних технологій. Охарактеризовано основні функції соціальних технологій в управлінні підприємством. Проведено структурування інструментарію мотиваційного механізму здійснення підприємствами соціально відповідальної діяльності, що включає законодавчу і нормативно-правову базу, нормативно-правові акти галузевого рівня, нормативно-правові акти локального рівня. Розглянуто адміністративні інструменти впливу на роботу підприємств в частині ведення соціально відповідального бізнесу, економічний інструментарій стимулювання соціально орієнтованої діяльності, можливості інформування громадськості, суб'єктів господарювання про значимість здійснення соціально відповідальної діяльності. Здійснено аналіз систем менеджменту, які базуються на міжнародних стандартах серії ISO, консультації і організаційно-методичної допомоги, необхідних підприємствам у реалізації соціальних і екологічних програм.

Наукова новизна результатів дослідження. Дістала подальшого розвитку модернізаційна теорія, зокрема поглиблені її концептуальні засади щодо дефінітивного апарату та опису функціональності.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати можуть стати основою подальших досліджень теоретичного та прикладного характеру, пов'язаних із розробкою механізмів та відповідного інструментарію модернізації технологій управління підприємствами відповідно до вимог сталого розвитку економіки.

Ключові слова: соціальна відповідальність, модернізація, технології управління, підприємство, муніципальна економічна система.

Панухник Я.Г. СОЦИАЛЬНО ОТВЕТСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ МОДЕРНИЗАЦИИ ТЕХНОЛОГИЙ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ В МУНИЦИПАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ

Цель. Концептуализация социальных технологий в управлении предприятием в соответствии с принципами устойчивого развития экономики.

Методика исследования. Методическими основами исследования стали основные положения теорий управления предприятиями и национального хозяйства, научные труды отечественных и зарубежных ученых по устойчивому развитию экономики и модернизации технологий управления.

Использованы следующие методы исследования: диалектический метод познания; логический; системный анализ; абстрактно-логический и другие – для обоснования важности социальных подходов к модернизации технологий управления предприятием; при проведении структуризации инструментария мотивационного механизма осуществления предприятиями социально ответственной деятельности; при осуществлении анализа систем менеджмента, основанных на международных стандартах серии ISO.

Результаты исследования. Обоснована важность социальных подходов к модернизации технологий управления, в частности, представлено авторское видение социальной технологизации в управлении предприятием, под которым предлагается понимать процесс активного воздействия на его функционирование и развитие, а также работу персонала для предотвращения или устранения их разбалансированности путём использования социальных технологий. Охарактеризованы основные функции социальных технологий в управлении предприятием. Осуществлено структурирование инструментария мотивационного механизма осуществления предприятиями социально ответственной деятельности, включая законодательную и нормативно-правовую базу, нормативно-правовые акты отраслевого уровня, нормативно-правовые акты локального уровня, административные инструменты влияния на работу предприятий в части ведения социально ответственного бизнеса. Рассмотрен экономический инструментарий стимулирования социально ориентированной деятельности, возможности информирования общественности, субъектов хозяйствования о значимости осуществления социально ответственной деятельности. Проанализированы системы менеджмента, основанные на международных стандартах серии ISO, консультации и организационно-методическая помощь предприятиям, необходимые в реализации социальных и экологических программ.

Научная новизна результатов исследования. Последующее развитие получила модернизационная теория, в части более детального рассмотрения ее концептуальных основ касательно дефинитивного аппарата и описания функциональности.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты могут стать основой дальнейших исследований теоретического и прикладного характера, связанных с разработкой механизмов и соответствующего инструментария модернизации технологий управления предприятиями в соответствии с требованиями устойчивого развития экономики.

Ключевые слова: социальная ответственность, модернизация, технологии управления, предприятие, муніципальна економічна система.

Panukhnyk Ia.H. SOCIALLY RESPONSIBLE ACTIVITY AS A TOOL FOR MODERNIZATION OF TECHNOLOGIES FOR ENTERPRISE MANAGEMENT IN MUNICIPAL ECONOMIC SYSTEM

Purpose. Conceptualization of social technologies in the field of enterprise management in accordance with the principles of sustainable economic development.

Methodology of research. The main provisions theories of enterprise management and the national economy, scientific works of domestic and foreign scholars on sustainable economic development problems and modernization of management technology have become methodological principles of the research.

The following research methods are used: dialectical method; logical; systems analysis; abstract-logical, and others – to justify the importance of social approaches to enterprise management modernization; during the tools

structuration of motivation mechanism of enterprises socially responsible activities; while assessing the management systems based on international standards series ISO.

Findings. The importance of social approaches to management technology modernization is substantiated. The author presents her definition of social technologizing in the field of enterprise management, which implies the process of active influence on the enterprise's functioning and development, on its staff to prevent or eliminate the imbalance by using social technologies. The basic functions of social technologies in enterprise management are characterized. The author structures the mechanism of motivational tools of providing socially responsible activities, including legislative and regulatory base, sectoral and local level regulations. The impact of administrative tools on enterprise's activity in direction of socially responsible business, economic instruments to stimulate socially oriented activities, the possibility of informing the public about the importance of implementation of socially responsible activities is considered in the article. The analysis of management systems based on international standards series ISO, consultations and organizational and technical assistance that enterprises need for the implementation of social and environmental programs is done.

Originality. The modernization theory has received the further development including the depth of its conceptual principles regarding the definitive system and functionality.

Practical value. The results can be the basis for further research of theoretical and applied nature related to the development of mechanisms and appropriate tools for enterprise technology management modernization in accordance with the requirements of sustainable economic development.

Key words: social responsibility, modernization, technology management, enterprise, municipal economic system.

Качан Д.А. ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Метою статті є аналіз та оцінка стану ресурсної бази, пошук та обґрунтування оптимальних шляхів розвитку ресурсного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. В процесі дослідження було використано такі наукові методи: систематизації та узагальнення, табличного аналізу, діалектичний, монографічний, економіко-статистичний – при дослідженні аграрного потенціалу сільськогосподарських формувань; при оцінці структури і рівня землезабезпечення та реформуванні земельно-майнових відносин; при структурній характеристиці рівня технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Результати дослідження. Охарактеризовано і проведено аналіз виробничого потенціалу аграрних формувань. Визначено частку робочої сили, зайнятої в сільському господарстві. Досліджено процес реформування відносин власності на землю. Проаналізовано стан земельних ресурсів, а саме: відсоток розораності земельних угідь; відзначено важливість законодавчого регулювання і стимулювання ефективного використання землі; проведено структурний аналіз землекористування у власності агрохолдингів, різних організаційно-правових форм господарювання у сільському господарстві; проаналізовано наявність технічних засобів у сільськогосподарських підприємств.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано пропозиції щодо запобігання монополізації ринку оренди землі агрохолдингами для підтримки розвитку малого і середнього бізнесу.

Практична значущість результатів дослідження. Результати, отримані в ході дослідження, сприятимуть розвитку інноваційно-інвестиційного забезпечення сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: сільськогосподарські підприємства, ресурсне забезпечення, земельні ресурси, агрохолдинги, технічні засоби.

Качан Д.А. ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ РЕСУРСНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Целью статьи является анализ и оценка состояния ресурсной базы, поиск и обоснование оптимальных путей развития ресурсного обеспечения сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. В процессе исследования были использованы такие научные методы: систематизации и обобщения, табличного анализа, диалектический, монографический, экономико-статистический – при исследовании аграрного потенциала сельскохозяйственных формирований; при оценке структуры и уровня землеобеспечения и реформировании земельно-имущественных отношений; при структурной характеристике уровня технического обеспечения сельскохозяйственного производства.

Результаты исследования. Дана характеристика и проведен анализ производственного потенциала аграрных формирований. Определена доля рабочей силы, занятой в сельском хозяйстве. Исследован процесс реформирования отношений собственности на землю. Проанализировано состояние земельных ресурсов, а именно: процент распаханности земельных угодий; отмечена важность законодательного регулирования и стимулирования эффективного использования земли; проведен структурный анализ землепользования в собственности агрохолдингов, различных организационно-правовых форм хозяйствования в сельском хозяйстве; проанализировано наличие технических средств в сельскохозяйственных предприятиях.

Научная новизна результатов исследования. Обоснованы предложения относительно предотвращения монополизации рынка аренды земли агрохолдингами для поддержки развития малого и среднего бизнеса.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты, полученные в ходе исследования, будут способствовать развитию инновационно-инвестиционного обеспечения сельскохозяйственного производства.

Ключевые слова: сельскохозяйственные предприятия, ресурсное обеспечение, земельные ресурсы, агрохолдинги, технические средства.

Kachan D.A. PRIORITY AREAS FOR THE DEVELOPMENT OF RESOURCE ENSURING ACTIVITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Purpose. The aim of the article is the analysis and assessment of the resource base, search and substantiation of the optimal ways for development of resource providing agricultural enterprises.

Methodology of research. The following research methods were used during the study: systematization and generalization, spreadsheet analysis, dialectical, monographic, economics and statistics – during the study of the agricultural potential of agricultural units; in assessing the structure and the level of land providing and reforming land property relations; at the structural characterization of technical providing agricultural production.

Findings. The production potential of agricultural units has been characterized and analyzed. The share of the workforce employed in agriculture has been determined. The process of reformation of relations land ownership has been researched. The condition of land resources has been analyzed, namely: the percentage of arable land plots; the importance of legislative regulation and promotion of efficient use of land has been noted; a structural analysis of land owned agricultural holdings of different types of organizational and legal forms of management in agriculture has been conducted; the existence of technical means of agricultural enterprises has been analyzed.

Originality. The proposals for preventing monopolization of land lease market by agricultural holdings for supporting small and medium businesses have been substantiated in the article.

Practical value. The results obtained during the research will contribute to the development of innovation and investment maintenance of agricultural production.

Key words: agricultural enterprises, resource providing, land resources, agricultural holdings, technical means.

Пархомець М.К. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ МОЛОЧНО-М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА ТА ФАКТОРИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Мета. Метою даного дослідження є аналіз досягнутого рівня конкурентоспроможності галузей м'ясного і молочного скотарства у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області та обґрунтування основних факторів її формування в умовах кризового стану аграрної економіки.

Методика дослідження. Теоретичною та методичною основою дослідження стали праці вітчизняних вчених економістів – аграрників та відповідні нормативно-правові документи. В процесі дослідження застосовувалися такі методи: аналізу та синтезу; абстрактно-логічний; діалектичний та системного аналізу – для опрацювання теоретико-методичних положень; узагальнення джерел літератури, формування висновків; економіко-статистичний – для аналізу галузей молочного і м'ясного скотарства в динаміці, виявлення тенденцій, впливу факторів на формування конкурентоспроможності досліджуваних галузей; монографічний – для детального вивчення явищ, процесів, передового досвіду; порівняльного аналізу – для моніторингу рівня дохідності та конкурентоспроможності функціонування галузей молочного і м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах регіону в умовах кризового стану економіки.

Результати дослідження. В статті висвітлено конкурентоспроможність молочного -м'ясного скотарства Тернопільської області. Встановлено, що м'ясо-молочне скотарство у більшості сільськогосподарських підприємств є збитковим. Запропоновано основні фактори підвищення конкурентоспроможності молочного-м'ясного скотарства у підприємствах.

Наукова новизна результатів дослідження. Розвинуто методику дослідження рівня індексу конкурентоспроможності молочного - м'ясного скотарства в умовах кризового стану економіки: низький (збитковий) рівень індексу (0,99–0,95 пунктів); найнижчий (0,94 пункти і менше); слабкий (1,01–1,09); середній (1,10–1,20) та високий рівень індексу (1,21 пунктів і більше), що дає змогу здійснювати вплив на дію формуючих факторів конкурентоспроможності, управління і планування розвитку молочного-м'ясного скотарства на перспективу.

Практична значущість результатів дослідження. Результати проведеного дослідження є основою підвищення дохідності й конкурентоспроможності продукції, можуть бути використані в обґрунтуванні організаційно-економічних засад сталого розвитку галузей молочного і м'ясного скотарства сільськогосподарських підприємств регіону на перспективу. Використання результатів дослідження забезпечує додаткові прибутки: на 1 т молока – 600–610 грн; 1 т м'яса ВРХ – 400-450 грн.

Ключові слова: молочне і м'ясне скотарство, собівартість, ціна, дохід, прибуток, коефіцієнт дохідності, конкурентоспроможність галузей, рівень індексу дохідності галузей, рентабельність, економічні взаємовідносини.

Пархомець Н.К. КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ МОЛОЧНО- МЯСНОГО СКОТОВОДСТВА И ФАКТОРЫ ЕГО ФОРМИРОВАНИЯ

Цель. Целью данного исследования является анализ достигнутого уровня конкурентоспособности отраслей мясного и молочного скотоводства в сельскохозяйственных предприятиях Тернопольской области и обоснование основных факторов ее формирования в условиях кризисного состояния аграрной экономики.

Методика исследования. Теоретической и методической основой исследования стали труды отечественных ученых экономистов – аграрников, нормативно-правовые документы по вопросам увеличения доходов, прибыли и повышения конкурентоспособности молочного-мясного скотоводства сельскохозяйственных предприятий. Согласно поставленной цели, применялись следующие методы экономических исследований: анализа и синтеза; абстрактно-логический; диалектический и системного анализа – для обработки теоретико-методических положений; обобщение источников литературы, формирование выводов; экономико-статистический – для анализа отраслей молочного и мясного скотоводства в динамике, выявление тенденций, влияния факторов на формирование конкурентоспособности исследуемых отраслей; монографический – для детального изучения явлений, процессов, передового опыта; сравнительного анализа – для мониторинга уровня

доходности и конкурентоспособности функционирования отраслей молочного и мясного скотоводства в сельскохозяйственных предприятиях региона в условиях кризисного состояния экономики.

Результаты исследования. В статье освещено конкурентоспособность молочно-мясного скотоводства Тернопольской области. Установлено, что молочно-мясное скотоводство в большинстве сельскохозяйственных предприятий является убыточным. Предложены основные факторы повышения конкурентоспособности молочно-мясного скотоводства на предприятиях.

Научная новизна результатов исследования. Развита методика исследования уровня индекса конкурентоспособности молочно – мясного скотоводства в условиях кризисного состояния экономики: низкий (убыточный) уровень индекса (0,99 - 0,95 пунктов); самый низкий (0,94 пункта и меньше); незначительный (1,01 - 1,09); средний (1,10 - 1,20) и высокий уровень индекса (1,21 пунктов и более), что позволяет оказывать влияние на действие формирующих факторов конкурентоспособности, управления и планирования развития молочно-мясного скотоводства на перспективу.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты проведенного исследования являются основой повышения доходности и конкурентоспособности продукции, могут быть использованы в обосновании организационно-экономических основ устойчивого развития отраслей молочного и мясного скотоводства сельскохозяйственных предприятий региона на перспективу. Использование результатов исследования обеспечивает дополнительные доходы: на 1 т молока – 600-610 грн; 1 т мяса КРС – 400-450 грн.

Ключевые слова: молочное и мясное скотоводство, полная себестоимость, цена, доход, прибыль, коэффициент доходности, конкурентоспособность отраслей, уровень индекса доходности отраслей, рентабельность, экономические взаимоотношения.

Parkhomets M.K. COMPETITIVENESS OF DAIRY AND BEEF CATTLE AND FACTORS OF IT'S FORMATION

Purpose. The aim of this research is to analyze the achieved level of beef and dairy cattle branches competitiveness in agricultural enterprises of Ternopil area and grounding of the main factors of its formation in the conditions of crisis state of the agrarian economy.

Methodology of research. The theoretical and methodological basis of research were the work of national scientists economists - agrarians, normatively legal documents on questions of the incomes, profits increase and competitiveness raising of dairy and beef cattle of agricultural enterprises. In accordance with the put purpose such methods of economic researches were used: analysis and synthesis; abstractly logical; dialectical and systems analysis – for working of the theoretical and methodical positions; generalization of literature sources, forming the conclusions; economic and statistical – for the analysis of dairy and beef cattle branches in dynamics, exposure of tendencies, factors influence on competitiveness formation of the studied branches; monographic – for the detailed study of the phenomena, processes, front-rank experience; comparative analysis – for monitoring of yield level and competitiveness of the dairy and beef cattle branches functioning in the agricultural enterprises of region in the conditions of state economy crisis.

Findings. In the article the competitiveness of dairy and beef cattle of Ternopil area is shown. It is set that beef and dairy cattle in most agricultural enterprises are unprofitable. Main factors of the competitiveness increasing of dairy and beef cattle in enterprises are suggested.

Originality. It is developed the method of research of index level competitiveness of the dairy and beef cattle in conditions of economic crisis state: low (unprofitable) level of index (0,99-0,95 points); the lowest (0.94 points and less); weak (1.01 - 1.09); average (1.10-1.20) and high index level (1.21 points more), that allow to influence on action of competitiveness forming factors, management and planning of the development of dairy and beef cattle in the future.

Practical value. Results of the conducted research are basis for increase of yield and competitiveness of products can be used in a ground of organizationally economic principles of dairy and beef cattle branches steady development in the agricultural enterprises of region on a prospect. Using of the research results provides additional profits: on 1 ton of milk – 600–610 UAH; on 1 t of beef cattle – 400–450 UAH.

Key words: dairy and beef cattle, total cost, price, income, profit, rate of return, competitiveness of branches, the level of the index yield of branches, profitability, economic relationship.

Мащенко М.А. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ SWOT-АНАЛІЗУ

Метою статті є визначення факторів розвитку регіону та управління економічною безпекою регіону.

Методика дослідження. В процесі дослідження використані як загальні, так і специфічні методи дослідження, а саме: аналізу та синтезу – при визначенні взаємозв'язку між національною та регіональною безпекою; метод індукції та системний аналіз – при обґрунтуванні регіональної стратегії економічної безпеки України; swot-аналіз – для визначення сильних та слабких сторін регіону.

Результати дослідження. Визначено взаємозв'язок між національною та регіональною безпекою. Встановлено, що одне з головних місць у забезпеченні національної безпеки відіграє економічна безпека регіону. Виявлено сильні сторони конкурентоспроможності Харківської області: лідерство в рівні життя між регіонами України; здійснюються процеси метрополізації регіону; достатній енергетичний потенціал. Обґрунтовано, що на сучасному етапі державна стратегія економічної безпеки України повинна бути орієнтована в першу чергу на: розширення та високу спеціалізацію збереження унікальних характеристик; придбання нових властивостей метрополітенського регіону і лідерських функцій в забезпеченні конкурентоспроможності; енергетична безпека, енергетична незалежність України.

Наукова новизна результатів дослідження. Визначено в комплексі внутрішні і зовнішні чинники, які впливають на розвиток регіону та держави в цілому, що дозволить підвищити результати виробництва.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути використані при обґрунтуванні державної стратегії економічної безпеки Харківської області та інших регіонів України.

Ключові слова: економічна безпека, регіон, держава, економічне зростання, внутрішні та зовнішні фактори.

Мащенко М.А. УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТЬЮ РЕГИОНА НА ОСНОВЕ SWOT-АНАЛИЗА

Целью статьи является определение факторов развития региона и управление экономической безопасностью региона.

Методика исследования. В процессе исследования использованы как общие, так и специфические методы исследования, а именно: анализ и синтез – при определении взаимосвязи между национальной и региональной безопасностью; метод индукции и системный анализ – при обосновании региональной стратегии экономической безопасности Украины; swot -анализ – для определения сильных и слабых сторон региона.

Результаты исследования. Определена взаимосвязь между национальной и региональной безопасностью. Установлено, что одно из главных мест в обеспечении национальной безопасности играет экономическая безопасность региона. Выявлено сильные стороны конкурентоспособности Харьковской области: лидерство по уровню жизни между регионами Украины; осуществляются процессы метрополизации региона; достаточный энергетический потенциал. Обосновано, что на современном этапе государственная стратегия экономической безопасности Украины должна быть ориентирована в первую очередь на: расширение и высокую специализацию сохранения уникальных характеристик; приобретение новых свойств метрополитеновского региона и лидерских функций в обеспечении конкурентоспособности; энергетическая безопасность, энергетическая независимость Украины.

Научная новизна результатов исследования. Определены в комплексе внутренние и внешние факторы, которые влияют на развитие региона и государства в целом, что позволит повысить результаты производства.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты исследования могут быть использованы при обосновании государственной стратегии экономической безопасности Харьковской области и других регионов Украины.

Ключевые слова: экономическая безопасность, регион, государство, экономический рост, внутренние и внешние факторы.

Mashchenko M.A. MANAGEMENT OF ECONOMIC SECURITY OF REGION BASED ON SWOT-ANALYSIS

Purpose. The article aim is to define the factors of region development and management of economic security of the region.

Methodology of research. The study used both general and specific research methods, namely analysis and synthesis - in determining the relationship between national and regional security; induction method and system analysis - with justification regional strategy for the economic security of Ukraine; swot-analysis - to identify strengths and weaknesses of the region.

Findings. The relationships between economic and social security are defined. It was established that one of the main places in providing national security takes an economic security of the region. It was revealed competitive strengths of Kharkiv region: leadership in standards of living between the regions of Ukraine; metropolisation processes are carried out in the region; sufficient energy potential. It is proved that at the present stage national strategy of economic security of Ukraine should focus primarily on: expansion and high specialization of preservation of unique characteristics; acquisition of new properties of metropolitan region and leadership functions to ensure the competitiveness and economic cohesion in the European integration vector of Ukraine; achievement of sustainable development of agglomeration; modernization and increasing the availability of basic infrastructure subsystems and commodities; energy security, energy independence of Ukraine.

Originality. There were determined internal and external factors in the complex that influence on development of the region and state as a whole that will allow to promote production results.

Practical value. The practical significance of the results of the study is that the results of the study can be used for justification of state economic security strategy of Kharkiv region and other regions of Ukraine.

Key words: economic security, region, state, economic growth, internal and external factors.

Охота В.І. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Мета. Метою даної статті є дослідження інвестиційно-інноваційного потенціалу санаторно-курортної сфери Тернопільщини та пошук шляхів залучення інвестиційних ресурсів в розвиток санаторно-курортних комплексів Тернопільщини на інноваційних засадах.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: економіко-статистичний, розрахунковий та економіко-аналітичний – при аналізі інвестиційно-інноваційного потенціалу ринку лікувально-оздоровчого туризму на Тернопільщині та визначенні рівня його використання; метод системного аналізу та прогнозування – при обґрунтуванні маркетингової стратегії розвитку курортних територій та регіональної програми системного розвитку і підтримки рекреаційних підприємств валеологічного типу, а також дієвих напрямів підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортного туризму.

Базою для проведення дослідження слугували численні теоретичні та практичні аспекти інвестиційного забезпечення інноваційного потенціалу підприємств сфери санаторно-лікування, статистичні дані та маркетингові дослідження ринку туристичних послуг.

Результати дослідження. Встановлено, що для раціонального використання та підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортних послуг необхідно розробити маркетингову стратегію розвитку курортних територій та регіональні програми системного розвитку і підтримки рекреаційних підприємств валеологічного типу. Обґрунтовано такі дієві напрямки підвищення конкурентоспроможності санаторно-курортного туризму:

- 1) розробка нової концепції формування санаторно-курортного турпродукту, спрямованої на безмежний розвиток людського потенціалу, орієнтація турпродукту на задоволення комплексу туристичних потреб;
- 2) визначення складових маркетингової концепції просування санаторно-курортного турпродукту і основ формування брендів підприємств оздоровчо-лікувального туризму;
- 3) використання національних соціокультурних чинників в процесі виробництва турпродукту лікувально-оздоровчого туризму: етнічні оздоровчі практики, духовні традиції оздоровлення;
- 4) комплексне використання рекреаційно-ресурсного потенціалу;
- 5) формування маркетингової унікальності санаторно-курортного турпродукту: використання традиційних оздоровчих практик, релігійних традицій, розробка креативної концепції турпродукту як інноваційної форми інтернет-дистрибуції санаторно-курортного турпродукту;

Наукова новизна результатів дослідження. Запропоновано комплексний підхід до формування сучасного ринку лікувально-оздоровчого туризму на Тернопільщині через вдосконалення нормативно – правової бази, яка регулює праввідносини в сфері модернізації санаторно-курортного комплексу регіону, системи оподаткування, вирішення питань власності, системи державного регулювання і підтримки туристської діяльності.

Практична значущість результатів дослідження. Практична значущість дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо формування сприятливих умов для ефективної синергетичної взаємодії між органами державної влади, підприємствами туристичної індустрії, освітніми установами, інвесторами, громадськими організаціями та споживачами туристичних послуг шляхом комплексного використання політичних, організаційних, соціально-економічних, правових та інших важелів.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, рекреація, інвестиційні проекти, інновації, ринок санаторно-курортних послуг, інноваційний потенціал.

Охота В.И. ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ САНАТОРНО-КУРОРТНОГО ТУРИЗМА НА ТЕРНОПОЛЬЩИНЕ

Цель. Целью данной статьи является исследование инвестиционно-инновационного потенциала санаторно-курортной сферы Тернопольщины и поиск путей привлечения инвестиционных ресурсов в развитие санаторно-курортных комплексов Тернопольщины на инновационных принципах.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: экономико-статистический, расчетный и экономико-аналитический – при анализе инвестиционно-инновационного потенциала рынка лечебно-оздоровительного туризма на Тернопольщине и определении уровня его использования; метод системного анализа и прогнозирования – при обосновании маркетинговой стратегии развития курортных территорий и региональной программы системного развития и поддержки рекреационных предприятий валеологического типа, а также действенных направлений повышения конкурентоспособности санаторно-курортного туризма.

Результаты исследования. Проведенное исследование инвестиционно-инновационного потенциала рынка лечебно-оздоровительного туризма на Тернопольщине убеждает в необходимости разработки маркетинговой стратегии развития курортных территорий, региональных программ системного развития и поддержки рекреационных предприятий валеологического типа, повышение конкурентоспособности санаторно-курортных услуг. Действенные направления повышения конкурентоспособности санаторно-курортного туризма следует отнести:

- 1) разработка новой концепции формирования санаторно-курортного турпродукта, направленной на безграничное развитие человеческого потенциала, ориентация турпродукта на удовлетворение комплекса туристических нужд;
- 2) определение составляющих маркетинговой концепции продвижения санаторно-курортного турпродукта и основ формирования брендов предприятий оздоровительно-лечебного туризма;
- 3) использование национальных соціокультурных факторов в процессе производства турпродукта лечебно-оздоровительного туризма: этнические оздоровительные практики, духовные традиции оздоровления;
- 4) комплексное использование рекреационно-ресурсного потенциала;
- 5) формирование маркетинговой уникальности санаторно-курортного турпродукта: использование традиционных оздоровительных практик, религиозных традиций, разработка креативной концепции турпродукта как инновационной формы интернет-дистрибуции санаторно-курортного турпродукта;

Научная новизна результатов исследования. Предложен комплексный подход к формированию современного рынка лечебно-оздоровительного туризма на Тернопольщине через совершенствование нормативно - правовой базы, регулирующей правоотношения в сфере модернизации санаторно-курортного комплекса региона, системы налогообложения, решение вопросов собственности, системы государственного регулирования и поддержки туристской деятельности.

Практическая значимость результатов исследования. Практическая значимость исследования заключается в разработке рекомендаций по формированию благоприятных условий для эффективной синергетического взаимодействия между органами государственной власти, предприятиями туристической индустрии, образовательными учреждениями, инвесторами, общественными организациями и потребителями туристических услуг путем комплексного использования политических, организационных, социально-экономических, правовых и других рычагов .

Ключевые слова: лечебно-оздоровительный туризм, рекреация, инвестиционные проекты, инновации, рынок санаторно-курортных услуг, инновационный потенциал.

Okhota V.I. INVESTMENT AND INNOVATIVE POTENTIAL OF MEDICAL AND HEALTH TOURISM IN TERNOPIL REGION

Purpose. The aim of this article is to research investment and innovation potential of sanatorium Ternopil areas and finding ways to attract investment resources to the development of sanatorium-resort complex in the area on innovative principles.

Methodology of research. In research process used by general scientific and special methods, such as: economic and statistical, settlement and economic and analytical - at the analysis of investment and innovation potential of the market medical and health tourism in Ternopil region and of determining the level of use; method of systems analysis and forecasting - when justifying of marketing strategy resort areas development and the regional program system development and support of of recreational enterprises valeological type and of effective of directions of increase the competitiveness of health and medical tourism.

Findings. The research investment and innovation potential market of medical and health tourism in Ternopil convinced of the need to develop a marketing strategy of development of resort areas, regional program system development and support recreational enterprises such valeological, competitiveness spa services. By effective ways to increase the competitiveness of spa tourism include:

1) to develop a new concept of formation spa product tour aimed at limitless human development, targeting tourism products to meet the complex needs of tourism;

2) determine the constituents marketing concept promote spa tourism products and brands foundations of business health and medical tourism;

3) the use of national socio-cultural factors in the production of medical and health tourism products Tourism: ethnic health practices and spiritual traditions of healing;

4) use of a comprehensive recreational resource potential;

5) formation of marketing unique spa tourism products: the use of traditional health practices, religious traditions, creative concept development of tourism products as innovative forms of online distribution of spa tourism products;

Originality. An integrated approach to the formation of the market of medical and health tourism in Ternopil region by improving the regulatory - legal framework regulating relations in the sphere of modernization spa complex regional taxation, issues of ownership, regulatory and support tourism activities.

Practical. The practical significance of the study is to develop recommendations on creating an enabling environment for effective synergetic interaction between public authorities, enterprises of the tourism industry, academia, investors, NGOs and consumers of tourism services through integrated use of political, institutional, socio-economic, legal and other instruments .

Key words: medical and health tourism, recreation, investment projects, innovation, market spa services, innovation potential.

Павлов К.В. ІННОВАЦІЙНА ЕКОЛОГІЯ ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ЕКОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ В ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМАХ ІНТЕНСИВНОГО ТИПУ

Мета дослідження. Визначити основні напрямки і сформулювати найважливіші завдання становлення нової науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія».

Методологія дослідження. У процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: методи оцінки впливу – щодо застосування інтенсивних методів використання виробничих ресурсів, в тому числі, природних ресурсів на ефективність економічних процесів; аналітичний і логічний методи – при визначенні доцільності розробити основи науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія», яка найтіснішим чином пов'язана з інноваційною економікою; метод системного наукового аналізу – при обґрунтуванні переліку найважливіших проблем, що розглядаються в рамках інноваційної екології.

Результати дослідження. Встановлено, що в зв'язку із зростанням ролі інновацій в життєдіяльності сучасного суспільства, доцільно розробити основи науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія», яка найтіснішим чином пов'язана з інноваційною економікою. Виявлено, що однією з найважливіших проблем, як розглядаються в рамках інноваційної екології, повинна стати проблема дослідження екологічних підсистем, які обов'язково повинні міститися в національних і регіональних інноваційних системах. Визначено, що велике значення має дослідження фінансово-економічних методів і механізмів, які широко використовуються в системі державного і муніципального регулювання екологічних інноваційних процесів. Обґрунтовано, що розробка основних напрямків досліджень в рамках нової науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія» дозволить сформувати оптимальні параметри використання технологічних процесів і організаційних умов, які відповідають екологічним вимогам і в той же час економічно ефективних.

Наукова новизна результатів дослідження. Встановлено, що в зв'язку з необхідністю модернізації та інноваційного розвитку російської економіки, а також якнайшвидшого вирішення серйозних природоохоронних проблем, велими актуальним є формування і розвиток науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія», яка може бути теоретичною основою здійснення модернізації екологічної, природоохоронної системи, особливо інтенсивного типу.

Практична значущість результатів дослідження. Становлення і розвиток нової науково-навчальної дисципліни «Інноваційна екологія» має велике теоретичне і практичне значення, а застосування її результатів в господарській практиці дозволить істотно підвищити еколого-економічну ефективність системи суспільного відтворення.

Ключові слова: інноваційна економіка, інноваційна екологія, , теоретичні та практичні аспекти, науково-навчальна дисципліна, модернізація екологічної системи.

Павлов К.В. ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОЛОГИЯ КАК ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ В ХОЗЯЙСТВЕННЫХ СИСТЕМАХ ИНТЕНСИВНОГО ТИПА

Цель. Определить основные направления и сформулировать важнейшие задачи становления новой научно-учебной дисциплины «Инновационная экология».

Методология исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: методы оценки влияния - в отношении применения интенсивных методов использования производственных ресурсов, в том числе, природных ресурсов на эффективность экономических процессов; аналитический и логический методы – при определении целесообразности разработать основы научно-учебной дисциплины «Инновационная экология», которая самым тесным образом связана с инновационной экономикой; метод системного научного анализа – при обосновании перечня важнейших проблем, рассматриваемых в рамках инновационной экологии.

Результаты исследования. Установлено, что в связи с возросшей ролью инноваций в жизнедеятельности современного общества, целесообразно разработать основы научно-учебной дисциплины «Инновационная экология», которая самым тесным образом связана с инновационной экономикой.

Выявлено, что одной из важнейших проблем, рассматриваемых в рамках инновационной экологии, должна стать проблема исследования экологических подсистем, которые обязательно должны содержаться в национальных и региональных инновационных системах.

Определено, что большое значение имеет исследование финансово-экономических методов и механизмов, которые широко используются в системе государственного и муниципального регулирования экологических инновационных процессов.

Обосновано, что разработка основных направлений исследований в рамках новой научно-учебной дисциплины «Инновационная экология» позволит сформировать оптимальные параметры использования технологических процессов и организационных условий, соответствующих экологическим требованиям и в то же время экономически эффективных.

Научная новизна результатов исследования. Установлено, что в связи с необходимостью модернизации и инновационного развития российской экономики, а также скорейшего решения серьезных природоохранных проблем весьма актуально формирование и развитие научно-учебной дисциплины «Инновационная экология», которая также еще может являться теоретической основой осуществления модернизации экологической, природоохранной системы, особенно интенсивного типа.

Практическая значимость результатов исследования. Становление и развитие новой научно-учебной дисциплины «Инновационная экология» имеет большое теоретическое и практическое значение, а применение ее результатов в хозяйственной практике позволит существенно повысить эколого-экономическую эффективность системы общественного воспроизводства.

Ключевые слова: инновационная экономика, инновационная экология, новое направление экологической науки, теоретические и практические аспекты, научно-учебная дисциплина, модернизация экологической системы

Pavlov K.V. INNOVATIVE ECOLOGY AS A THEORETICAL BASIS FOR ECOLOGICAL MODERNIZATION IN THE ECONOMIC SYSTEMS OF INTENSIVE TYPE

Purpose. The aim of the article is to determine the main areas and formulate the most important tasks for establishing of a new scientific discipline "Innovative Ecology".

Methodology of the study. General scientific and special methods were used during the research, such as: methods of impact assessment – for the application of intensive methods for use of productive resources, including natural resources on the efficiency of economic processes; analytical and logical methods – in determining appropriateness to develop foundations scientific of discipline "Innovative Ecology", which is closely linked to innovation economy; method of systematic scientific analysis – in substantiating the list of major problems considered within the innovative ecology.

Findings. It has been established that it is advisable to develop foundations of scientific and educational discipline "Innovative Ecology", which is closely linked to innovation economy due to the increasing role of innovation in the life of modern society. It has been revealed that one of the major problems, as considered within the innovative ecology should be a problem for studies of environmental subsystems that must be included in national and regional innovation systems. It has been determined that the research of financial and economic methods and mechanisms, which are widely used in the state system and municipal regulation of environmental innovation processes, has important value. It has been substantiated that the development of major areas of research within the new scientific and educational discipline "Innovative Ecology" will form the optimal parameters using technological processes and organizational conditions that meet environmental requirements and at the same time are economically efficient.

Originality. It has been established that very important is the formation and development of scientific and educational discipline "Innovative Ecology", which may be the theoretical basis of for ecological modernization, environmental systems, especially intensive type because of the need for modernization and innovative development of Russian economy and speedy solution to the serious environmental problems.

Practical value. The establishment and development of a new scientific discipline "Innovative Ecology" has great theoretical and practical significance, and the use of its results in business practices will significantly increase the ecological and economic efficiency of social reproduction system.

Key words: innovative economy, innovative ecology, theoretical and practical aspects, scientific and educational discipline, upgrading of ecological system.

Дзядикевич Ю.В., Гевко Б.Р. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ

Мета: виявлення теоретичних і практичних аспектів, які впливають на ресурсозбереження.

Методика дослідження: методологічною основою дослідження є діалектичний метод наукового пізнання. Були використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, а саме: абстрактно-логічний, дедуктивний і узагальнення. На основі узагальнення наукових джерел, присвячених проблемі ресурсозбереження, досліджено теоретичні та практичні аспекти, які сприяють вирішенню проблеми ресурсозбереження.

Абстрактно-логічний метод дозволив встановити логічні взаємозв'язки між чинниками, які впливають на теоретичні та практичні аспекти ресурсозбереження. За допомогою дедукції вивчено вплив заходів, які сприяють вирішенню проблеми ресурсозбереження та зменшенню тиску підприємницькою діяльністю на довкілля.

Результати дослідження. Визначено, що методи ресурсозбереження мають реалізовуватися через організаційно-технічні заходи, які передбачають заміну фізично або морально застарілого устаткування, технологій, організаційних проектів, економічних і інших методів менеджменту. Окреслено напрями реалізації ресурсозбереження. Встановлено, що ресурсозбереження є перспективним напрямом економічного розвитку, оскільки при цьому забезпечується збалансованість соціальної, екологічної та економічної складових життєдіяльності суспільства. Виявлено, що ресурсозбереження охоплює багато аспектів і складається із різних видів діяльності, які взаємопов'язані і взаємозалежні: раціональне природокористування та ресурсозбереження забезпечуються завдяки впровадженню ефективних економічних механізмів управління природними ресурсами, використанню маловідходних і безвідходних технологій, ефективних систем і засобів контролю за збереженням ресурсів і захистом довкілля від забруднення.

Наукова новизна результатів дослідження. Доведено, що завдяки впровадженню ефективних економічних механізмів управління природними ресурсами та використанню маловідходних і безвідходних технологій забезпечується раціональне природокористування та ресурсозбереження.

Практична значущість результатів дослідження. Одержані результати сприяють раціональному використанню природних ресурсів.

Ключові слова: природокористування, напрями, природні ресурси, механізми, ресурсозбереження, довкілля, заходи, аспекти, ринок, екологія.

Дзядикевич Ю.В., Гевко Б.Р. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ И ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РЕСУРСОБЕРЕЖЕНИЯ

Цель: выявление теоретических и практических аспектов, которые влияют на ресурсосбережение.

Методика исследования: методологической основой исследования является диалектический метод научного познания. Были использованы общенаучные и специальные методы исследования, а именно: абстрактно-логический, дедуктивный и обобщения. На основании обобщения научных источников, посвященных проблеме ресурсосбережения, исследовано теоретические и практические аспекты, которые способствуют решению проблемы ресурсосбережения.

Абстрактно-логический метод позволил установить логические взаимосвязи между факторами, влияющими на теоретические и практические аспекты ресурсосбережения. С помощью дедукции изучено влияние мероприятий, способствующих решению проблемы ресурсосбережения и уменьшения давления предпринимательской деятельности на окружающую среду.

Результаты исследования. Определено, что методы ресурсосбережения должны реализоваться с помощью организационно-технических мероприятий, которые предусматривают замену физически или морально устаревшего оборудования, технологий, организационных проектов, экономических и других методов менеджмента. Очерчено направления реализации ресурсосбережения. Установлено, что ресурсосбережение является перспективным направлением экономического развития, поскольку при этом обеспечивается сбалансированность социальной, экологической и экономической составляющих жизнедеятельности общества. Виявлено, что ресурсосбережение охватывает много аспектов и состоит из разных видов деятельности, которые взаимосвязаны и взаимозависимы: рациональное природопользование и ресурсосбережение обеспечиваются благодаря внедрению эффективных экономических механизмов управления природными ресурсами, использованию малоотходных и безотходных технологий, эффективных систем и способов контроля за сохранением ресурсов и защитой окружающей среды от загрязнения.

Научная новизна результатов исследования. Доведено, что благодаря внедрению эффективных экономических механизмов управления природными ресурсами и использованию малоотходных и безотходных технологий обеспечивается рациональное природопользование и ресурсосбережение.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты способствуют рациональному использованию природных ресурсов.

Ключевые слова: природопользование, направления, природные ресурсы, механизмы, ресурсосбережения, окружающая среда, мероприятия, аспекты, рынок, экология.

Dziadykevych Yu.V., Hevko B.R. THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF RESOURCE SAVING

Purpose. The aim of the article is to reveal the theoretical and practical aspects that influence the resource conservation.

Methodology of research. The methodological basis of the study is the dialectical method of scientific knowledge. General scientific and special methods of investigation, namely: abstract and logical, deductive and generalization were used in this article. The theoretical and practical aspects that contribute to solving the problem of resource conservation were researched on the basis of summarizing the scientific sources devoted to the problem of resource conservation.

Abstract and logical method allowed establishing logical relationships between factors that influence theoretical and practical aspects of resource conservation. The influence of measures that contribute to solving the problem of

resource conservation and reduction of pressure in entrepreneurial activity on the environment has been studied by using deduction.

Findings. It has been determined that the resource conservation methods should be implemented through organizational and technical measures, which provide replacement physically or morally obsolete equipment, technologies, organizational projects, economic and other methods of management. The directions of resource conservation realization have been outlined.

It has been established that resource conservation is a promising direction of economic development because it provided a balance of social, environmental and economic components for life of society. It has been revealed that resource conservation covers many aspects and consists of various kinds of activity that are interrelated and interdependent: rational nature management and resource conservation provided thanks to the introduction of effective economic mechanisms of natural resources management, and use of low-waste and non-waste technologies, effective systems and controls for the conservation of resources and protection of the environment from pollution.

Originality. It has been proved that rational nature management and resource conservation was provided thanks to the implementation of effective economic mechanisms of management of natural resources and using low-waste and non-waste technologies.

Practical value. The obtained results contribute to the rational use of natural resources.

Key words: nature use, directions, natural resources, mechanisms, resource conservation, environment, measures, aspects, market, ecology.

Кліменко О.М., Степаненко В.О. ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Мета. Метою даної статті є визначення необхідності ретельного аналізу впливу екологічних ризиків на працездатність населення України. Основним завданням статті є вивчення впливу екологічних ризиків на працездатність населення.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи, зокрема: діалектичний, індукції і дедукції – при дослідженні питань впливу антропологічного екоциду на здоров'я та працездатність людини; порівняльного аналізу – при вивченні проблеми екологічних ризиків світового та національного масштабу, що впливають на працездатність населення України; метод узагальнення – при визначенні впливу на людство негативної екології та наслідків, пов'язаних загрозами здоров'ю та працездатності населення від його ж дій, логічний метод – при обґрунтуванні висновку щодо характеристики сучасних відносин людини й природи як антропогенного екоциду – руйнування людьми природного навколишнього середовища, у тому числі й умов власного існування.

Результати дослідження. Досліджено питання впливу антропологічного екоциду на здоров'я та працездатність людини. Виявлено проблеми екологічних ризиків світового та національного масштабу, що впливають на працездатність населення України. Встановлено, що на фоні старіння населення України, наростає необхідність підвищення пенсійного віку.

Проблеми впливу людини на екологію та екології на людину мають єдине рішення та невід'ємні одна від одної. Визначено нагальну потребу вирішення проблем антропологічного екоциду, оскільки зниження працездатності населення тільки збільшить існуючі економічні проблеми.

Наукова новизна результатів дослідження. Уточнено наявність великої проблеми негативного впливу порушеної екології на працездатність людини в Україні. Визначено вплив на людство негативної екології та наслідків, пов'язаних із загрозами здоров'ю і працездатності населення.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на зменшення негативного впливу екології на здоров'я і працездатність населення. Вони можуть бути використані в практичній діяльності органів екологічної безпеки.

Ключові слова. Екологічні ризики, довкілля, працездатність, антропологічний екоцид.

Клименко Е.Н., Степаненко В.А. ВЛИЯНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ РИСКОВ НА РАБОТОСПОСОБНОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

Цель. Целью данной статьи является определение необходимости тщательного анализа влияния экологических рисков на работоспособность населения Украины. Основной задачей статьи является изучение влияния экологических рисков на работоспособность населения.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: диалектический, индукции и дедукции – при исследовании вопросов влияния антропологического экоцида на здоровье и работоспособность человека; сравнительного анализа – при изучении проблемы экологических рисков мирового и национального масштаба, влияющие на работоспособность населения Украины; метод обобщения – при определении влияния на человечество негативной экологии и последствий, связанных угрозами здоровью и работоспособности населения от его же действий, логический метод – при обосновании выводов о характеристике современных отношений человека и природы как антропогенного экоцида – разрушения людьми окружающей природной среды, в том числе и условий собственного существования.

Результаты исследования. Исследован вопрос влияния антропологического экоцида на здоровье и работоспособность человека. Выявлены проблемы экологических рисков мирового и национального масштаба, влияющие на работоспособность населения Украины. Установлено, что на фоне старения населения Украины, нарастает необходимость повышения пенсионного возраста.

Проблеми впливання людини на екологію і екології на людину мають єдине рішення і неотделимі друг від друга. Обоснована текуща необхідність рішення проблем антропологічного екоциду, оскільки зниження робоспособності населення тільки збільшить існуючі економічні проблеми.

Научна новизна результатів дослідження. Уточнено наявність суттєвої проблеми негативного впливання порушеної екології на робоспособність людини в Україні. Визначено впливання на людство негативною екологією і наслідками, пов'язаними з загрозами здоров'ю і робоспособності населення.

Практична значимість результатів дослідження. Отримані результати дослідження спрямовані на зменшення негативного впливання екології на здоров'я і робоспособність населення. Вони можуть бути використані в практичній діяльності органів екологічної безпеки.

Ключові слова. Екологічні ризики, навколишнє середовище, робоспособність, антропологічний екоцид.

Klimenko O.M., Stepanenko V.O. INFLUENCE OF ENVIRONMENTAL RISKS FOR WORKING CAPACITY POPULATION UKRAINE

Purpose. The purpose of this article is to determine the need for a thorough analysis of the impact of environmental risks on the performance of Ukraine's population. The main objective of the article is to study the impact of environmental risks on the performance of the population.

Methodology of research. The article used general scientific and special methods, including: dialectical, induction and deduction – the study of the impact of anthropological ecocide in health and human performance; comparative analysis – in studying the problems of environmental risks of global and national scale, affecting the performance of Ukraine's population; method of synthesis – in determining impact on the environment and mankind negative consequences related to health or disability population of his own action-logical method for substantiation of conclusions about characteristics of modern human relationships and human nature as ecocide – the destruction of the people of the natural environment, including the conditions for its own existence.

Findings. The issue of ecocide anthropological impact on health and human performance was analyzed. The problems of environmental risks of global and national scale, affecting the performance of Ukraine's population were determined. Found that against the backdrop of an aging population Ukraine, the need to raise the retirement age increases. The problems of human impact on the environment and ecology of a man have a single solution and are inseparable from each other. Determined urgent need to solve the problems of anthropological ecocide because the reduced efficiency of the population will only increase the existing economic problems.

Originality. The huge problem of the negative impact of disturbed environment on human performance in Ukraine was specified. The influence of the negative environmental consequences of threats to the health and disability population on mankind was determined.

Practical value. Mentioned results of research aimed at reducing the negative impact on the ecology of population health and performance. They can be used in the practice of environmental safety.

Key words. Environmental risks, environmental performance, anthropological ecocide.

Бабій О.М., Цуркан С.М. КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РІВНЯ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Мета. Розробка теоретико-методичних та практичних засад комплексного оцінювання персоналу підприємства за допомогою інтегрального показника рівня використання персоналу підприємства.

Методика дослідження. В процесі дослідження було використано методи критичного аналізу наукової і методичної літератури, логічного та якісного аналізу і синтезу, економіко-математичне моделювання, метод практичного досвіду у відповідності до дослідження, методи комп'ютерної обробки та аналізу інформації за допомогою програм Microsoft Excel для комплексного оцінювання персоналу промислових підприємств за допомогою інтегрального показника рівня використання персоналу.

Результати дослідження. Запропоновано послідовність етапів комплексного оцінювання персоналу підприємства за допомогою інтегрального показника рівня використання персоналу підприємства. Здійснено апробацію результатів дослідження на 10 машинобудівних підприємствах за 2004—2014 рр. Проаналізовано результати дослідження підприємств за рівнем використання персоналу, в результаті якого були виявлені лідери та аутсайдери. У подальших дослідженнях авторами будуть розроблені та запропоновані рекомендації для підприємств щодо поліпшення ситуації з використанням персоналу на підприємствах.

Наукова новизна результатів дослідження. Дістало подальшого розвитку дослідження щодо комплексного оцінювання персоналу підприємств та його застосування на практиці.

Практична значущість результатів дослідження. Дослідження показало, що існує можливість комплексно досліджувати використання персоналу за допомогою поєднання в інтегральному показнику основних показників ефективності використання персоналу підприємства у порівнянні з аналогічними показниками по промисловості країни.

Ключові слова: персонал, персонал підприємства, комплексне оцінювання персоналу, інтегральний показник, інтегральний показник визначення рівня використання персоналу підприємства.

Бабий О.Н., Цуркан С.Н. КОМПЛЕКСНАЯ ОЦЕНКА УРОВНЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Цель. Разработка теоретико-методических и практических основ комплексной оценки персонала предприятия с помощью интегрального показателя уровня использования персонала предприятия.

Методика дослідження. В процесі дослідження були використані методи критичного аналізу наукової та методичної літератури, логічного та якісного аналізу та синтезу, економіко-математичне моделювання, метод практичного досвіду в відповідності з дослідженням, методи комп'ютерної обробки та аналізу інформації з допомогою програм Microsoft Excel для комплексного оцінювання персоналу промислових підприємств з допомогою інтегрального показателя рівня використання персоналу.

Результати дослідження. Предложена послідовність етапів комплексної оцінки персоналу підприємства з допомогою інтегрального показателя рівня використання персоналу підприємства. Апробація результатів дослідження состоялась по 10 машинобудівним підприємствам за 2004—2014 гг. Проаналізовані результати дослідження підприємств по рівню використання персоналу, в результаті якого були виявлені лідери та аутсайди. В подальших дослідженнях авторами будуть розроблені та запропоновані рекомендації для підприємств по удосконаленню ситуації з використанням персоналу на підприємствах.

Наукова новизна результатів дослідження. Отримали подальше розвиток дослідження по комплексній оцінці персоналу підприємств та їх застосування на практиці.

Практична значимість результатів дослідження. Дослідження показало, що існує можливість комплексно дослідити використання персоналу з допомогою поєднання в інтегральному показателі основних показателів ефективності використання персоналу підприємства по порівнянню з аналогічними показателями по промисловості країни.

Ключові слова. Персонал, персонал підприємства, комплексна оцінка персоналу, інтегральний показатель, інтегральний показатель визначення рівня використання персоналу підприємства.

Babii O.M., Tsurkan S.M. COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF THE LEVEL OF THE USE OF WORKFORCE AT INDUSTRIAL ENTERPRISES

Purpose. This paper is aimed at developing of conceptual, methodological and practical approaches to design of an index of complex assessment of effectiveness of the use of workforce.

Methodology of research. The research is based on critical analysis of the scientific and methodological literature, logical and qualitative analysis and synthesis, and heuristics. There were undertaken a quantitative simulation with Microsoft Excel software for complex valuation of industrial enterprises personnel with using integral indicator of level of personnel using.

Findings. An integral index of effectiveness of the use of workforce of an enterprise and a sequence of stages of calculating thereof is proposed. Obtained results were tested at 10 machine-building enterprises during the 2004-2014 years. The results of research of enterprises were analysed by level of personnel using. The leaders and outsiders were identified after given research. There were detected and discussed leaders and outsiders by workforce use index. In further studies, the recommendations for improving the effectiveness of workforce use are to be developed.

Originality. The domain of research on comprehensive evaluation of enterprise personnel and their application in practice is enriched by the findings.

Practical value. The research has shown the practical possibility of complex and comprehensive assessment of the workforce use by comparing of the index for a given enterprise to that of the entire industry.

Key words. Personnel, personnel of the enterprise, a comprehensive assessment of staff, integral index, integral index of use of the workforce.

Нагернюк Д.В. СІЛЬСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ ЯК ВИД АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Мета. Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методичних положень та розробка практичних пропозицій щодо розвитку сільського зеленого туризму як альтернативного виду зайнятості населення.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано монографічний та абстрактно-логічний метод (для обґрунтування ролі та переваг сільського зеленого туризму; для удосконалення сутності поняття «сільський зелений туризм» та формулювання висновків).

Результати дослідження. Визначено, що в умовах загального скорочення зайнятості в аграрному секторі доцільною є переорієнтація, диверсифікація видів діяльності тут як за рахунок виробництва певних товарів, так і продукування суспільних благ і послуг. Встановлено, що альтернативні форми зайнятості надають додаткові можливості для повнішого та результативнішого використання трудових ресурсів домогосподарств, підвищення їх доходів. Визнано перспективним розвиток сільського зеленого туризму як несільськогосподарської зайнятості населення.

Наукова новизна результатів дослідження. Сформовано авторське бачення поняття сільського зеленого туризму як: виду активного відпочинку на сільській території з метою ознайомлення з місцевою культурою, природою та історією краю; певного різновиду підсобної господарської діяльності особистих селянських господарств з використанням свого господарства (садиби); надання відпочивальникам (туристам), послуг пов'язаних із рекреаційною та туристичною діяльністю, зокрема, харчування, забезпечення місць для проживання тощо.

Практична значущість результатів дослідження. Визначено основні проблеми розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Запропоновані першочергові заходи для забезпечення пріоритетності розвитку цього сегменту сфери туризму та доопрацювання законопроекту «Про сільський зелений туризм» в частині законодавчого закріплення ustalених визначень базових положень і термінів (сільський, аграрний, зелений туризм, зайнятість у сфері сільського туризму, агротуристична оселя), чіткого розмежування поняття

підприємницька і підсобна діяльності в сфері сільського туризму, забезпечення закріплення певних пільг та переваг (сплата податків, оплата комунальних послуг, електроенергія тощо).

Ключові слова: туризм, сільський зелений туризм, зайнятість населення, агротуристична садиба, сільські території.

Нагернюк Д.В. СЕЛЬСКИЙ ЗЕЛЕНЫЙ ТУРИЗМ КАК ВИД АЛЬТЕРНАТИВНОЙ ЗАНЯТОСТИ НАСЕЛЕНИЯ

Цель. Целью данного исследования является обоснование теоретико-методических положений и разработка практических предложений по развитию сельского зеленого туризма как альтернативного вида занятости населения.

Методика исследования. В процессе исследования использованы монографический и абстрактно-логический метод (для обоснования роли и преимуществ сельского зеленого туризма, для совершенствования сущности понятия «сельский зеленый туризм» и формулирования выводов).

Результаты исследования. Определено, что в условиях общего сокращения занятости в аграрном секторе целесообразной является переориентация, диверсификация видов деятельности здесь как за счет производства определенных товаров, так и выработки общественных благ и услуг. Установлено, что альтернативные формы занятости предоставляют дополнительные возможности для более полного и результативного использования трудовых ресурсов домохозяйств, повышение их доходов. Признано перспективным развитие сельского зеленого туризма как несельскохозяйственной занятости населения.

Научная новизна результатов исследования. Сформировано авторское видение понятия сельского зеленого туризма как вида активного отдыха на сельской территории с целью ознакомления с местной культурой, природой и историей края; определенного вида подсобной хозяйственной деятельности личных крестьянских хозяйств с использованием своего хозяйства (усадыбы); предоставление отдыхающим (туристам), услуг связанных с рекреационной и туристической деятельностью, в частности, питание, обеспечение мест для проживания и тому подобное.

Практическая значимость результатов исследования. Определены основные проблемы развития сельского зеленого туризма в Украине. Предложены первоочередные мероприятия для обеспечения приоритетности развития этого сегмента сферы туризма и доработки законопроекта «О сельском зеленом туризме» в части законодательного закрепления устоявшихся определенных базовых положений и терминов (сельский, аграрный, зеленый туризм, занятость в сфере сельского туризма, агротуристична дом), четкого разграничения понятия предпринимательская и подсобная деятельности в сфере сельского туризма, обеспечение закрепления определенных льгот и преимуществ (уплата налогов, оплата коммунальных услуг, электроэнергия и тому подобное).

Ключевые слова: туризм, сельский зеленый туризм, занятость населения, агротуристическая усадьба, сельские территории.

Naherniuk D.V. RURAL GREEN TOURISM AS A KIND OF ALTERNATIVE INHABITANTS' EMPLOYMENT

Purpose. The purpose of this research is substantiation of theoretical and methodical positions and development of practical proposals for the development of rural green tourism as alternative employment.

Methodology of research. The monographic, abstract and logical method was used during the research (to substantiation the role and benefits of rural green tourism; for improving the essence of the concept of "rural green tourism" and drawing conclusions).

Findings. It has been determined that reorientation, diversification of activities here as from the production of certain goods, and production of public goods and services are expedient in conditions of overall reduction of employment in agricultural sector. It has been found that alternative forms of employment provide additional opportunities for fuller and more effective use for workforce of households and increasing their income. Promising development of rural green tourism as non-agricultural inhabitants' employment has been recognized.

Originality. The authors' view of the concept of rural green tourism has been formed as: the kind of active leisure in rural areas to learn about the local culture, nature and history of the region; some kind of ancillary economic activities of private farms using their farms (estates); providing services related to recreation and tourism activities, including meals, providing places to stay and more for vacationers (tourist).

Practical value. The main problems of rural green tourism development in Ukraine have been determined. It has been proposed priority actions for providing priority of this segment development of tourism sphere and revision of the draft law "On rural green tourism" in terms of legislative provisions of established definitions of basic terms and terms (rural, agriculture, green tourism, employment in rural tourism, agricultural and tourism dwelling), a clear distinction of the concept of entrepreneurial and ancillary activities in the field of rural tourism, to ensure the consolidation of certain privileges and preferences (payment of taxes, payment for communal services, electricity etc.).

Key words: tourism, rural green tourism, inhabitants' employment, agritourism country estate, rural areas.

Костунець Т.А. ВПЛИВ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ФАКТОРІВ НА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Виявлення чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на сучасне підприємство; викладення проектних пропозицій для покращення управління персоналом підприємства з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів.

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження становлять фундаментальні теоретичні положення класиків менеджменту, праці вчених-економістів, соціологів і психологів, законодавчі та нормативні

акти, які регламентують діяльність вітчизняних підприємств у сфері управління персоналом. Застосування методів комплексного аналізу і синтезу дозволило узагальнити зарубіжний та вітчизняний досвід побудови системи управління персоналом і визначити проблеми ефективного використання трудових ресурсів на підприємствах.

Результати дослідження. Статтю присвячено проблемі визначення зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на управління персоналом сучасних підприємств.

Вивчено фактори, які впливають на швидкість прийняття управлінських рішень та професійного зростання кожного працівника, а також для успішного виконання стратегічних завдань у сфері управління персоналом.

Під час формування чи вдосконалення організаційної структури враховано кожен з факторів та їх взаємодію, з метою моделювання найкращого сценарію управління поведінкою персоналу. Для глибокого розуміння тонкощів впливу факторів на управління поведінкою персоналу проаналізовано важливість впливу зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Наукова новизна результатів дослідження. Основний науковий результат дослідження полягає в вивченні мінливих факторів зовнішнього і внутрішнього середовища, а також на цілеспрямованому впливі на них

Практична значущість результатів дослідження. Полягає в обґрунтуванні рекомендацій, використання яких дозволяє: контролювати зовнішнє середовище; розробляти систему попередження можливого виникнення загроз; здійснювати аналіз чинників внутрішнього середовища, що забезпечить виявлення свої сильних й слабких сторони, що дозволить чітко встановити ефективну систему управління персоналом.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, чинники зовнішнього середовища, чинники внутрішнього середовища.

Костунец Т.А. ВЛИЯНИЕ ВНЕШНИХ И ВНУТРЕННИХ ФАКТОРОВ НА УПРАВЛЕНИЕ ПЕРСОНАЛОМ СОВРЕМЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Выявление факторов внешней и внутренней среды, которые влияют на современное предприятие; изложения проектных предложений для улучшения управления персоналом с учетом влияния внешних и внутренних факторов.

Методика исследования. Методологическую основу исследования составляют фундаментальные теоретические положения классиков менеджмента, труды ученых-экономистов, социологов и психологов, законодательные и нормативные акты, регламентирующие деятельность отечественных предприятий в области управления персоналом. Применение методов комплексного анализа и синтеза позволило обобщить зарубежный и отечественный опыт построения системы управления персоналом и определить проблемы эффективного использования трудовых ресурсов на предприятиях.

Результаты исследования. Статья посвящена проблеме определения внешних и внутренних факторов, влияющих на управление персоналом современных предприятий.

Изучены факторы, влияющие на скорость принятия управленческих решений и профессионального роста каждого работника, а также для успешного выполнения стратегических задач в области управления персоналом.

При формировании или совершенствовании организационной структуры учтено каждый из факторов и их взаимодействие с целью моделирования лучшего сценария управления поведением персонала. Для глубокого понимания тонкостей влияния факторов на управление поведением персонала проанализированы важность влияния внешней и внутренней среды.

Научная новизна результатов исследования. Основной научный результат исследования заключается в изучении меняющихся факторов внешней и внутренней среды, а также на целенаправленном воздействии на них.

Практическая значимость результатов исследования. Заключается в обосновании рекомендаций, использование которых позволяет контролировать внешнюю среду; разрабатывать систему предупреждения возможного возникновения угроз; осуществлять анализ факторов внутренней среды, что обеспечит выявление свои сильных и слабых стороны, позволит четко установить эффективную систему управления персоналом.

Ключевые слова: персонал, управление персоналом, факторы внешней среды, факторы внутренней среды.

Kostunets T.A. INFLUENCE OF EXTERNAL AND INTERNAL FACTORS ON PERSONNEL MANAGEMENT OF A MODERN ENTERPRISE

Purpose. Identify the factors of internal and external environment that affect the modern enterprise; presenting proposals for improving human resources management in enterprise, taking into account the impact of external and internal factors.

Methodology of research. Methodological basis of the research is considered to be a set of fundamental theoretical principles of traditional management work of economists, sociologists and psychologists, laws and regulations that govern the activities of domestic companies in the field of personnel management. Application of comprehensive analysis and synthesis allowed generalizing foreign and domestic experience of construction human resources management and determining efficient use of human resources in enterprises.

Findings. The article is devoted to the definition of external and internal factors affecting human resources management of modern enterprises.

The factors that influence the speed of decision-making and professional growth of each employee and the successful implementation of strategic objectives in the field of human resources management are discussed. To create or improve the organizational structure it is important to take into accounts all of the factors and their interactions. It helps to write the best scenario modeling human resources behavior management. For a deep understanding of the intricacies of influence factors on behavior management staff it is critical to analyze the importance of external and internal environments.

Originality. Basic scientific research is the result of a study of the changing external and internal environment factors, as well as a meaningful impact on them.

Practical value. The justification of the recommendations can help to control environment; develop a system of warning of possible threats to; to analyze the factors of internal environment that will provide detection of their strengths and weaknesses that will clearly establish an effective system of personnel management.

Key words: staff, human resources management, environmental factors, factors of internal environment.

Подольчак Н.Ю., Вишка І.С. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР НА ОСНОВІ МАТРИЦІ ВІДМІННОСТЕЙ

Мета. Метою нашого дослідження є пошук стратегічних напрямів розвитку персоналу підприємницьких структур.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано загальні та спеціальні методи, зокрема: економіко-статистичного аналізу – при оцінці поточного стану машинобудівних підприємств та трудового капіталу Львівщини; порівняльного аналізу – при порівнянні основних показників діяльності машинобудівних підприємств Львівської області та зарубіжних аналогів; стратегічного аналізу – при обґрунтуванні стратегії розвитку машинобудування Львівщини; монографічний метод – при визначенні поняття «стейкхолдери» та при розробці стратегії поведінки підприємства по відношенню до своїх працівників.

Результати дослідження. Оцінено поточний стан машинобудівних підприємств Львівщини та проаналізовано типи їх розвитку. Проведено структурний аналіз працівників в розрізі вікових груп, за результатами якого здійснено оцінку трудового капіталу Львівської області у сфері машинобудування а також зроблено порівняльну характеристику розвитку працівників у світі згідно статистичної інформації. Встановлено, що вся вертикаль управління підприємницької структури є «стейкхолдерами». Обґрунтовано, що поняття «стейкхолдери» – це суб'єкти господарської діяльності, що зацікавлені та задіяні у виробничому процесі, які впливають на систему і на яких впливає система. Розроблено стратегії поведінки підприємства по відношенню до своїх працівників. Сформовано такі стратегії підприємства, як розвиток, оптимізація, підтримання, скорочення та охарактеризовано суть запропонованих стратегій.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано модель поведінки стейкхолдерів, яка впливає із рівня розвитку підприємства. Виявлено принципові розбіжності між стейкхолдерами, які названо «розривом інтересів стейкхолдерів», суть якого полягає у незадоволеності суб'єктів дослідження діями по відношенню один до одного.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на покращання стану справ в сфері машинобудування. Визначено стратегічні напрями подальшого розвитку персоналу машинобудівної галузі.

Ключові слова: підприємницькі формування, машинобудівні підприємства, персонал, стратегії розвитку персоналу: поведінкова стратегія; стейкхолдери.

Подольчак Н.Ю., Вишка І.С. СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПЕРСОНАЛА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР НА ОСНОВЕ МАТРИЦЫ РАЗЛИЧИЙ

Цель. Целью нашего исследования является поиск стратегических направлений развития персонала предпринимательских структур.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общие и специальные методы, в частности: экономико - статистического анализа - при оценке текущего состояния машиностроительных предприятий и трудового капитала Львовщины; сравнительного анализа – при сравнении основных показателей деятельности машиностроительных предприятий Львовской области и зарубежных аналогов; стратегического анализа – при обосновании стратегии развития машиностроения Львовщины; монографический метод – при определении понятия «стейкхолдеры» и при разработке стратегии поведения предприятия по отношению к своим работникам.

Результаты исследования. Оценены текущее состояние машиностроительных предприятий Львовщины и проанализированы типы их развития. Проведено структурный анализ работников в разрезе возрастных групп, по результатам которого осуществлена оценка трудового капитала Львовской области в сфере машиностроения, а также сделана сравнительную характеристику развития работников в мире согласно статистической информации. Установлено, что вся вертикаль управления предпринимательской структуры являются «стейкхолдерами». Обосновано, что понятие «стейкхолдеры» - это субъекты хозяйственной деятельности, которые заинтересованы и задействованы в производственном процессе, которые влияют на систему и на которых влияет система. Разработаны стратегии поведения предприятия по отношению к своим работникам. Сформированы такие стратегии предприятия, как: развитие, оптимизация, поддержания, сокращение и охарактеризованы сущность предложенных стратегий.

Научная новизна результатов исследования. Обоснована модель поведения стейкхолдеров, которая вытекает из уровня развития предприятия. Виявлено принципиальные разногласия между стейкхолдерами, которые названы «разрывом интересов стейкхолдеров», суть которого заключается в неудовлетворенности субъектов исследования действиями по отношению друг к другу.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на улучшение положения дел в сфере машиностроения. Определены стратегические направления дальнейшего развития персонала машиностроительной отрасли.

Ключевые слова: предпринимательские формирования, машиностроительные предприятия, персонал, стратегии развития персонала: поведенческая стратегия; стейкхолдеры.

Podolchak N.Yu., Vishka I.S. STRATEGIC DIRECTIONS FOR DEVELOPMENT OF PERSONNEL AT ENTREPRENEURIAL STRUCTURES ON THE BASIS OF THE MATRIX OF DIFFERENCES

Purpose. The aim of our research is the search of strategic directions of the personal entrepreneurial structures.

Methodology of research. The study uses the general and special techniques, including: economic and statistical analysis - in assessing the current state of machine-building enterprises and labor force of Lviv; Comparative analysis - the comparison of key indicators of machine-building enterprises of Lviv region and foreign counterparts; Strategic Analysis - Strategy for substantiation of engineering of Lviv; Monographic method - the definition of "stakeholders" in the development of strategy and enterprise behavior towards their employees.

Findings. The results showed current condition of machine-building enterprises of Lviv region and the types of their development were analyzed. A structural analysis of employees in terms of age groups was conducted, which resulted in the estimation of the labor force of Lviv region in engineering. Established that whole vertical of the control of business structure is "stakeholders". It's proved that the concept of "stakeholders" is business entities interested and involved in the production process that influence the system and are affected by the system. The strategy of behavior towards their employees in the company is designed. There are formed strategies of the enterprise such as development, maintaining, streamlining, the redundancy that can describe the essence of the proposed strategy.

Originality. The scientific novelty of research results is explaining the model of behavior of "stakeholders", which follow from the level of development of the enterprise. The fundamental differences between "stakeholders" are found, and we can call these differences "interests gap", the essence of which is the dissatisfaction of research actions in relation to each other.

Practical value. The given results of the research are directed at the improving the situation in the field of engineering. The strategic directions of further staff development engineering industry are defined.

Key words: business formation; machine-building enterprises; personnel; staff development strategy: behavioral strategy; "stakeholders".

Кравченко Н.В. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ СИСТЕМ

Мета. Розкрити сутність та необхідність процесу інтелектуалізації виробничих систем, дослідити інституціональні умови його забезпечення.

Методика дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: загальнонаукові методи, а саме аналіз і синтез, індукція та дедукція, які дозволили визначити теоретичні засади інтелектуалізації виробничих систем, умови і чинники їх формування; наукової абстракції, узагальнення – для визначення інституціонального середовища інтелектуалізації виробничих систем, визначена класифікація його інститутів і суб'єктів; порівняльний аналіз – для здійснення оцінки інституціональних обмежень і виділення першочергових завдань при формуванні інституціонального середовища.

Результати дослідження. За результатами проведеного дослідження обґрунтовано сутність інтелектуалізації виробничих систем у вигляді перетворень: експансія творчої праці – інтелектуалізація персоналу – інноваційний продукт. Встановлено, що необхідною умовою інтелектуалізації виробничих систем є сприятливе інституціональне середовище. Визначено особливості взаємодії інститутів, роль учасників інституціонального середовища та особливості інституціонального проектування. Дослідження інституціонального середовища функціонування виробничих систем дозволили виділити обмеження і «інституціональні пастки» їх інтелектуалізації.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтування та розробка науково-практичних рекомендацій щодо інтелектуалізації виробничих систем на основі розбудови інституціонального середовища, адекватного глобальним технологічним перетворенням.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на удосконалення інституціональних умов інтелектуалізації виробничих систем, розбудови інноваційної економіки, отримання стабільних конкурентних переваг і можуть бути використані на всіх рівнях господарської діяльності.

Ключові слова: виробнича система, творчість, інтелектуалізація, інноваційно – активні виробничі системи, інституціональне середовище, інституціональні пастки, конкурентні переваги.

Кравченко Н.В. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ СРЕДА ИНТЕЛЛЕКТУАЛИЗАЦИИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ СИСТЕМ

Цель. Цель состоит в том, чтобы определить сущность и структуру институциональной среды интеллектуализации производственных систем, учитывая повышение их инновационности и конкурентоспособности.

Методика исследования. В процессе исследования использованы следующие методы: общенаучные, а именно анализ и синтез, индукция и дедукция, которые позволили раскрыть теоретические принципы интеллектуализации производственных систем, условия и факторы их формирования; научной абстракции, обобщения обеспечили возможность определить институциональную среду интеллектуализации производственных систем, классификацию ее институтов и субъектов; сравнительный анализ использован с целью оценки институциональных ограничений и определения основных задач при построении институциональной среды.

Результаты исследования. По результатам исследования обоснована суть интеллектуализации производственных систем в виде преобразований: экспансия творческого труда – интеллектуализации работников - инновационный продукт. Установлено, что условием интеллектуализации производственных систем являются благоприятные институциональные условия. Определены особенности взаимодействия между институтами, роль участников в институциональной среде и особенности институционального проектирования.

Исследование институциональных условий функционирования производственных систем позволило выделить ограничения и «институциональные ловушки» их интеллектуализации.

Научная новизна результатов исследования. Обоснование и разработка научно – практических рекомендаций по интеллектуализации производственных систем, основанной на развитии институциональной среды, адекватной глобальным технологическим преобразованиям.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты исследований направлены на улучшение институциональных условий интеллектуализации производственных систем, развития инновационной экономики, получение стабильных конкурентных преимуществ и могут быть использованы на всех уровнях экономической деятельности.

Ключевые слова: производственная система, творчество, интеллектуализация, инновационно – активные производственные системы, институциональная среда, институциональные ловушки, конкурентные преимущества.

Kravchenko N.V. INSTITUTIONAL ENVIRONMENT OF PRODUCTION SYSTEMS INTELLECTUALIZATION

Purpose. The purpose of the article is to determine the nature and structure of the institutional environment of the production systems intellectualization with the view of increasing their innovativeness and competitiveness.

Methodology of research. The methods used in the study include: general scientific methods (analysis and synthesis, induction and deduction) to ground theoretical principles of the intellectualization of production systems, conditions and factors of their formation; methods of scientific abstraction and generalization to determine the institutional environment of the production systems intellectualization and classify its institutions and entities; the comparative analysis to estimate the institutional constraints and determine high-priority tasks in institutional environment forming.

Findings. The results of the study enable grounding the nature of the production systems intellectualization as the following changes: expansion of creative work – intellectualization of staff – innovative product. Favorable institutional environment is proved to be prerequisite of the production systems intellectualization. There is stated the importance of the features of interaction of institutions, the role of the participants of institutional environment and aspects of institutional design. The study of the institutional environment of production systems allows marking out institutional constraints and “institutional traps” caused by the production systems intellectualization.

Originality. Grounding and developing scientific and practical recommendations as regards the intellectualization of production systems on the basis of development of institutional environment responding global technological changes

Practical value. The findings of the study are the basis for improvements of the institutional environment of the production systems intellectualization, for further development of innovation-driven economy, for obtaining stable competitive advantages and can be used at all levels of economic activities.

Key words: production system, creative work, intellectualization, innovation-active production systems, institutional environment, “institutional traps”, competitive advantages.

Шеленко Д. І., Жук О. І., Баланюк С. І. РОЛЬ ПІДПРИЄМСТВА У ТОРГОВЕЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета. Метою статті є оцінка стану та визначення ролі підприємств у торговельній діяльності в сучасних умовах.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано наступні методи: систематизації – для дослідження особливостей розвитку торговельної діяльності в сучасних умовах; аналізу та синтезу, порівняння – для обґрунтування понять визначеної проблематики; абстрактно-логічний метод – для узагальнення теоретичних положень і формування висновків та пропозицій.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчі акти України, публікації вітчизняних та закордонних вчених-економістів.

Результати дослідження. Визначено проблеми та особливості розвитку торговельної діяльності на підприємстві. Детально розкрито зміст категорії “підприємство”. Охарактеризовано сутність торговельного підприємств у трьох аспектах: юридичному, господарському та галузевому. Наведено низку характерних особливостей діяльності торговельних підприємств.

Виокремлено дві головні функції, пов'язані з обміном товарів та процесами їх реалізації: як форма товарного обміну та як галузь економіки.

Виділено першочергове завдання для досягнення своєї мети підприємством це – дослідження маркетингових складових, оскільки це забезпечить реалізацію цілей підприємства та стійку конкурентну перевагу на ринку.

Визначено, що в державі має здійснюватись активна державна політика, створюватись умови сприяння й становлення конкурентного середовища на підприємстві та переходу їх до інноваційного типу розвитку.

Доведено, що для подальшого покращення торговельної діяльності підприємств слід більш детально приділити увагу наступним напрямам: факторам, які впливають на торговельну діяльність підприємств; оцінюванню попиту на продукцію; формуванню стратегії розвитку торгових підприємств.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано необхідність і особливості розробки нових підходів до ведення торговельної діяльності, спрямованої на формування та забезпечення успішної реалізації конкурентної тактики і стратегії підприємницької діяльності.

Практична значущість результатів дослідження. Одержані результати досліджень можуть бути використані при здійсненні обміні товарів, і конкретних господарських відносинах, пов'язаних з процесами їх реалізації на будь-якому торговельному підприємстві.

Ключові слова: торговельна діяльність, підприємство, торгівля, торговельна політика, комерційна діяльність.

Шеленко Д.И., Жук О.И., Баланюк С.И. РОЛЬ ПРЕДПРИЯТИЯ В ТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Цель. Целью статьи является оценка состояния и определение роли предприятий в торговой деятельности в современных условиях.

Методика исследования. В процессе исследования использованы следующие методы: систематизации – для исследования особенностей развития торговой деятельности в современных условиях; анализа и синтеза, сравнения – для обоснования понятий определенной проблематике; абстрактно-логический метод – для обобщения теоретических положений и формирование выводов и предложений.

Информационной базой исследования стали законодательные акты Украины, публикации отечественных и зарубежных ученых-экономистов.

Результаты исследования. В статье определены проблемы и особенности развития торговой деятельности на предприятии. Подробно раскрыто содержание категории “предприятие”. Охарактеризована сущность торгового предприятия в трех аспектах: юридическом, хозяйственном и отраслевом. Приведен ряд характерных особенностей деятельности торговых предприятий.

Выделены две главные функции, связанные с обменом товаров и процессами их реализации: как форма товарного обмена и как отрасль экономики.

Выделено первоочередная задача для достижения своей цели предприятием это – исследование маркетинговых составляющих, поскольку это обеспечит реализацию целей предприятия и устойчивое конкурентное преимущество на рынке.

Определено, что в государстве должна осуществляться активная государственная политика, создавать условия содействия и становления конкурентной среды на предприятии и перехода их к инновационному типу развития.

Доказано, что для дальнейшего улучшения торговой деятельности предприятий следует более детально уделить внимание следующим направлениям: факторам, которые влияют на торговую деятельность предприятий; оценке спроса на продукцию; формированию стратегии развития торговых предприятий.

Научная новизна результатов исследования. Обоснована необходимость и особенности разработки новых подходов к ведению торговой деятельности, направленной на формирование и обеспечение успешной реализации конкурентной тактики и стратегии предпринимательской деятельности.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследований могут быть использованы при осуществлении обмена товаров и конкретных хозяйственных отношениях, связанных с процессами их реализации на любом торговом предприятии.

Ключевые слова: торговая деятельность, предприятие, торговля, торговая политика, коммерческая деятельность.

Shelenko D.I., Zhuk O.I., Balaniuk S.I. THE ROLE OF ENTERPRISE IN TRADE ACTIVITY

Purpose. The aim of article is to assess the situation and identify the problems and peculiarities of development of trade and commercial activities in the enterprise in modern conditions.

Methodology of research. The study used the following methods: systematize – to study the characteristics of trading activity in modern conditions; analysis and synthesis, comparison – to justify concepts of certain problems; abstract and logical method – to summarize theoretical principles and formulated conclusions and proposals.

The information base for the study were the laws of Ukraine, publishing domestic and foreign scientists and economists.

Findings. The problems and characteristics of trading activity in the enterprise have been determined in the article. The concept of the category “enterprise” has been worked out in details. The essence of commercial enterprise in three aspects: legal, business and industry has been investigated. A number of characteristic peculiarities of trade activity in enterprises have been guided.

Two main functions related to the exchange of goods and processes of their implementation, as a form of both a commodity exchange and a branch of economy have been separated.

Priority task of an enterprise to achieve its goal now is – to research marketing components, as this will ensure the objectives of the enterprise and sustainable competitive advantage in the market.

It has been determined that the state must take an active government policy to create conditions for the promotion and development of the competitive environment in the enterprise and their transition to the innovative type of development.

It was proved that for further improvement of the trading activities more attention should be given to the following areas: factors affecting the business activities of enterprises; evaluation of demand for products; development strategy of commercial enterprises.

Originality. The necessity of developing new approaches to the management of commercial activities aimed at developing and ensuring the successful implementation of competitive tactics and strategies of business activities.

Practical value. The results of research can be used in the exchange of goods and specific economic relations associated with the process of their implementation in any commercial enterprise.

Key words: trading activity, business, trade, trade policy, trade activities.

Прімерова О.К., Овчинніков А.Ю. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЛІКВІДНОСТІ АКЦІЙ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ БІРЖІ «ПФТС»

Мета. Метою статті є аналіз динаміки ліквідності акцій, що торгуються на українській біржі «ПФТС».

Методика дослідження. Методологічну основу дослідження становлять наукові роботи вітчизняних та зарубіжних вчених з питань ліквідності фондового ринку, її виміру та моделювання. Дослідження проводилося з

використанням таких методів: аналізу та синтезу наукових робіт – при розгляді теоретичних засад дослідження ліквідності фондового ринку; економіко-статистичні – при аналізі статистичних даних, які характеризують ліквідність ринку акцій; графічного – для наочного подання результатів дослідження.

Результати дослідження. Проаналізовано показники ліквідності ринку акцій вітчизняних компаній, визначено особливості динаміки спреда як одного з критеріїв в'язкості ринку, встановлено закономірності динаміки різних характеристик ринку.

Наукова новизна результатів дослідження. Здійснено комплексний аналіз показників ліквідності ринку акцій з виділенням різних періодів розвитку вітчизняної економіки, окреслено негативні тенденції та ключові проблеми розвитку ринку акцій в Україні, обґрунтовано необхідність підвищення його ліквідності та ефективності.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження дозволяють зрозуміти особливості функціонування вітчизняного ринку акцій, проаналізувати його слабкі місця та визначити основні напрями вдосконалення його функціонування.

Ключові слова: фондовий ринок, акції, ліквідність, дохідність, в'язкість ринку, спред.

Примерова Е.К., Овчинников А.Ю. АНАЛИЗ ДИНАМИКИ ЛИКВИДНОСТИ АКЦИЙ НА ПРИМЕРЕ УКРАИНСКОЙ БИРЖИ «ПФТС»

Цель. Целью статьи является анализ динамики ликвидности акций, торгующихся на украинской бирже «ПФТС».

Методика исследования. Методологическую основу исследования составляют научные работы отечественных и зарубежных ученых по вопросам ликвидности фондового рынка, ее измерения и моделирования. Исследование проводилось с использованием следующих методов: анализа и синтеза научных работ – при рассмотрении теоретических основ исследования ликвидности фондового рынка; экономико-статистические – при анализе статистических данных, характеризующих ликвидность рынка акций; графического – для наглядного представления результатов исследования.

Результаты исследования. Проанализированы показатели ликвидности рынка акций отечественных компаний, определены особенности динамики спреда, как одного из критериев вязкости рынка, выявлены закономерности динамики различных характеристик рынка.

Научная новизна результатов исследования. Осуществлен комплексный анализ показателей ликвидности рынка акций с выделением различных периодов развития отечественной экономики, определены негативные тенденции и ключевые проблемы развития рынка акций в Украине, обоснована необходимость повышения его ликвидности и эффективности.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования позволяют понять особенности функционирования отечественного рынка акций, проанализировать его слабые места и определить основные направления совершенствования его функционирования.

Ключевые слова: фондовый рынок, акции, ликвидность, доходность, вязкость рынка, спред.

Primierova O.K., Ovchynnikov A.Yu. ANALYSIS OF LIQUIDITY DYNAMICS OF SHARES IN CASE OF PFTS STOCK EXCHANGE

Purpose. The main purpose of the article is to analyze the dynamics of the liquidity of the shares traded on the PFTS stockexchange.

Methodology of research. The methodological basis of research are scientific findings of domestic and foreign scholars on the liquidity of the stock market, its measurement and modeling. The study was conducted using the following methods: analysis and synthesis of scientific work – considering the theoretical principles of stock market liquidity studying; statistical method– for analysis of statistical data that characterize the liquidity of shares; graphical method– for visual presentation of research results.

Findings. The liquidity of shares of domestic companies was analyzed, the peculiarities of the dynamics of the spread as one of the criteria of the tightness of stock market were studied, and patterns of dynamics of different market characteristics were revealed.

Originality. The liquidity of stock market in different periods of development of the national economy was analyzed, the negative trends and key issues of the stock market in Ukraine were outlined, and the necessity of increasing the liquidity and efficiency of stock market was founded.

Practical value. The results of research allow to understand the peculiarities of the stock market development, analyze its weaknesses and identify directions of improvement of functioning.

Key words: stock market, shares, liquidity, profitability, tightness of market, spread.

Дзюбенко Л.І. БАГАТОВЕКТОРНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОБІЛЬНИХ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ЗАСАДАХ СИСТЕМ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ІНДИКАТОРІВ

Мета. Метою статті є розробка концептуальної, теоретико-методологічної та методико-прикладної бази формування, використання і розвитку полікритеріальних систем діагностики діяльності будівельних підприємств

Методика дослідження. Методологічною основою роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід, які дають змогу комплексно дослідити джерела формування моделі багатовекторного оцінювання, виявити організаційно-методичні особливості розробки та реалізації інвестиційної стратегії будівельного підприємства. Теоретичні розробки базуються на загальнонаукових методах (аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, порівняння), які використані з урахуванням специфічних систем діагностики: технологічних, виробничих, економічних, управлінських та інших характеристик функціонування будівельних підприємств.

Результати дослідження. Сформовано концептуальну основу інструментального і практичного рівнів багатовекторного оцінювання діяльності мобільних будівельних організацій з обґрунтуванням теоретико-методологічного базису дефініції «функціонально-економічна діагностика» у рамках загальної архітектури системи менеджменту підприємства.

Наукова новизна результатів дослідження. Запропонований багатовекторний підхід оцінювання дозволить модернізувати уявлення про зміст та сутність операційної системи інвестиційно-будівельного проекту як мобільного підприємства, запропонувавши нові підсистеми бізнес-індикації: будівельно-технологічну; підсистему ініціації інвестиційно-будівельного проекту, планування та діагностики; підсистему адміністрування, координації та забезпечення.

Практична значущість результатів дослідження. Ідентифікування стану та перспектив діяльності будівельних підприємств на засадах діагностики слугуватиме основою для розроблення подальших заходів щодо підвищення ефективності їхнього функціонування, зростання рівня конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, створення передумов для забезпечення розвитку

Ключові слова: мобільна будівельна організація, діагностика, функціонально-економічна діагностика, інвестиційний будівельний проект.

Дзюбенко Л.И. МНОГОВЕКТОРНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОБИЛЬНЫХ СТРОИТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ НА ПРИНЦИПАХ СИСТЕМ ФУНКЦИОНАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНДИКАТОРОВ

Цель. Целью статьи является разработка концептуальной, теоретико-методологической и методико-прикладной базы формирования, использования и развития поликритериальных систем диагностики деятельности строительных предприятий.

Методика исследования. Методологической основой работы является диалектический метод познания и системный подход, позволяющие комплексно исследовать источники формирования модели многовекторной оценки, выявить организационно-методические особенности разработки и реализации инвестиционной стратегии строительного предприятия. Теоретические разработки базируются на общенаучных методах (анализ, синтез, индукция, дедукция, аналогия, сравнение), которые использованы с учетом специфических систем диагностики: технологических, производственных, экономических, управленческих и других характеристик функционирования строительных предприятий.

Результаты исследования. Сформирована концептуальная основа инструментального и практического уровней многовекторной оценки деятельности мобильных строительных организаций с обоснованием теоретико-методологического базиса дефиниции «функционально-экономическая диагностика» в рамках общей архитектуры системы менеджмента предприятия.

Научная новизна результатов исследования. Предложенный многовекторный подход оценки позволяет модернизировать представление о содержании и сущности операционной системы инвестиционно-строительного проекта как мобильного предприятия, предложив новые подсистемы бизнес-индикации: строительно-технологическую; подсистему инициации инвестиционно-строительного проекта, планирования и диагностики; подсистему администрирования, координации и обеспечения.

Практическая значимость результатов исследования. Идентификации состояния и перспектив деятельности строительных предприятий на основе диагностики служит основой для разработки дальнейших мер по повышению эффективности их функционирования, роста уровня конкурентоспособности, инвестиционной привлекательности, создания предпосылок для обеспечения развития.

Ключевые слова: мобильная строительная организация, диагностика, функционально-экономическая диагностика, инвестиционный строительный проект.

Dziubenko L.I. MULTI-LEVEL EVALUATION OF THE ACTIVITY OF MOBILE BUILDING ORGANIZATIONS ON THE BASIS OF SYSTEMS OF FUNCTIONAL AND ECONOMIC INDICATORS

Purpose. The aim of the article is to develop conceptual, theoretical and methodological, methodological and applied base of formation, the use and development of poly-criterion diagnostic systems of building enterprises.

Methodology of research. The dialectical method of cognition and the systematic approach are the methodological basis that let you to explore comprehensively formation sources of the model for multi-vector assessment, identify the organizational and methodological features of the development and implementation of the investment strategy of building enterprises.

Theoretical developments are based on scientific methods (analysis, synthesis, induction, deduction, analogy, comparison), which are used taking into account the specific diagnostic systems: technological, industrial, economic, administrative and other characteristics of the functioning building enterprises.

Findings. The conceptual basis of the instrumental and practical levels of multi-vector assessment of mobile construction organizations with substantiation of theoretical and methodological basis of the definition of “functional and economic diagnostics” within the overall architectonics of the enterprise management system has been formed.

Originality. The proposed multi-vector approach of evaluation will modernize the idea about the content and essence of the operating system of investment and building project as the mobile enterprise, offering new subsystem of business-indicators: construction and technology; subsystem of initiating investment and construction project, planning and diagnostics; subsystem of administration, coordination and provision.

Practical value. Identifying the state and prospects of building enterprises on the basis of diagnostics will serve as the basis for developing further measures to improve the efficiency of their functioning, increase the level of competitiveness, investment attractiveness, creating preconditions for ensuring development.

Key words: mobile building organization, diagnostics, functional and economic diagnostics, investment building projects.

Руська Р.В., Алілуйко А.М. МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ВНЕСКІВ (ВКЛАДІВ) НА КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ В КРЕДИТНІЙ СПІЛЦІ

Мета. Необхідність оцінки та прогнозування стану на депозитних рахунках дозволить кредитним спілкам підвищити рівень ефективності управління кредитним портфелем та дасть змогу виявити здатність кредитної спілки до сталого функціонування у майбутньому періоді. Отже, вирішення питань, пов'язаних з удосконаленням існуючих та розробкою нових методичних підходів до аналізу і прогнозування впливу внесків (вкладів) на кредитний портфель, набуває особливого значення.

Методика дослідження. У процесі дослідження використовувалися наступні методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження; абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків); систематизації та моделювання – стратегії управління кредитною спілкою.

Результати дослідження. Описано фінансовий інструментарій кредитної спілки на основі використання економіко-математичного апарату, що дозволяє отримувати прийнятні результати з уникнення ризиків і забезпечення доходності.

Наукова новизна результатів дослідження. Побудована модель дає можливість знаходити оптимальні управлінські рішення щодо розміщення активів кредитної спілки з метою підвищення її рентабельності, а також досліджувати ситуації пов'язані з кризами ліквідності.

Практична значущість результатів дослідження. Реалізація моделі впливу внесків (вкладів) на кредитний портфель в кредитній спілці дасть змогу знайти структури кредитного і депозитного портфелів з метою максимізації доходу.

Ключові слова: кредитна спілка, пайові внески, внески (вклади) на депозитні рахунки, позики, кредитний портфель, оптимізація, ризик, ліквідність, моделювання.

Руська Р.В., Алілуйко А.М. МОДЕЛЬ ВЛИЯНИЯ ВЗНОСОВ (ВКЛАДОВ) НА КРЕДИТНЫЙ ПОРТФЕЛЬ В КРЕДИТНОМ СОЮЗЕ

Цель исследования. Необходимость оценки и прогнозирования состояния на депозитных счетах позволит кредитным союзам повысить уровень эффективности управления кредитным портфелем и даст возможность выявить способность кредитного союза к устойчивому функционированию в будущем периоде. Итак, решение вопросов, связанных с совершенствованием существующих и разработкой новых методических подходов к анализу и прогнозированию воздействия взносов (вкладов) на кредитный портфель, приобретает особое значение.

Методика исследования. В процессе исследования использовались следующие методы: анализа и синтеза – для изучения объекта и предмета исследования; абстрактно-логический – теоретические обобщения и формулирования выводов; систематизации и моделирования – стратегии управления кредитным союзом.

Результаты исследования. Описано финансовый инструментальный кредитного союза, что позволяет получать приемлемые результаты по избеганию рисков и обеспечению доходности.

Научная новизна результатов исследования. Построенная модель позволяет находить оптимальные управленческие решения по размещению активов кредитного союза с целью повышения его рентабельности, а также исследовать ситуации связаны с кризисами ликвидности.

Практическая значимость результатов исследования. Реализация модели влияния взносов (вкладов) на кредитный портфель в кредитном союзе позволит найти структуры кредитного и депозитного портфелей с целью максимизации дохода.

Ключевые слова: кредитный союз, паевые взносы, взносы (вклады) на депозитные счета, займы, кредитный портфель, оптимизация, риск, ликвидность, моделирование.

Ruska R.V., Aliluiko A.N. THE MODEL OF CONTRIBUTIONS (DEPOSITS) TO THE CREDIT PORTFOLIO IN THE CREDIT UNION

Purpose. Need assessment and forecasting of deposits in credit unions credit will improve the efficiency of credit portfolio and benefit from it possible to identify the ability of credit unions to sustainable operation in the coming period. Consequently, issues related to the improvement of existing and development of new methodological approaches to analyzing and forecasting the impact of contributions (deposits) of the credit portfolio is of particular importance.

Methodology of research. The study used the following methods: analysis and synthesis - to study the object and subject of study; abstract logical (theoretical generalizations and drawing conclusions); systematization and modeling -strategiyi management of the credit union.

Findings. With economic and mathematical tools described in the financial instruments of the credit union, which yields acceptable results in avoidance of risk and return.

Originality. The model makes it possible to find optimal management decisions regarding the assets of the credit union to improve its profitability and to investigate the situation related to the liquidity crisis.

Practical value. Implementation of the model the impact of contributions (deposits) of the credit portfolio in the credit union will help to find the structure of the loan and deposit portfolios to maximize revenue.

Key words. credit union, mutual contributions, contributions (deposits) to deposit accounts, loans, credit portfolio optimization, risk, liquidity modeling.

Кириченко К.В. ОЦІНКА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ДЕПОЗИТНИХ ТА КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Мета. Метою статті є виявлення тенденцій та взаємозв'язків депозитної і кредитної діяльності кредитних установ в Україні, та виявлення чинників, які впливають на ці процеси.

Методика дослідження. При дослідженні даної теми використовувалися методи: економіко-математичні, статистичні, горизонтального і вертикального аналізу, порівняльного аналізу, метод узагальнення, логічний метод тощо – при: дослідженні ролі ресурсного забезпечення кредитних установ в Україні за рахунок залучених депозитів; вивченні динаміки зростання обсягів залучених депозитів в іноземній валюті; визначенні впливу на стан депозитних та кредитних операцій кредитних установ в Україні розвитку форм і масштабів ринкових відносин в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. Інформаційну базу дослідження складають матеріали Національного банку України і Державної служби статистики України.

Результати дослідження. Встановлено, що ресурсне забезпечення кредитних установ в Україні за рахунок залучених депозитів тільки частково покривало обсяги виданих кредитів по кредитних установах України. Виявлено, що покриття існуючого розриву відбувалося в основному за рахунок запозичених ресурсів на зовнішніх і внутрішньому ринках та за рахунок кредитних ресурсів Національного банку України. Виявлено негативну динаміку зростання обсягів залучених депозитів в іноземній валюті, зокрема зростання доларизації економіки України, а також високу питому вагу виданих кредитів в іноземній валюті, яка сприяє зростанню ризиків суб'єктів економічних відносин, пов'язаних із коливанням валютного курсу.

Наукова новизна результатів дослідження. В процесі дослідження встановлено, що з розвитком форм і масштабів ринкових відносин в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, поряд зі зміною середовища функціонування економічної сфери виникає можливість появи нових факторів, які впливають на кредитну і депозитну діяльність банківських установ. До них відносяться: світова фінансова криза, зміна кількості структурних підрозділів комерційних банків, політика Національного банку України, тимчасова анексія Криму та воєнні дії на сході.

Практична значущість результатів дослідження. Встановлено, що під впливом внутрішніх і зовнішніх ризиків суб'єкти економічних відносин віддають перевагу короткостроковим депозитам до одного року та депозитам до запитання. Виявлено, що в кредитних установах України обсяги залучених депозитів були значно нижчими порівняно із обсягами виданих кредитів, що дає підставу стверджувати про значні обсяги запозичених кредитних ресурсів на зовнішніх та внутрішніх ринках.

Ключові слова: кредитні операції, депозитні операції, Національний банк України, кредитна установа, банківські ресурси.

Кириченко Е.В. ОЦЕНКА ВЗАИМОСВЯЗИ ДЕПОЗИТНЫХ И КРЕДИТНЫХ ОПЕРАЦИЙ КРЕДИТНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В УКРАИНЕ

Цель. Целью статьи является выявление тенденций и взаимосвязей депозитной и кредитной деятельности кредитных учреждений в Украине, и выявление факторов, влияющих на эти процессы.

Методика исследования. При исследовании данной темы использовались методы: экономико-математические, статистические, горизонтального и вертикального анализа, сравнительного анализа, метод обобщения, логический метод и др. – при: исследовании роли ресурсного обеспечения кредитных учреждений в Украине за счет привлеченных депозитов; изучении динамики роста объемов привлеченных депозитов в иностранной валюте; определении влияния на состояние депозитных и кредитных операций кредитных учреждений в Украине развития форм и масштабов рыночных отношений в условиях глобализационных и интеграционных процессов. Информационную базу исследования составляют материалы Национального банка Украины и Государственной службы статистики Украины.

Результаты исследования. Установлено, что ресурсное обеспечение кредитных учреждений в Украине за счет привлеченных депозитов только частично покрывало объемы выданных кредитов по кредитным учреждениям Украины. Виявлено, что покрытие существующего разрыва происходило в основном за счет заемных ресурсов на внешних и внутреннем рынках и за счет кредитных ресурсов Национального банка Украины. Виявлено негативную динамику роста объемов привлеченных депозитов в иностранной валюте, в том числе рост долларизации экономики Украины, а также высокий удельный вес выданных кредитов в иностранной валюте, которая способствует росту рисков субъектов экономических отношений, связанных с колебанием валютного курса.

Научная новизна результатов исследования. В процессе исследования установлено, что с развитием форм и масштабов рыночных отношений в условиях глобализационных и интеграционных процессов, наряду с изменением среды функционирования экономической сферы возникает возможность появления новых факторов, которые влияют на кредитную и депозитную деятельность банковских учреждений. В частности, мировой финансовый кризис, изменение количества структурных подразделений коммерческих банков, политика Национального банка Украины, временная аннексия Крыма и военные действия на востоке.

Практическая значимость результатов исследования. Определено, что под влиянием внутренних и внешних рисков субъекты экономических отношений отдают предпочтение краткосрочным депозитам до одного года и депозитам до востребования. Виявлено, что в кредитных учреждениях Украины объемы привлеченных депозитов были значительно ниже по сравнению с объемами выданных кредитов, что дает основание утверждать о значительных объемах заимствованных кредитных ресурсов на внешних и внутренних рынках.

Ключевые слова: кредитные операции, депозитные операции, Национальный банк Украины, кредитное учреждение, банковские ресурсы.

Kyrychenko K.V. ASSESSMENT OF RELATIONSHIPS OF DEPOSIT AND CREDIT TRANSACTIONS WITH CREDIT INSTITUTIONS OF UKRAINE

Purpose. The article is devoted to identifying of trends and relationships of deposit and credit operations of credit institutions in Ukraine, and to identify factors that affect on these processes.

Methodology of research. In the study of the subject methods were used: economic and mathematical, statistical, horizontal and vertical analysis, comparative analysis, synthesis method, logical method etc. – in: studying of the role of resource support of credit institutions in Ukraine due to deposits; studying the dynamics of growth of deposits

in foreign currency; determining the impact on deposit and credit operations of credit institutions in Ukraine of the forms and scales of market relations in the context of globalization and integration processes. Information base of research consisted of materials of the National Bank of Ukraine and the State Statistics Service of Ukraine.

Findings. Established that source of credit institutions in Ukraine due to deposits only partially veiled the volume of loans granted by credit institutions of Ukraine. Found that covering the gap was mainly due to borrowed resources on the internal and external markets and due to the credit of the National Bank of Ukraine. Found the negative dynamics of growth of deposits in foreign currency in particular the growing of dollarization of the economy of Ukraine and also the high proportion of credits in foreign currency that contributes to the risk of economic relations related to exchanging of rate fluctuations.

Originality. The study found that with the development of forms and extent of market relations in the context of globalization and integration processes, along with changes in the environment of the economic sphere there is the possibility of new factors affecting on credit and deposit operations of banking institutions. In particular, the global financial crisis, the change in the number of structural units of commercial banks, policy of the National Bank of Ukraine, the temporary annexation of the Crimea and the fighting in the east.

Practical value. It is established that under the influence of internal and external risks economic relations prefer short-term deposits up to one year and demand deposits. Found that at the credit institutions of Ukraine the volume of deposits were significantly lower compared with the volume of credits, which gives reason to believe about significant amounts of borrowed credit resources in the external and internal markets.

Key words: credit, deposit transactions, the National Bank of Ukraine, credit institution, bank resources.

Маринчак Л.Р., Клим'юк Т.Я. ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ У КОНТЕКСТІ ЇХ АДАПТАЦІЇ ДО СУЧАСНИХ УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Мета. Метою дослідження є вивчення впливу факторів економічної невизначеності на депозитну діяльність банку та адаптація до них депозитної стратегії в контексті мінімізації можливих ризиків.

Методика дослідження. Теоретичною основою дослідження є критичний аналіз наукових праць вітчизняних і зарубіжних науковців із використанням таких методів: структурно-логічного – при обґрунтуванні необхідності врахування фактора економічної невизначеності в депозитній політиці банку; методу порівняння – при визначенні принципів депозитної стратегії в умовах економічної невизначеності; метод класифікації, табличного і графічного представлення результатів – при здійсненні банком планування і реалізації антикризових заходів.

Результати дослідження. Доведено, що банківська діяльність на сучасному етапі здійснюється в умовах постійної економічної невизначеності, тому існує необхідність врахування цього фактора при розробці та реалізації депозитної політики банку. Означено принципи депозитної стратегії в умовах економічної невизначеності, а також досліджено, що рішення, прийняті в умовах невизначеності, генерують банківські ризики, які можуть призвести до небажаних наслідків чи кризових явищ, тому акцентовано на необхідності здійснення банком планування і реалізації антикризових заходів з метою попередження та усунення наслідків кризи.

Наукова новизна результатів дослідження. Удосконалено процес формування депозитної політики банку шляхом врахування факторів невизначеності, що в сучасних умовах функціонування банківських установ створює можливості для застосування превентивних заходів, дає змогу певною мірою зберегти довіру вкладників до банків.

Практична значущість результатів дослідження. Вітчизняним банкам рекомендовано здійснювати адаптацію принципів депозитної стратегії у відповідності до сучасних умов економічної невизначеності, що дозволить мінімізувати можливі ризики та сприятиме підвищенню ефективності акумулювання депозитних ресурсів.

Ключові слова. Економічна невизначеність, ризик, депозитна стратегія, антикризове управління.

Маринчак Л.Р., Клим'юк Т.Я. ВЕКТОРЫ РАЗВИТИЯ ДЕПОЗИТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ БАНКОВ В КОНТЕКСТЕ ИХ АДАПТАЦИИ К СОВРЕМЕННЫМ УСЛОВИЯМ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ

Цель. Целью исследования является изучение влияния факторов экономической неопределенности на депозитную деятельность банка и адаптация к ним депозитной стратегии в контексте минимизации возможных рисков.

Методика исследования. Теоретической основой исследования является критический анализ научных работ отечественных и зарубежных ученых с использованием таких методов: структурно-логического – при обосновании необходимости учета фактора экономической неопределенности в депозитной политике банка; метода сравнения – при определении принципов депозитной стратегии в условиях экономической неопределенности; метод классификации, табличного и графического представления результатов – при осуществлении банком планирования и реализации антикризисных мер.

Результаты исследования. Доказано, что банковская деятельность на современном этапе осуществляется в условиях постоянной экономической неопределенности, поэтому существует необходимость учета этого фактора при разработке и реализации депозитной политики банка. Отмечено принципы депозитной стратегии в условиях экономической неопределенности, а также исследовано, что решения, принятые в условиях неопределенности, генерируют банковские риски, которые могут привести к нежелательным последствиям или кризисным явлениям, поэтому акцентировано на необходимости осуществления банком планирования и реализации антикризисных мер с целью предупреждения и устранения последствий кризиса.

Научная новизна результатов исследования. Усовершенствован процесс формирования депозитной политики банка путем учета факторов неопределенности, что в современных условиях функционирования

банковских учреждений создает возможности для применения превентивных мер, позволяет в определенной степени сохранить доверие вкладчиков к банкам.

Практическая значимость результатов исследования. Отечественным банкам рекомендовано осуществлять адаптацию принципов депозитной стратегии в соответствии с современными условиями экономической неопределенности, что позволит минимизировать возможные риски и способствует повышению эффективности аккумулирования депозитных ресурсов.

Ключевые слова: экономическая неопределенность, риск, депозитная стратегия, антикризисное управление.

Marynchak L.R., Klymiuk T.Ya. VECTORS OF DEVELOPMENT OF DEPOSIT POLICY OF DOMESTIC BANKS IN THE CONTEXT OF THEIR ADAPTATION TO MODERN CONDITIONS OF ECONOMIC UNCERTAINTY

Purpose. The aim is to study the impact of economic uncertainty factors in deposit bank activities and adapting them to deposit strategy in the context of minimizing risks.

Methodology of research. The theoretical basis of the study is a critical analysis of scientific works of domestic and foreign scientists using the following methods: structural and logical - for taking into account the factor of economic uncertainty in the deposit policy of the bank; method of comparison - in determining strategies deposit principles in times of economic uncertainty; classification method, tabular and graphical representation of results – for the implementation of the bank planning and implementation of anti-crisis measures.

Findings. Proved that banking at present carried out under conditions of constant economic uncertainty, so there is the need to consider this factor in the development and implementation of bank deposit policy. Authors determined the principles of deposit strategy in times of economic uncertainty, as well as studies that decisions made under uncertainty, generating banking risks, which may lead to undesirable consequences or the crisis. Therefore accentuated the need of planning and implementation of anti-crisis management for the bank to prevent and eliminate the crisis.

Originality. It was improved the process of forming a bank deposit policy by taking into account the economic uncertainties that in the present conditions of functioning of banks creates the opportunities for the application of preventive measures, which allows to keep the confidence of depositors in banks.

Practical value. For domestic banks it is recommended to adapt the guidelines of deposit strategy in accordance with the current conditions of economic uncertainty, which will minimize the risks and enhances the effectiveness of accumulation of deposit resources.

Key words. Economic uncertainty, risk, deposit strategy, crisis management.

Сидор Г.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ КРЕДИТНИХ КООПЕРАТИВІВ

Мета. Обґрунтувати напрями модернізації системи кредитного забезпечення розвитку сільського господарства в сучасних умовах. Виробити пропозиції щодо побудови трирівневої системи сільськогосподарської кредитної кооперації. Розглянути значення розвитку сільськогосподарської кредитної кооперації як альтернативного кредитора для сільськогосподарських підприємств.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів з питань формування дієвої системи сільськогосподарської кредитної кооперації, ресурси Internet. В процесі дослідження використано загальні і спеціальні методи, зокрема: монографічний – при здійсненні літературного огляду досліджуваної проблеми; системного і структурного аналізу – при обґрунтуванні трирівневої системи сільськогосподарської кредитної кооперації; функціонального аналізу – при визначенні функцій окремих рівнів кредитної системи.

Результати дослідження. Визначено особливу роль кредитних кооперативів у кредитному забезпеченні сільського господарства і обґрунтовано процес створення широкої мережі сільськогосподарських кредитних кооперативів, які повинні істотно зменшити роль тіньового фінансового ринку, забезпечити необхідними фінансовими ресурсами сільськогосподарських товаровиробників, підвищити рівень ділової активності сільського населення.

Запропоновано впровадження трирівневої системи сільськогосподарської кредитної кооперації, що об'єднує мережу кредитних спілок, кредитних кооперативів та регіональних і центрального кооперативних банків, метою яких є створення фондів фінансової взаємодопомоги, гарантій і резервів, що дозволяють найбільш повно задовольняти потреби пайовиків та підвищувати рівень повернення позикових коштів.

Встановлено, що, по-перше, кредитна кооперація орієнтована на пайовиків з більш низьким рівнем доходу; по-друге, кредитні кооперативи висувають значно нижчі вимоги до заставного забезпечення позик за рахунок реалізації принципу колективної відповідальності пайовиків; по-третє, система кредитної кооперації вирішує проблему доступності фінансових послуг дрібним фермерам і селянським господарствам в кожному населеному пункті.

Виявлено можливість встановлення прийнятної для позичальників відсоткової ставки, спрощеного механізму застави, гнучкої системи пролонгації кредиту, стимулювання діяльності позичальників шляхом розробки системи пільг.

Наукова новизна результатів дослідження. У контексті вирішення проблеми кредитного обслуговування сільської місцевості запропоновано побудову системи сільськогосподарської кредитної кооперації, яка має формуватися “знизу догори” та складатися з мережі кредитних спілок та кредитних кооперативів, регіональних та центрального кооперативних банків. Основним призначенням першого рівня є кредитування членів кредитних спілок на взаємовигідних засадах, другого – фінансове забезпечення ефективного функціонування низових кооперативів, третього – загальна координація діяльності інститутів кредитних кооперативів.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем формування дієвої системи сільськогосподарської кредитної кооперації. Аргументовано, що у перспективі цій моделі належатиме провідна роль у кредитному забезпеченні сільськогосподарських товаровиробників.

Ключові слова: кредитна спілка, регіональний кредитний кооператив, кредитна кооперація, сільськогосподарська кредитна кооперація.

Сидор Г.В. ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ КРЕДИТНЫХ КООПЕРАТИВОВ

Цель. Обосновать направления модернизации системы кредитного обеспечения развития сельского хозяйства в современных условиях. Произвести предложения относительно построения трехуровневой системы сельскохозяйственной кредитной кооперации. Рассмотреть значение развития сельскохозяйственной кредитной кооперации как альтернативного кредитора для сельскохозяйственных предприятий.

Методика исследования. Теоретико-методологической основой исследования являются научные труды отечественных и зарубежных авторов по вопросам формирования действенной системы сельскохозяйственной кредитной кооперации, ресурсы Internet. В процессе исследования использованы общие и специальные методы, в частности: монографический – при осуществлении литературного обзора исследуемой проблемы; системного и структурного анализа – при обосновании трехуровневой системы сельскохозяйственной кредитной кооперации; функционального анализа – при определении функций отдельных уровней кредитной системы.

Результаты исследования. Определенно особенную роль кредитных кооперативов в кредитном обеспечении сельского хозяйства и обоснованно процесс создания широкой сети сельскохозяйственных кредитных кооперативов, которые должны существенно уменьшить роль теневого финансового рынка, обеспечить необходимыми финансовыми ресурсами сельскохозяйственных товаропроизводителей, повысить уровень деловой активности сельского населения. Предложено внедрение трехуровневой системы сельскохозяйственной кредитной кооперации, которая объединяет сеть кредитных союзов, кредитных кооперативов, региональных и центрального кооперативных банков, целью которых является создание фондов финансовой взаимопомощи, гарантий и резервов, которые позволяют наиболее полно удовлетворять потребности пайщиков и повышать уровень возвращения ссудных средств. Установлено, что, во-первых, кредитная кооперация ориентирована на пайщиков с низшим уровнем дохода; во-вторых, кредитные кооперативы выдвигают значительно низшие требования к залоговому обеспечению ссуд за счет реализации принципа коллективной ответственности пайщиков; в-третьих, система кредитной кооперации разрешает проблему доступности финансовых услуг мелким фермерам и крестьянским хозяйствам в каждом населенном пункте. Обнаружена возможность установления приемлемой для заемщиков процентной ставки, упрощенного механизма залога, гибкой системы пролонгации кредита, стимулирования деятельности заемщиков, путем разработки системы льгот.

Научная новизна результатов исследования. В контексте решения проблемы кредитного обслуживания сельской местности предложено построение системы сельскохозяйственной кредитной кооперации, которая должна формироваться “снизу кверху” и состоять из сети кредитных союзов и кредитных кооперативов, региональных и центрального кооперативных банков. Основным назначением первого уровня является кредитование членов кредитных союзов на взаимовыгодных принципах, второго – финансовое обеспечение эффективного функционирования низовых кооперативов, третьего, – общая координация деятельности институтов кредитных кооперативов.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования являются основой для решения практических проблем формирования действенной системы сельскохозяйственной кредитной кооперации. Аргументировано, что в перспективе этой модели будет принадлежать ведущая роль в кредитном обеспечении сельскохозяйственных товаропроизводителей.

Ключевые слова: кредитный союз, региональный кредитный кооператив, кредитная кооперация, сельскохозяйственная кредитная кооперация.

Sydor H.V. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL CREDIT COOPERATIVES

Purpose. To ground directions of modernization of the system of the credit providing of development of agriculture in modern terms. To make suggestions in relation to the construction of the three-level system of agricultural credit co-operation. To consider the value of development of agricultural credit cooperation as an alternative creditor for agricultural enterprises.

Methodology of research. Theoretical and methodological basis of research are scientific labours of domestic and foreign authors on questions of forming of the effective system of agricultural credit cooperation, resources of Internet. In the process of research general and special methods, in particular: monographic – during realization of literary review of the probed problem; analysis of the systems and structural – at the ground of the three-level system of agricultural credit co-operation; functional analysis – at determination of functions of separate levels of the credit system.

Findings. Certainly the special role of credit cooperative stores in the credit providing of agriculture and grounded process of creation of wide network of agricultural credit cooperative stores, which must substantially decrease the role of shadow financial market, provide necessary financial resources agricultural commodity producers, to promote the level of business activity of rural population. Introduction of the three-level system of agricultural credit cooperation, which unites the network of credit unions, credit cooperative stores, and regional and central cooperative banks, the purpose of which is creation of funds of financial mutual help, guarantees and backlogs which allow most full to satisfy the necessities of shareholders and promote the level of returning of loan facilities, is offered. It is set that, at first, credit cooperation is oriented to the shareholders with the lower level of profit; secondly, credit cooperative stores pull out considerably lower requirements to the mortgage providing of loans due to realization of principle of collective responsibility of shareholders; thirdly, the system of credit cooperation solves a problem availability of financial services small farmers and peasant economies in every settlement. Found out possibility of establishment of acceptable to the

borrowers interest rate, simplified mechanism of mortgage, flexible system of prolongation of credit, stimulation of activity of borrowers, by development of the system of privileges.

Originality. The construction of the system of agricultural credit cooperation, which must be formed “from below up” and to consist of network of credit unions and credit cooperative stores, regional and central cooperative banks, is offered in the context of decision of problem of credit maintenance of rural locality. The basic setting of the first level is crediting of members of credit unions on mutually beneficial principles, second – the financial providing of the effective functioning of basilar cooperative stores, third, is general coordination of activity of institutes of credit cooperative stores.

Practical value. It is got research results by subsoil for the decision of practical problems of forming of the effective system of agricultural credit cooperation. Argued, that in a prospect a leading role will belong to this model in the credit providing of agricultural commodity producers.

Key words: credit union, regional credit cooperative store, credit cooperation, agricultural credit cooperation.

Жихарцева О.О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВО-ПРОМИСЛОВИХ ГРУП

Мета - вивчення зарубіжного досвіду діяльності ФПГ та обґрунтування доцільності та важливості його використання в умовах вітчизняної системи господарювання.

Методика дослідження. В основу досліджень роботи покладені як загальнонаукові (аналіз, спостереження), так і спеціальні методи пізнання. Методи аналізу і спостереження використані для вивчення зарубіжного досвіду діяльності ФПГ. Методи пізнання використані для обґрунтування доцільності та важливості використання зарубіжного досвіду діяльності ФПГ в умовах вітчизняної системи господарювання.

Результати дослідження. Доведено, що питання, які стосуються вивчення та використання зарубіжного досвіду створення та функціонування ФПГ для вдосконалення та ефективного функціонування вже існуючих вітчизняних ФПГ набувають особливої актуальності на сучасному етапі.

Зазначено, що більшості фірм за рівнем втручання держави в економічну сферу виділяються різні типи ФПГ: англо-американську модель, континентальну європейську модель та синтез двох попередніх моделей.

Здійснено аналіз діяльності фінансово-промислових груп в США, Німеччині, Франції, Італії та Японії.

Наведено основні заходи, які будуть сприяти підвищенню ефективності функціонування вітчизняних фінансово-промислових груп та раціональному використанню промислового, трудового, природного та фінансового потенціалів економіки України.

Зроблено висновок про те, що єдиної моделі корпоративної побудови та управління ФПГ немає, а аналіз досліджень діяльності ФПГ в різних країнах показав важливість вивчення та використання зарубіжного досвіду створення та функціонування ФПГ в умовах вітчизняної системи господарювання для раціонального використання промислового, трудового, природного та фінансового потенціалів економіки України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в уточненні основних заходів, які будуть сприяти підвищенню ефективності функціонування вітчизняних фінансово-промислових груп та раціональному використанню промислового, трудового, природного та фінансового потенціалів економіки України на основі методів пізнання.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що основні положення даного дослідження у формі методичних рекомендацій можуть бути використані вітчизняними ФПГ для покращення раціонального використання промислового, трудового, природного та фінансового потенціалів економіки України.

Ключові слова: фінансово-промислова група, фінансовий потенціал, банк, фінансовий капітал, страхова компанія, фінансова діяльність

Жихарцева Е.А. ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ФИНАНСОВО-ПРОМЫШЛЕННЫХ ГРУП

Цель – изучение зарубежного опыта деятельности ФПГ и обоснование целесообразности и важности его использования в условиях отечественной системы ведения хозяйства.

Методика исследования. В основу исследований работы положены как общенаучные (анализ, наблюдение), так и специальные методы познания. Методы анализа и наблюдения использованы для изучения зарубежного опыта деятельности ФПГ. Методы познания использованы для обоснования целесообразности и важности использования зарубежного опыта деятельности ФПГ в условиях отечественной системы ведения хозяйства.

Результаты исследования. Доказано, что вопросы, которые касаются изучения и использования зарубежного опыта создания и функционирования ФПГ для совершенствования и эффективного функционирования уже существующих отечественных ФПГ приобретают особую актуальность на современном этапе. Отмечено, что большинства фирм за уровнем вмешательства государства в экономическую сферу выделяются разные типы ФПГ: англо-американскую модель, континентальную европейскую модель и синтез двух предыдущих моделей. Осуществлен анализ деятельности финансово промышленных групп в США, Германии, Франции, Италии и Японии.

Приведены основные мероприятия, которые будут способствовать повышению эффективности функционирования отечественных финансово промышленных групп и рациональному использованию промышленного, трудового, естественного и финансового потенциалов экономики Украины. Сделан вывод о том, что единственной модели корпоративного построения и управления ФПГ нет, а анализ исследований деятельности ФПГ в разных странах показал важность изучения и использования зарубежного опыта создания и функционирования ФПГ в условиях отечественной системы ведения хозяйства для рационального использования промышленного, трудового, естественного и финансового потенциалов экономики Украины.

Научная новизна результатов исследования заключается в уточнении основных мероприятий, которые будут способствовать повышению эффективности функционирования отечественных финансово промышленных

груп и рациональному использованию промышленного, трудового, естественного и финансового потенциалов экономики Украины на основе методов познания.

Практическая значимость результатов исследования заключается в том, что основные положения данного исследования в форме методических рекомендаций могут быть использованы отечественными ФПГ для улучшения рационального использования промышленного, трудового, естественного и финансового потенциалов экономики Украины.

Ключевые слова: финансово промышленная группа, финансовый потенциал, банк, финансовый капитал, страховая компания, финансовая деятельность

Zhykhartseva O.O. FOREIGN EXPERIENCE OF ACTIVITY OF FINANCIALLY INDUSTRIAL GROUPS

Purpose a study of foreign experience of activity of FPG and ground of expedience and importance of his use is in the conditions of the domestic system of manage.

Methodology of research. In basis of researches works are fixed both scientific (analysis, supervision) and special, methods of cognition. The methods of analysis and supervision are used for the study of foreign experience of activity of FPG. The methods of cognition are used for the ground of expedience and importance of the use of foreign experience of activity of FPG in the conditions of the domestic system of manages.

Findings. It is well-proven that questions which touch a study and use of foreign experience of creation and functioning of FPG for perfection and effective functioning of already existent domestic FPG acquire the special actuality on the modern stage. It is marked that most firms after the level of intervention from the state in an economic sphere are selected different types of FPG: English-American model, continental European model and synthesis of two previous models.

The analysis of activity is carried out financially industrial groups in the USA, Germany, France, Italy and Japan. Basic measures which will be instrumental in the increase of efficiency of functioning of domestic financially industrial groups and to the rational use of industrial, labour, natural and financial potentials of economy of Ukraine are resulted.

A conclusion is done about that the unique model of corporate construction and management of FPG is not, and the analysis of researches of activity of FPG in different countries show importance of study and use of foreign experience of creation and functioning of FPG in the conditions of the domestic system of management for the rational use industrial, labour, natural and financial potentials of economy of Ukraine.

Originality consists in clarification of basic measures which will be instrumental in the increase of efficiency of functioning of domestic financially industrial groups and to the rational use of industrial, labor, natural and financial potentials of economy of Ukraine on the basis of methods of cognition.

Practical value consists in that the substantive provisions of this research in form methodical recommendations can be used domestic FPG for the improvement of the rational use industrial, labor, natural and financial potentials of economy of Ukraine.

Key words: financially industrial group, financial potential, bank, financial capital, insurance company, financial activity.

Стефанюк У.Ф. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Мета. Метою статті є дослідження впливу державної підтримки на формування ресурсного потенціалу фермерських господарств та обґрунтувати можливості удосконалення механізму її втілення.

Методика дослідження. Теоретичною і методичною основою дослідження слугують діалектичні закони пізнання економічних процесів, базові положення економічної теорії щодо державного впливу на процеси в аграрному секторі, наукові розробки вітчизняних вчених з питань становлення і розвитку фермерства в Україні, формування ресурсного потенціалу фермерських господарств. У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи, зокрема: абстрактно-логічний – для узагальнення теоретичних положень одержаних результатів, аналізу і синтезу – при вивченні складових системи державної підтримки фермерських господарств на її впливу на результати їх функціонування, економіко-статистичні методи – для визначення темпів розвитку фермерських господарств, змін у їх ресурсному потенціалі.

Результати дослідження. Обґрунтовано, що ефективний розвиток фермерських господарств неможливий без проведення сприятливої й збалансованої політики держави за рахунок коштів державного бюджету. Показано, що ця підтримка повинна бути спрямована на зміцнення ресурсного потенціалу фермерських господарств, що сформує умови для їх стабільного функціонування. Визначено основні тенденції та особливості у забезпеченні фермерських господарств підтримкою з боку держави. Розглянуто сучасний стан розвитку фермерських господарств Львівської області і рівня їх державної підтримки за останні декілька років. Визначено напрями фінансової підтримки становлення і розвитку фермерських господарств. Встановлено цілі та критерії отримання фінансової підтримки на безповоротній та поворотній основі. Проаналізовано сучасні складнощі організації процедури отримання державних коштів.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у визначенні теоретичних положень та виробленні концептуального підходу щодо впливу держави на формування ресурсного потенціалу фермерських господарств за необхідності оптимізації такої підтримки в умовах економічної кризи.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження спрямовані на зміцнення матеріально-технічної бази фермерських господарств, розвиток їх трудового потенціалу у вигляді підготовки та перепідготовки кваліфікованих кадрів через надання відповідної державної підтримки.

Ключові слова: фермерські господарства, ресурсний потенціал, державна підтримка, бюджетне фінансування.

Стефаниук У.Ф. ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА ФОРМИРОВАНИЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ

Цель. Целью статьи является рассмотреть влияние государственной поддержки на формирование ресурсного потенциала фермерских хозяйств и обосновать возможности совершенствования механизма ее выделения.

Методика исследования. Теоретической и методической основой исследования служат диалектические законы познания экономических процессов, базовые положения экономической теории относительно государственного влияния на процессы в аграрном секторе, научные разработки отечественных ученых по вопросам становления и развития фермерства в Украине, формирование ресурсного потенциала фермерских хозяйств. В процессе исследования использовались общенаучные методы, в частности: абстрактно-логический - для обобщения теоретических положений исследования, анализа и синтеза - при изучении составляющих системы государственной поддержки фермерских хозяйств на ее влияния на результаты их функционирования, экономико-статистические методы - для определения темпов развития фермерских хозяйств, изменений в их ресурсном потенциале.

Результаты исследования. Обосновано, что эффективное развитие фермерских хозяйств невозможно без проведения благоприятной и сбалансированной политики государства за счет средств государственного бюджета. Показано, что эта поддержка должна быть направлена на укрепление ресурсного потенциала фермерских хозяйств, сформирует условия для их стабильного функционирования. Определены основные тенденции и особенности в обеспечении фермерских хозяйств поддержкой со стороны государства. Рассмотрено современное состояние развития фермерских хозяйств Львовской области и уровня их государственной поддержки за последние несколько лет. Определены направления финансовой поддержки становления и развития фермерских хозяйств. Установлено цели и критерии получения финансовой поддержки на безвозвратной и возвратной основе. Проанализированы современные сложности организации процедуры получения государственных средств.

Научная новизна результатов исследования. Заключается в определении теоретических положений и выработке концептуального подхода к влиянию государства на формирование ресурсного потенциала фермерских хозяйств при необходимости оптимизации такой поддержки в условиях экономического кризиса.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на укрепление материально-технической базы фермерских хозяйств, развитие их трудового потенциала в виде подготовки и переподготовки квалифицированных кадров путем предоставления соответствующей государственной поддержки.

Ключевые слова: фермерские хозяйства, ресурсный потенциал, государственная поддержка, бюджетное финансирование.

Stefaniuk U.F. STATE SUPPORT OF FORMATION OF RESOURCE POTENTIAL OF FARMER ECONOMIES

Purpose. The aim of the article is to consider the impact of government support on formation of resource potential of farmland and substantiate possibility of improving the mechanism of its allocation.

Methodology of research. Dialectical laws of knowledge of economic processes, basic provisions of economic theory regarding state influence on the processes in the agricultural sector, research developments of domestic scientists on issues of formation and development of farming in Ukraine, the formation of resource potential of farms serve the theoretical and methodological basis of the study.

General scientific methods were used during the study, including: abstract and logical – to summarize theoretical statements of the obtained results, analysis and synthesis – in the study of component system of state support to farms on its impact on results of their operations, economic and statistical methods – to determine the pace of development of farms, changes in their resource potential.

Findings. It has been substantiated that the effective development of farms is impossible without conducting a supportive and balanced state policy from the state budget. It was shown that this support should be aimed at strengthening the resource potential of farms that form the conditions for their stable functioning. The main trends and characteristics to provide farms with the support of the state have been determined. The current state of the farms in Lviv region and their level of state support in recent years were considered. The directions of financial support for the formation and development of farms were proposed. The objectives and criteria for financial support of non-repayable and repayable basis have been considered. The current complexity of procedures for obtaining public funds has been analyzed.

Originality. The novelty lies in the definition of theoretical positions and development of a conceptual approach to influence of the state regarding the formation of resource potential of farms when necessary of optimization of such support in the economic crisis.

Practical value. The obtained results of research aimed at strengthening the material and technical base of farms, development of labor potential in the form of training and retraining of qualified personnel through the provision of appropriate state support.

Key words: farms, resource potential, state support, budget financing.

Краківський Ю.С. СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Мета. Метою статті є проведення комплексного аналізу сучасного стану ринку страхування аграрного сектору, встановлення основних тенденцій розвитку, виявлення невирішених проблем та обґрунтування перспектив розвитку. Об'єктом дослідження є сільське господарство в цілому, а предметом – страхові послуги в аграрній сфері.

Методика дослідження. У процесі дослідження використані такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, індукція і дедукція. Завдяки аналізу та синтезу було проведено дослідження стану страхового забезпечення аграрного сектору: згруповані основні показники, визначено рівень страхування. Завдяки прийомам індукції та дедукції були визначені перспективи розвитку галузей страхування в аграрній сфері.

Результати дослідження. Встановлено, що ринок страхових послуг в аграрній сфері розвивається, хоча займає досить незначну частку. Обґрунтовано основні причини низького рівня страхування суб'єктів аграрної сфери.

Виявлено, що за 2015 рік страховики не мали значних випадків, проте дану ситуацію можна охарактеризувати сприятливими погодними умовами та незначною площею страхування.

Перспективними є подальші дослідження результатів роботи членів Аграрного страхового пулу, обґрунтування нових видів страхування для аграрного сектору.

Розглянуто особливості методології страхової послуги зі страхування відповідальності суб'єкта аграрної сфери при застосуванні пестицидів та ядохімікатів. Отримані результати можна застосувати при підготовці нормативних документів

Наукова новизна результатів дослідження. Охарактеризовано основні ризики, які виникають в аграрній сфері, які можуть бути покриті страховим захистом. Систематизовано існуючі та запропоновано використання та розробку нових видів страхування, які потребує ринок для впровадження. Встановлено, що збільшення рівня страхування зменшує ризики в сільському господарстві, а відтак сприяє його розвитку.

Практична значущість результатів дослідження. Результати дослідження можуть бути застосовані у всіх сферах аграрного виробництва, зокрема в галузях рослинництва та тваринництва. Широке застосування страхових послуг зменшить ризики банкрутств господарств.

Ключові слова: страхування, врожай, тварини, пул, відповідальність, збитки.

Краковський Ю.С. ТЕКУЩЕ СОСТОЯНИЕ СТРАХОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СУБЪЕКТОВ АГРАРНОЙ СФЕРЫ

Цель. Целью статьи является проведение комплексного анализа современного состояния рынка страхования аграрного сектора, установление основных тенденций развития, выявления нерешенных проблем и обоснование перспектив развития. Объектом исследования является сельское хозяйство в целом, а предметом – страховые услуги в аграрной сфере.

Методика исследования. В процессе исследования использованы такие общенаучные методы, как анализ и синтез, индукция и дедукция. Благодаря анализу и синтезу было проведено исследование состояния страхового обеспечения аграрного сектора: сгруппированы основные показатели, определен уровень страхования. Благодаря приемам индукции и дедукции были определены перспективы развития отраслей страхования в аграрной сфере.

Результаты исследования. Установлено, что рынок страховых услуг в аграрной сфере развивается, хотя занимает весьма незначительную долю. Обоснованы основные причины низкого уровня страхования субъектов аграрной сферы.

Вывявлено, что за 2015 год страховщики не имели значительных случаев, однако данную ситуацию можно охарактеризовать благоприятными погодными условиями и незначительной площадью страхования.

Перспективными являются дальнейшие исследования результатов работы членов Аграрного страхового пула, обоснование новых видов страхования для аграрного сектора.

Рассмотрены особенности методологии страховой услуги по страхованию ответственности субъекта аграрной сферы при применении пестицидов и ядохимикатов. Полученные результаты можно применить при подготовке нормативных документов.

Научная новизна результатов исследования. Охарактеризованы основные риски, которые возникают в аграрной сфере, которые могут быть покрыты страховой защитой. Систематизировано существующие и предложено использование и разработку новых видов страхования, которые требует рынок для внедрения. Установлено, что увеличение уровня страхования уменьшает риски в сельском хозяйстве, а затем способствует его развитию.

Практическая значимость результатов исследования. Результаты исследования могут быть применены во всех сферах аграрного производства, в частности в отраслях растениеводства и животноводства. Широкое применение страховых услуг уменьшит риски банкротств хозяйств.

Ключевые слова: страхование, урожай, животные, пул, ответственность, убытки.

Krakovskiy Yu.S. THE CURRENT STATE OF INSURANCE COVERAGE OF SUBJECTS IN THE AGRARIAN SPHERE

Purpose. The aim of the article is the conducting a comprehensive analysis of the current state of the insurance market of the agricultural sector, the establishment of major developments, identifying unresolved problems and substantiation of development prospects. Object of research is agriculture in general, and insurance services in agriculture are the subject.

Methodology of research. The following general scientific methods were used during the study as analysis and synthesis, induction and deduction. The research of state insurance coverage of the agricultural sector was conducted due to the methods of analysis and synthesis: the main indicators were grouped; the level of insurance was defined. The prospects for the development of the insurance industry in agriculture have been determined through methods of induction and deduction.

Findings. It has been established that the insurance service market is developing in agriculture, but has a very small share. The basic reasons for the low level of insurance of subjects of the agrarian sphere have been substantiated.

It has been revealed that insurers had no significant cases for 2015, however, the situation can be characterized by favourable weather conditions and low security area.

Further researches of results of the members of the Agricultural Insurance Pool, substantiation of new types of insurance for the agricultural sector are prospective.

The peculiarities of the methodology of insurance services on insurance liability of the subject of the agrarian sphere in the application of pesticides and pesticide have been considered. The obtained results can be applied in the preparation of normative documents.

Originality. The main risks arising in the agricultural sector that may be covered by insurance coverage have been characterized. The existing types of insurance have been systematized; the use and development of new types of insurance that the market needs for implementation was proposed. It has been established that the increase of insurance level reduces risks in agriculture, thus contributing to its development.

Practical value. Results of the study can be applied in all areas of agricultural production, particularly in the areas of crop and livestock production. The widespread use of insurance services will reduce risks of bankruptcy of households.

Key words: insurance, harvest, animals, pool, liability, damages.

Пуцентайло П.Р., Гуменюк О.О. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мета. Метою статті є теоретичний огляд і практична реалізація стратегічного аналізу як ключового елемента стратегічного управління.

Методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою статті є фундаментальні положення сучасної економічної науки, праці вітчизняних та зарубіжних вчених. У процесі дослідження застосовувались методи: аналізу і синтезу – для вивчення об'єкта і предмета дослідження; абстрактно-логічний (теоретичні узагальнення та формулювання висновків); конструктивний та експериментальний (формування стратегії управління).

Результати дослідження. Визначено, що стратегічний аналіз – це процес дослідження виробничо-господарської діяльності підприємства і умов її здійснення в довгостроковій перспективі, засіб перетворення даних, отриманих в результаті аналізу середовища, в базу даних для прийняття стратегічних рішень. Встановлено, що метою стратегічного аналізу є оцінка найбільш значущих впливів на поточний і майбутній стан підприємства. Визначено стратегічні напрями розвитку підприємств м'ясного скотарства.

Наукова новизна результатів дослідження. Теоретично обґрунтовано і аналітично розроблено стратегію розвитку підприємств м'ясного скотарства України у розрізі складових компонентів галузі, що зорієнтована на ефективний розвиток і дає можливість формувати на цій основі відповідні концептуальні підходи, типи стратегій суб'єктів господарювання та етапи їх реалізації.

Практична значущість результатів дослідження. Розроблені підходи дали змогу виокремити найбільш привабливі стратегії для розвитку суб'єктів господарювання у сучасних ринкових умовах. Окреслено основні етапи стратегічного аналізу потенціалу підприємства. Обґрунтовано, що стратегічний аналіз може допомогти підприємству реалізувати його стратегічне бачення.

Ключові слова: стратегія, аналіз, стратегічний аналіз, стратегічне управління, етапи управління, тваринництво.

Пуцентайло П.Р., Гуменюк А.А. СТРАТЕГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ КАК ВАЖНЫЙ ЭЛЕМЕНТ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Цель. Целью статьи является теоретический обзор и практическая реализация стратегического анализа как ключевого элемента стратегического управления.

Методика исследования. Теоретической и методологической основой статьи являются фундаментальные положения современной экономической науки, труды отечественных и зарубежных ученых. В процессе исследования применялись методы: анализа и синтеза – для изучения объекта и предмета исследования; абстрактно-логический (теоретические обобщения и формулирования выводов) конструктивный и экспериментальный (формирование стратегии управления).

Результаты. Определено, что стратегический анализ – это процесс исследования производственно-хозяйственной деятельности предприятия и условий её осуществления в долгосрочной перспективе, средство преобразования данных, полученных в результате анализа среды, в базу данных для принятия стратегических решений. Установлено, что целью стратегического анализа является оценка наиболее значимых воздействий на текущее и будущее состояние предприятия. Определены стратегические направления развития предприятий мясного скотоводства.

Научная новизна. Теоретически обоснована и аналитически разработана стратегия развития предприятий мясного скотоводства Украины в разрезе составляющих компонентов отрасли ориентирована на эффективное развитие и дает возможность формировать на этой основе соответствующие концептуальные подходы, типы стратегий субъектов хозяйствования и этапы их реализации.

Практическая значимость. Разработанные подходы позволили выделить наиболее привлекательные стратегии для развития субъектов хозяйствования в современных рыночных условиях. Определены основные этапы стратегического анализа потенциала предприятия. Обосновано, что стратегический анализ может помочь предприятию реализовать его стратегическое видение.

Ключевые слова: стратегия, анализ, стратегический анализ, стратегическое управление, этапы управления, животноводство.

Putsenteilo P.R., Humeniuk O.O. STRATEGIC ANALYSIS AS AN IMPORTANT ELEMENT OF ENTERPRISE MANAGEMENT

Purpose. The aim of the article is a theoretical overview and practical implementation of strategic analysis as a key element of strategic management.

Methodology of research. The fundamental provisions of modern economics, works of domestic and foreign scientists are the theoretical and methodological basis of the article. The following research methods were used in the research process: analysis and synthesis – to study the object and subject of the study; abstract and logical (theoretical generalizations and drawing conclusions); constructive and experimental (formation of management strategy).

Findings. It has been determined that the strategic analysis is the process for research of production and economic activities of the enterprise and the conditions for its implementation in the longer term, means for converting data obtained from the analysis of the environment into the database for making strategic decision. It has been established that the purpose of strategic analysis is to assess the most significant impact on the current and future state of the enterprise. The strategic directions of development of beef cattle enterprises have been determined.

Originality. The strategy for the development of enterprises of beef cattle in Ukraine has been theoretically substantiated and analytically developed in terms of the components of the industry, focusing on efficient development and allows the possibility to form relevant conceptual approaches, types of strategies entities and stages of their implementation on this basis.

Practical value. The approaches made it possible to single out the most attractive strategies for the development of business entities in the current market conditions. The basic steps of strategic analysis capacity of enterprises have been outlined. It has been substantiated that the strategic analysis can help the enterprise to realize its strategic vision.

Key words: strategy, analysis, strategic analysis, strategic management, stage of management, livestock.

Крюкова І.О. АУДИТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Мета. Метою дослідження є розробка методичних положень щодо імплементації аудиту соціальної відповідальності у практичну діяльність аграрних формувань в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій.

Методика дослідження. При проведенні наукових досліджень були використані такі методи: абстрагування, узагальнення, формалізації, абстрактно-логічний метод, монографічний, соціологічний при розробці методичних положень щодо імплементації аудиту соціальної відповідальності у практичну діяльність аграрних формувань в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій на основі підвищення ролі і значення аудиту соціальної відповідальності аграрного бізнесу. Предметом дослідження є сукупність теоретично-методичних і організаційних аспектів аудиту соціальної відповідальності бізнес-суб'єктів аграрної сфери виробництва.

Результати дослідження. Визначено сучасну необхідність науково-практичного опрацювання проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій. Запропоновано визначення сутності категорії «соціально-економічна безпека сільських територій». Обґрунтовано, що в умовах обмеженості потенціалу державної фінансової підтримки сільських територій провідну роль у вирішенні даного питання має брати на себе соціально відповідальний аграрний бізнес. Ключові функції оцінки напрямів, структури, обсягів та результативності реалізації програм забезпечення безпеки сільських територій запропоновано покласти на аудит соціальної відповідальності аграрних бізнес-структур. Для здійснення аудиту соціальної відповідальності аграрних бізнес-структур запропоновано сукупність критеріїв та індикаторів з урахуванням специфіки розвитку аграрної сфери. Обґрунтовано рівні проведення аудиту соціальної відповідальності в аграрному бізнесі.

Наукова новизна результатів дослідження. Наукову новизну результатів дослідження становить методичний підхід до дослідження проблеми забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій через інструментарій соціальної відповідальності аграрних бізнес-структур та визначення сутності соціально-економічної безпеки сільських територій.

Практична значущість результатів дослідження. Обґрунтування сукупності специфічних критеріїв та індикаторів аудиту соціальної відповідальності дозволяють сформувати інформаційно-аналітичну базу для оцінки рівня соціально-економічної безпеки сільських територій. Проведення аудиту соціальної відповідальності за запропонованою рівневою методикою сприяє актуалізації фінансування програм соціального розвитку села з боку аграрних підприємницьких структур та підвищенню рівня добробуту сільського населення.

Ключові слова: соціальна відповідальність, аграрний бізнес, сільські території, соціально-економічна безпека сільських територій, аудит соціальної відповідальності.

Крюкова И.А. АУДИТ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ АГРАРНЫХ ФОРМИРОВАНИЙ КАК ИНСТРУМЕНТ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Цель. Целью исследования является разработка методических положений по имплементации аудита социальной ответственности в практическую деятельность аграрных формирований в контексте обеспечения социально-экономической безопасности сельских территорий.

Методика исследования. При проведении научных исследований были использованы следующие методы: абстрагирования, обобщения, формализации, абстрактно-логический метод, монографический, социологический при разработке методических положений относительно имплементации аудита социальной ответственности в практическую деятельность аграрных формирований в контексте обеспечения социально-экономической безопасности сельских территорий.

Объектом исследования является процесс обеспечения социально-экономической безопасности сельских территорий на основе повышения роли и значения аудита социальной ответственности аграрного бизнеса.

Предметом исследования является совокупность теоретико-методических и организационных аспектов аудита социальной ответственности бизнес-субъектов аграрной сферы производства.

Результаты исследования. В статье определена современная необходимость научно-практических разработок проблемы обеспечения социально-экономической безопасности сельских территорий. Предложено определение сущности категории «социально-экономическая безопасность сельских территорий». Обосновано, что в условиях ограниченности потенциала государственной финансовой поддержки сельских территорий ведущую роль в решении данного вопроса должен брать на себя социально ответственный аграрный бизнес. Ключевые функции оценки направлений, структуры, объемов и результативности реализации программ обеспечения безопасности сельских территорий предложено возложить на аудит социальной ответственности аграрных бизнес-структур. Для проведения аудита социальной ответственности аграрных бизнес-структур предложена совокупность критериев и индикаторов с учетом специфики развития аграрной сферы. Обоснованы уровни проведения аудита социальной ответственности в аграрном бизнесе.

Научная новизна результатов исследования. Научную новизну результатов исследования составляет методический подход к исследованию проблемы обеспечения социально-экономической безопасности сельских территорий через инструментарий социальной ответственности аграрных бизнес-структур и определение сущности социально-экономической безопасности сельских территорий.

Практическая значимость результатов исследования. Обоснование совокупности специфических критериев и индикаторов аудита социальной ответственности позволяют сформировать информационно-аналитическую базу для оценки уровня социально-экономической безопасности сельских территорий. Проведения аудита социальной ответственности по предложенной уровневой методике способствует актуализации финансирования программ социального развития села со стороны аграрных предпринимательских структур и повышению уровня благосостояния сельского населения.

Ключевые слова: социальная ответственность, аграрный бизнес, сельские территории, социально-экономическая безопасность сельских территорий, аудит социальной ответственности.

Kryukova I.O. AUDIT OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A TOOL TO ENSURE SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF RURAL AREAS

Purpose. Development of methodical provisions on the implementation of audit social responsibility in the practice of agrarian formations to ensure social and economic security of rural areas.

Methodology of research. During research following methods were used: abstraction, generalization, formalization, abstract-logical method, monographic, sociological while developing of methodological provisions on the implementation of audit social responsibility in the practice of agrarian formations to ensure social and economic security of rural areas.

The object of study- the process of ensuring social and economic security of rural areas through enhancing the role and importance of audit of social responsibility of agrarian business.

The subject of research - the totality of theoretical and methodological and organizational aspects of the audit of social responsibility of business entities of the agrarian sphere of production

Findings. The modern need for scientific and practical study of the problems of ensuring social and economic security of rural areas is defined in the article. The definition of the essence of the category «social and economic security in rural areas» have been proposed here. It is proved that in conditions of limited capacity of the public financial support of rural areas lead in addressing this issue should take socially responsible agricultural business. Key features of the assessment directions, patterns, volumes and effectiveness in the implementation of safety programmes of rural territories are proposed to entrust the audit of social responsibility of agrarian business entities. The set of criteria and indicators audit of social responsibility of agrarian business through features of the agrarian sector have been proposed. The methodical levels of audit social responsibility in agribusiness are grounded.

Originality. Methodological approach to the study of problems of socio-economic security of rural areas through the tools of social responsibility of agrarian business entities, the definition of the essence of social and economic security of rural areas.

Practical value. Rationale unique set of criteria and indicators of audit social responsibility allow us to form the information-analytical base for evaluation of the level of social and economic security of rural areas. The proposed level of audit social responsibility contributes to the mainstreaming financing programmes for rural development from the agricultural business structures and improve the welfare of the rural population.

Key words: social responsibility, agribusiness, rural areas, social and economic security of rural areas, audit of social responsibility.

Попова В.Д. ПРОБЛЕМИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Мета. Метою статті є визначення проблем та напрямів удосконалення методичних підходів до аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства в контексті формування якісного аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень.

Методика дослідження. В процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи, зокрема: методи теоретичного узагальнення – для дослідження теоретичних основ проведення аналізу фінансово-господарської діяльності; системний підхід – для визначення місця аналітичних процедур в процесі прийняття управлінських рішень; методи аналізу і синтезу – для визначення проблем методичних підходів до аналізу фінансово-господарської діяльності; методи систематизації – для ідентифікації напрямів удосконалення методики аналізу.

Результати дослідження. Запропоновано удосконалити методичні підходи до аналізу фінансово-господарської діяльності шляхом врахування методологічних особливостей формування показників в системі бухгалтерського обліку при побудові інформаційної бази аналізу; активного застосування модифікованих показників, які нівелюють вплив облікової політики на інформаційне забезпечення процесу застосування аналітичних процедур шляхом наближення значень об'єктів та явищ до їх економічного змісту; орієнтації аналітичної роботи на використання сучасних аналітичних моделей стратегічного спрямування, що дозволяє комплексно оцінити поточний та перспективний стан розвитку підприємства.

Наукова новизна результатів дослідження. Використано системний підхід до обґрунтування напрямів удосконалення аналізу фінансово-господарської діяльності щодо підвищення релевантності його інформаційної бази.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на вирішення проблем якісного аналітичного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: аналіз, аналітичне забезпечення, інформаційна база, моделі аналізу, модифіковані аналітичні показники, процес управління.

Попова В.Д. ПРОБЛЕМЫ АНАЛИЗА ФИНАНСОВО-ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Цель. Целью статьи является определение проблем и направлений совершенствования методических подходов к анализу финансово-хозяйственной деятельности предприятия в контексте формирования качественного аналитического обеспечения процесса принятия управленческих решений.

Методика исследования. В процессе исследования использовались общенаучные методы, в частности: методы теоретического обобщения – для исследования теоретических основ проведения анализа финансово-хозяйственной деятельности; системный подход – для определения места аналитических процедур в процессе принятия управленческих решений; методы анализа и синтеза – для определения проблем методических подходов к анализу финансово-хозяйственной деятельности; методы систематизации – для идентификации направлений совершенствования методики анализа.

Результаты исследования. Предложено усовершенствовать методические подходы к анализу финансово-хозяйственной деятельности путем учета методологических особенностей формирования показателей в системе бухгалтерского учета при построении информационной базы анализа; активного применения модифицированных показателей, которые нивелируют влияние учетной политики на информационное обеспечение процесса применения аналитических процедур путем приближения значений объектов и явлений к их экономическому содержанию; ориентации аналитической работы на использование современных аналитических моделей стратегического направления, что позволяет комплексно оценить текущее и перспективное состояние предприятия.

Научная новизна результатов исследования. Использован системный подход к обоснованию направлений совершенствования анализа финансово-хозяйственной деятельности относительно повышения релевантности его информационной базы.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на решение проблем качественного аналитического обеспечения процесса принятия управленческих решений.

Ключевые слова: анализ, аналитическое обеспечение, информационная база, модели анализа, модифицированные аналитические показатели, процесс управления.

Popova V.D. ANALYSIS PROBLEMS OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

Purpose. Defining the issues and areas of improvement of methodological approaches to the analysis of financial and economic activities in the context of high-quality analytical support of decision-making is the task of the paper.

Methodology of research. General scientific methods, including: methods of theoretical generalization – to study the theoretical foundations of the analysis of financial and economic activity; systematic approach – for finding the analytical procedures in decision-making; methods of analysis and synthesis – to determine the problems of methodological approaches to the analysis of financial and economic activity; systematization methods – to identify areas of improvement of analysis methods were used in the study.

Findings. It is suggested to perfect methodical approaches to the analysis of financial and economic activity by: taking into account methodological features of formation of indicators in the accounting system while working out an informative base of analysis; active use of modified indicators that negate the impact of accounting policy on information provision process of applying analytical procedures by approaching the values of objects and phenomena to their economic substance; orientation of analytical work on the use of modern analytical models of strategic direction, allowing a comprehensive view of current and future state of the enterprise.

Originality. A systematic approach to validation of trends to improve analysis of financial and economic activities in relation to the increase of the relevance of its information base is used.

Practical value. The results of research aimed at solving problems of qualitative analytical support of decision-making.

Key words: analysis, analytical support, knowledge base, analysis model, modified analytical indicators, management process.

Кузь В.І. КОНЦЕПЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО ОБЛІКУ

Мета. Метою статті є визначення змістовного наповнення концепції стратегічного обліку з метою підвищення релевантності інформаційного забезпечення процесу прийняття стратегічних управлінських рішень.

Методика дослідження. В процесі дослідження використовувалися загальнонаукові методи, зокрема: методи теоретичного узагальнення – для дослідження теоретичних основ та існуючих концепцій розвитку бухгалтерського обліку, а також для ідентифікації специфічних ознак інформаційного забезпечення процесу стратегічного управління з метою визначення концептуальної основи стратегічного обліку; системний підхід – для визначення зв'язків між елементами концепції стратегічного обліку та взаємозв'язків складових інформаційної системи процесу управління; методи аналізу і синтезу та конкретизації і абстрагування – для доведення положень щодо необхідності орієнтації, при побудові підсистеми стратегічного обліку, на обрану модель стратегічного управління.

Результати дослідження. Запропоновані концептуальні підходи до формування інформаційного забезпечення процесу прийняття стратегічних управлінських рішень шляхом ідентифікації підсистеми стратегічного обліку дозволяють раціоналізувати процес стратегічного управління. Обґрунтовано, що базовими ознаками концепції стратегічного обліку є поєднання принципів та методологічного інструментарію бухгалтерського обліку, менеджменту, інформатики. Визначено, що цінність облікового продукту, який формується в ході ведення стратегічного обліку забезпечується тільки у випадку обрання конструктивної моделі стратегічного управління.

Наукова новизна результатів дослідження. Обґрунтовано характеристики побудови та структуру концепції стратегічного обліку з метою раціональної організації інформаційного забезпечення системи стратегічного управління.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на вирішення проблеми інформаційного забезпечення процесу прийняття стратегічних управлінських рішень. Вони можуть бути використані підприємствами із ідентифікованими напрямками стратегічного розвитку.

Ключові слова: бухгалтерський облік, інформаційне забезпечення, концепція розвитку бухгалтерського обліку, концепція стратегічного обліку, стратегічне управління, управлінське рішення.

Кузь В.И. КОНЦЕПЦИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УЧЕТА

Цель. Целью статьи является определение содержательного наполнения концепции стратегического учета с целью повышения релевантности информационного обеспечения процесса принятия стратегических управленческих решений.

Методика исследования. В процессе исследования использовались общенаучные методы, в частности: методы теоретического обобщения – для исследования теоретических основ и существующих концепций развития бухгалтерского учета, а также для идентификации специфических признаков информационного обеспечения процесса стратегического управления с целью определения концептуальной основы стратегического учета; системный подход – для определения связей между элементами концепции стратегического учета и взаимосвязей составляющих информационной системы процесса управления; методы анализа и синтеза, конкретизации и абстрагирования – для доказательства положений о необходимости ориентации, при построении подсистемы стратегического учета, на выбранную модель стратегического управления.

Результаты исследования. Предложены концептуальные подходы к формированию информационного обеспечения процесса принятия стратегических управленческих решений путем идентификации подсистемы стратегического учета, которые позволяют рационализировать процесс стратегического управления. Обосновано, что базовыми признаками концепции стратегического учета является сочетание принципов и методологического инструментария бухгалтерского учета, менеджмента, информатики. Определено, что ценность учетного продукта, который формируется в ходе ведения стратегического учета, обеспечивается только в случае избрания конструктивной модели стратегического управления.

Научная новизна результатов исследования. Обосновано характеристики построения и структуру концепции стратегического учета с целью рациональной организации информационного обеспечения системы стратегического управления.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на решение проблемы информационного обеспечения процесса принятия стратегических управленческих решений. Они могут быть использованы предприятиями с идентифицированными направлениями стратегического развития.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, информационное обеспечение, концепция развития бухгалтерского учета, концепция стратегического учета, стратегическое управление, управленческое решение.

Kuz V.I. CONCEPT OF STRATEGIC ACCOUNTING

Purpose. Determining the content of the strategic accounting concept for the increase of information support relevancy in strategic decision-making is the task of the paper.

Methodology of research. General scientific methods, including: methods of theoretical generalization – to study theoretical foundations and existing concepts of accounting, as well as to identify the specific features of information support of strategic management to determine the conceptual framework of strategic accounting; systematic approach – to determine the relationships between elements of the concept of strategic accounting and relationships of information system components in management process; methods of analysis, synthesis, specificity and abstraction – to prove the statement on the need for orientation on the selected model of strategic management in the construction of strategic calculation subsystem were used in the study.

Findings. The conceptual approaches to the formation of information support of the process of making strategic management decisions by identifying strategic accounting subsystem allow to rationalize the strategic management. It is proved that the basic features of the concept is a combination of strategic accounting principles and methodological tools of accounting, management and computer science. It is determined that the value of the product that is formed during the conduct of the strategic calculation is provided only in the case of the choice of the constructive

model of strategic management.

Originality. Building characteristics and structure of the concept of strategic accounting for the purpose of efficient information support of strategic management is grounded.

Practical value. The results of research aimed at solving the problem of information support of strategic decision-making. They can be used by enterprises of the identified areas of strategic development.

Key words: accounting, information support, accounting concept, the concept of strategic accounting, strategic management, management decision.

Стельмашук А.М., Стельмашук Ю.А. РОЗВИТОК МЕРЕЖЕВИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ЯК СЕРВІСНИЙ ЗАХІД ЗРОСТАННЯ МАСШТАБІВ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА

Мета. Метою статті є обґрунтування сутності, структури, ефективності і перспективи розвитку мережових економічних систем як основи забезпечення зростання масштабів ефективності виробництва.

Методи дослідження. В процесі дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: діалектичний, індукції і дедукції – при обґрунтуванні сутності мережової економіки як діяльності, заснованої на використанні інформації як ресурсу, інформаційних технологій, за допомогою електронних мереж та мережових організацій; методи формальної логіки – при визначенні, що основний закон мереж є законом зростаючої віддачі, що створюється всією мережею і розподіляється в ній між усіма її учасниками; систематизації та узагальнення – при встановленні методів і показників ефективності функціонуванні мережових структур.

Результати дослідження. Обґрунтовано сутність мережової економіки як діяльності, заснованої на використанні інформації як ресурсу, що має мережеву логіку організації та ґрунтується на використанні інформаційних технологій. здійснюється за допомогою електронних мереж на основі використання мережових організацій.

Виявлено, що основний закон мереж відомий як закон зростаючої віддачі, що створюється всією мережею і розподіляється в ній між усіма її учасниками.

Встановлено, що мережева структура характеризується процесом децентралізації, мінімальною кількістю рівнів управління, відсутністю ієрархічного принципу, динамізмом внутрішніх взаємодій, поширеним стратегічним партнерством, договірними основами усередині мережі, зростанням обсягів виробництва і економією затрат.

Визначено, що мережева організація забезпечує повноту дій, необхідних для досягнення поставлених цілей; погодженість зв'язків між усіма суб'єктами мережової взаємодії; реалізує диференційований підхід до роботи.

Наукова новизна результатів дослідження. Використано комплексний підхід до оцінки ефективності мережової економіки, який враховує ефект децентралізації, мінімальною кількістю рівнів управління, відсутності ієрархічного принципу, динамізму внутрішніх взаємодій, поширення стратегічного партнерства, договірних основ усередині мережі, зростання обсягів виробництва і економії затрат.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження направлені на розширення масштабів результативності і економічної ефективності суспільного виробництва. Вони можуть бути використані для формування різних видів мережової діяльності.

Ключові слова: мережева економіка, електронна мережа, мережева економічна система, мережева діяльність, інформаційні технології, функціонування, ефективність.

Стельмашук А.М., Стельмашук Ю.А. РАЗВИТИЕ СЕТЕВЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ КАК СЕРВИСНОЕ МЕРОПРИЯТИЕ РОСТА МАСШТАБОВ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПРОИЗВОДСТВА

Цель. Целью статьи является обоснование сущности, структуры, эффективности и перспективы развития сетевых экономических систем как основы обеспечения роста масштабов эффективности производства.

Методы исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы, в частности: диалектический, индукции и дедукции – при обосновании сущности сетевой экономики как деятельности, основанной на использовании информации как ресурса, информационных технологий с помощью электронных сетей и сетевых организаций; методы формальной логики – при определении, что основной закон сетей является законом возрастающей отдачи, что создается всей сетью и распределяется в ней между всеми ее участниками; систематизации и обобщения – при установлении методов и показателей эффективности функционирования сетевых структур.

Результаты исследования. Обоснована сущность сетевой экономики как деятельности, основанной на использовании информации как ресурса, имеет сетевую логику организации и основывается на использовании информационных технологий, осуществляется с помощью электронных сетей на основе использования сетевых организаций.

Вывявлено, что основной закон сетей известен как закон возрастающей отдачи, создается всей сетью и распределяется в ней между всеми ее участниками.

Установлено, что сетевая структура характеризуется процессом децентрализации, минимальным количеством уровней управления, отсутствием иерархического принципа, динамизмом внутренних взаимодействий, распространенным стратегическим партнерством, договорными основами внутри сети; ростом объемов производства и экономией затрат.

Определено, что сетевая организация обеспечивает полноту действий, необходимых для достижения поставленных целей; согласованность связей между всеми субъектами сетевого взаимодействия; реализует дифференцированный подход к работе.

Научная новизна результатов исследования. Использован комплексный подход к оценке эффективности сетевой экономики, учитывающий эффект децентрализации, минимальным количеством уровней

управления, отсутствия иерархического принципа, динамизма внутренних взаимодействий, распространение стратегического партнерства, договорных оснований внутри сети, рост объемов производства и экономии затрат.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты исследования направлены на расширение масштабов результативности и экономической эффективности общественного производства. Они могут быть использованы для формирования различных видов сетевой деятельности.

Ключевые слова: сетевая экономика, электронная сеть, сетевая экономическая система, сетевая деятельность, информационные технологии, функционирование, эффективность.

Stelmashchuk A.M., Stelmashchuk Yu.A. DEVELOPMENT OF NETWORK ECONOMIC SYSTEMS AS A SERVICE MEASURE FOR INCREASING DIMENSIONS OF PRODUCTION EFFICIENCY

Purpose. The aim of the article is to substantiate the essence, structure, performance and prospects for development of network economic systems as the basis for increasing dimensions of production efficiency.

Methodology of research.. General scientific and special methods were used in the research process, including: dialectical, induction and deduction – for substantiation of the essence of network economy as activity based on the use of information as a resource, information technologies, through electronic networks and network organizations; methods of formal logic – in determining that the fundamental law of networks is the law of increasing returns created by the entire network and distributed among all its members; systematization and generalization – in establishing methods and indicators of efficiency for functioning network structures.

Findings. The essence of a network economy as activity based on the use of information as a resource, has network logic of organization and based on the use of information technologies, by means of electronic networks through the use of network organizations created by the entire network through the use of network organizations has been substantiated.

It has been found that the basic law of networks known as the law of increasing returns generated by the entire network and distributed among all its members.

It has been established that the network structure is characterized by the process of decentralization, a minimum number of management levels, absence of hierarchical principle, dynamism of internal interactions, widespread strategic partnership, contractual basis within the network; rising production volumes and expense savings.

It has been determined that the network organization ensures the completeness of the actions that are necessary to achieve these goals; coordination of links between all parties of network interaction; implements a differentiated approach to the work.

Originality. Comprehensive approach to evaluating the effectiveness of the network economy, taking into account the effect of decentralization, the minimum number of management levels, absence of hierarchical principle, dynamism of internal interactions, dissemination of strategic partnership, contractual basis within the network; rising production volumes and expense savings has been used.

Practical value. The obtained results of research aimed at the expansion of scope for effectiveness and economic efficiency of social production. They can be used to form various types of network activity.

Key words: network economy, electronic network, network economic system, network activity, information technologies, functioning, efficiency.

Кузьміна О.М., Яремко С.А. ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Мета. Метою статті є дослідження проблем ефективності впровадження інформатизації на підприємствах малого та середнього бізнесу України та розробка методологічних і практичних рекомендацій щодо їх усунення.

Методика дослідження. В процесі дослідження використано загальнонаукові і спеціальні методи для вирішення поставлених завдань і отримання відповідних результатів, зокрема: метод логічного аналізу – при визначенні факторів впливу на ефективність впровадження інформатизації; економіко–аналітичний – при визначенні системних проблем інформатизації підприємств малого та середнього бізнесу; абстрактно–логічний – для теоретичних узагальнень та формулювання висновків дослідження.

Результати дослідження. Розглянуто підходи щодо ефективного впровадження інформатизації на підприємствах малого та середнього бізнесу України, запропоновано методичні та практичні рекомендації усунення негативних чинників.

Виявлено, що сучасний рівень інформатизації підприємств малого та середнього бізнесу в Україні не можна вважати задовільним, внаслідок цього розвиток інформатизації є одним з національних пріоритетів і розглядається як загальнонаціональне завдання. Встановлено, що: в даний час не існує єдиного комплексного підходу до інформатизації; не реалізована повноцінна система використання інформаційних технологій у виробничій і управлінській сфері.

Визначено, що в умовах жорсткої конкурентної боротьби використання інструментів інформатизації (інформаційних систем та технологій) сприяє підвищенню рівня рентабельності сучасного підприємства, значною мірою впливає на покращення розвитку малого і середнього бізнесу та національної економіки в цілому.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у систематизації теоретико–методологічних підходів щодо ефективного впровадження інформатизації на підприємствах малого та середнього бізнесу України.

Практична значущість результатів дослідження. Одержані результати дослідження є підґрунтям для вирішення практичних проблем, пов'язаних з рівнем інформатизації українських підприємств малого та середнього бізнесу, які є складовою національної економіки та забезпечують розвиток та демократизацію суспільства.

Ключові слова: інформатизація, інформаційне середовище, інформаційні технології, підприємства малого та середнього бізнесу, ефективність.

Кузьмина Е.М., Яремко С.А. ПРОБЛЕМЫ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Цель. Целью статьи является исследование проблем эффективности внедрения информатизации на предприятиях малого и среднего бизнеса Украины и разработка методологических и практических рекомендаций по их устранению.

Методика исследования. В процессе исследования использованы общенаучные и специальные методы для решения поставленных задач и получения соответствующих результатов, в частности: метод логического анализа – при определении факторов влияния на эффективность внедрения информатизации; экономико-аналитический – при определении системных проблем информатизации предприятий малого и среднего бизнеса; абстрактно-логический – для теоретических обобщений и формулирование выводов исследования.

Результаты исследования. Рассмотрены подходы по эффективному внедрению информатизации на предприятиях малого и среднего бизнеса Украины, предложены методические и практические рекомендации устранения негативных факторов.

Выявлено, что современный уровень информатизации предприятий малого и среднего бизнеса в Украине нельзя считать удовлетворительным, вследствие этого развитие информатизации является одним из национальных приоритетов и рассматривается как общенациональная задача. Установлено, что: в настоящее время не существует единого комплексного подхода к информатизации; не реализована полноценная система использования информационных технологий в производственной и управленческой сфере.

Определено, что в условиях жесткой конкурентной борьбы использования инструментов информатизации (информационных систем и технологий) способствует повышению уровня рентабельности современного предприятия, в значительной мере влияет на улучшение развития малого и среднего бизнеса и национальной экономики в целом.

Научная новизна результатов исследования заключается в систематизации теоретико-методологических подходов по эффективному внедрению информатизации на предприятиях малого и среднего бизнеса Украины.

Практическая значимость результатов исследования. Полученные результаты являются основанием для решения практических проблем, связанных с уровнем информатизации украинских предприятий малого и среднего бизнеса, которые являются составляющими национальной экономики и обеспечивают развитие и демократизацию общества.

Ключевые слова: информатизация, информационная среда, информационные технологии, предприятия малого и среднего бизнеса, эффективность.

Kuzmina O.M., Yaremko S.A. THE PROBLEMS OF INFORMATIZATION OF SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN UKRAINE

Purpose.. The article researches the problems of informatization of small and medium enterprises in Ukraine, and it gives and develops methodological and practical recommendations how to deal with the stated problem.

Methodology of research. In research process used general scientific and special methods to address the objectives. In particular: the method of logical analysis - when determining the factors influencing the efficiency of information; economic and analytical method - in determining the systemic problems of informatization of small and medium enterprises; abstract logical method - for theoretical generalizations and formulation of conclusions of the study.

Results. The approaches of effective informatization in small and medium enterprises in Ukraine are analyzed, methodical and practical recommendations for elimination of the negative factors are given.

It was stated that the current level of informatization of small and medium enterprises in Ukraine is bad, so the development of IT and informatization is a national priority and is seen as a national goal. It is stressed that nowadays there is no single comprehensive approach to informatization process.

Information systems and technologies are considered to contribute to profitability of modern enterprises, to improve small and medium enterprises' environment and the national economy as a whole.

Originality. The article systematizes the theoretical and methodological approaches of the effective informatization in small and medium enterprises in Ukraine.

Practical value. The results obtained in the research are the basis for solving practical problems of improving the level of informatization of the Ukrainian small and medium enterprises that all ensure the development and democratization of society and are the great part of the national economy.

Key words: informatization, information environment, information technology, small and medium enterprise.